

جمهوری اسلامی ایران
وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی
معاونت امور اقتصادی و برنامه ریزی

آثار شیوع ویروس کرونا بر کسب و کار و رفاه خانوارها
سیاست‌های حمایتی در ایران و جهان

تیر ۱۳۹۹

معاونت اموراتصادی و برنامه ریزی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

با همکاری

معاونت توسعه اشتغال و کار آفرینی

معاونت رفاه اجتماعی

عنوان گزارش: آثار شیوع ویروس کرونا بر کسب و کار و رفاه خانوارها، سیاست‌های حمایتی در ایران و جهان

مدیر هماهنگی: حبیب سهیلی

گروه تدوین: فاطمه رجبی، یونس خداپرست، صادق رضایی، سینا نریمانی، سیما سرورش

امور اجرایی چاپ: نسیم رمضانپور

گزارش شماره (۷) تیر ماه ۱۳۹۹

نشانی: خیابان آزادی – نرسیده به بزرگراه یادگار امام خمینی (ره) – وزارت تعاون ، کار و رفاه اجتماعی

کدپستی: ۱۴۵۷۹۹۴۸۶۱

آدرس سایت: <https://economic.mcls.gov.ir>

پست الکترونیک: economic@mcls.gov.ir

فهرست مطالب

چکیده	۹
پیشگفتار	۱۱
فصل اول: اثرات اقتصادی شیوع ویروس کرونا در سطح بین‌الملل	۱۳
۱-۱- مقدمه	۱۵
۱-۲- اثرات شیوع ویروس کرونا بر رشد اقتصادی در سطح جهانی	۱۷
۱-۳- اثرات شیوع ویروس کرونا بر رشد اقتصادی به تفکیک مناطق مختلف جهان	۱۹
۱-۴- اثرات شیوع ویروس کرونا بر رشد اقتصادی در سطح کشورها	۲۳
۱-۵- اثرات شیوع ویروس کرونا بر بیکاری، فقر و رفاه اقتصادی	۲۸
۱-۶- جمع‌بندی	۳۷
فصل دوم: مقایسه تطبیقی سیاست‌های اقتصادی کشورها در مواجهه با بحران کرونا	۳۹
۲-۱- مقدمه	۴۱
۲-۲- سیاست‌های اقتصادی آمریکا	۴۲
۲-۲-۱- سیاست‌های مالی	۴۲
۲-۲-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان	۴۳
۲-۲-۳- سیاست‌های ارزی و تجاری	۴۵
۲-۳- سیاست‌های اقتصادی کانادا	۴۵
۲-۳-۱- سیاست مالی	۴۶

- ۴۷..... ۲-۳-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان
- ۴۹..... ۲-۳-۳- سیاست‌های ارزی و تجاری
- ۴۹..... ۲-۴- سیاست‌های اقتصادی آلمان
- ۴۹..... ۲-۴-۱- سیاست مالی
- ۵۰..... ۲-۴-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان
- ۵۱..... ۲-۵- سیاست‌های اقتصادی ایتالیا
- ۵۲..... ۲-۵-۱- سیاست مالی
- ۵۳..... ۲-۵-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان
- ۵۳..... ۲-۶- سیاست‌های اقتصادی کره جنوبی
- ۵۴..... ۲-۶-۱- سیاست مالی
- ۵۵..... ۲-۶-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان
- ۵۶..... ۲-۶-۳- سیاست‌های ارزی و تجاری
- ۵۶..... ۲-۷- سیاست‌های اقتصادی ترکیه
- ۵۷..... ۲-۷-۱- سیاست مالی
- ۵۸..... ۲-۷-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان
- ۶۱..... ۲-۷-۳- سیاست‌های ارزی و تجاری
- ۶۱..... ۲-۸- سیاست‌های اقتصادی فرانسه
- ۶۲..... ۲-۸-۱- سیاست مالی
- ۶۳..... ۲-۸-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان

۶۴.....	۲- ۹- سیاست‌های اقتصادی دانمارک
۶۴.....	۲- ۹- ۱- سیاست مالی
۶۶.....	۲- ۹- ۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان
۶۷.....	۲- ۹- ۳- سیاست‌های ارزی و تجاری
۶۷.....	۲- ۱۰- سیاست‌های اقتصادی اسپانیا
۶۸.....	۲- ۱۰- ۱- سیاست مالی
۷۰.....	۲- ۱۰- ۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان
۷۲.....	۲- ۱۰- ۳- سیاست‌های ارزی و تجاری
۷۲.....	۲- ۱۱- جمع‌بندی
۸۷.....	فصل سوم: اقدامات حمایتی ایران در حوزه تولید، اشتغال و مبانی آن
۸۹.....	۳- ۱- مقدمه
۹۰.....	۳- ۲- وضعیت کسبوکار در سالهای اخیر و تاثیر کرونا بر آن
۹۷.....	۳- ۳- کسب‌وکارهای با بیشترین آسیب‌پذیری از شیوع کرونا
۱۰۸.....	۳- ۴- رویکرد پیشنهادی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
۱۱۱.....	۳- ۵- اقدامات مصوب دولت در زمینه حمایت از کسبوکارها
۱۱۴.....	۳- ۶- جمع‌بندی
۱۱۵.....	فصل چهارم: اقدامات حمایتی ایران در حوزه رفاه خانوار و مبانی آن
۱۱۷.....	۴- ۱- مقدمه

- ۴-۲- تغییرات وضعیت رفاهی خانوارها در سال‌های اخیر..... ۱۱۷
- ۴-۳- تغییرات وضعیت نابرابری در سال‌های اخیر..... ۱۲۱
- ۴-۴- تأثیر کرونا بر وضعیت رفاهی خانوارها..... ۱۲۹
- ۴-۵- رویکرد پیشنهادی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی..... ۱۳۲
- ۴-۶- اقدامات مصوب دولت برای حمایت از خانوارها..... ۱۴۱
- ۴-۷- جمع‌بندی..... ۱۴۶
- منابع..... ۱۴۹

چکیده

تمامی کشورهای درگیر با فراگیری ویروس کرونا، علاوه بر انبوه مبتلایان و درگذشتگان، با تکان‌های اقتصادی بی‌سابقه‌ای نیز مواجه شده‌اند. نااطمینانی، قطع زنجیره ارتباطات اقتصادی و اجتماعی و ممنوعیت‌های وضع شده توسط دولت‌ها، همچون ضرباتی پی‌درپی بر فعالیت‌های اقتصادی وارد شده و ضمن به خطر انداختن معیشت خانوارها، چشم‌انداز اغلب کسب‌وکارها را تیره‌وتار کرده است. پیش‌بینی‌های نهادهای معتبر بین‌المللی حکایت از آن دارد که اغلب اقتصادهای بزرگ جهان در مناطق مختلف، سال ۲۰۲۰ را با رشد منفی اقتصادی و سطوح کم‌سابقه بیکاری به پایان خواهند برد. دولت‌ها برای مواجهه با پیامدهای اقتصادی شیوع کرونا به میدان آمده‌اند و بسته‌های سیاستی مختلفی را ارائه کرده‌اند. برخلاف برخی از ادعاهای مطرح شده، حتی کشورهای توسعه‌یافته‌ای که در شرایط عادی، نظام اقتصادی آنها تا حد زیادی مبتنی بر مکانیزم بازار سازماندهی می‌شود نیز به نحو کم‌سابقه‌ای طیف وسیعی از اقدامات مداخله‌ای و حمایتی را در پیش گرفته‌اند.

کمک مستقیم به خانوارهای کم‌درآمد، کارکنان و افراد خوداشتغال که به دلیل شیوع کرونا درآمد خود را از دست داده‌اند، گسترش مزایای بیکاری، تعویق مهلت پر کردن اظهارنامه و پرداخت مالیات‌های شخصی، کاهش مالیات بر مصرف و املاک، حمایت‌های نقدی یا اعتباری از اقشار آسیب‌پذیر، افزایش بودجه نظام بهداشت و حمایت از هزینه‌های بهداشتی خانوار، تسهیل قوانین و الزامات کار پاره‌وقت، پرداخت حقوق دوران مرخصی استعلاجی مبتلایان، کمک مالی و تعویق اجاره‌بهای خانوارهای آسیب‌دیده، برخی از سیاست‌های مالی هستند که کشورها برای حمایت از خانوارها و اقشار آسیب‌پذیر اجرا کرده‌اند.

در حوزه سیاست‌های مالی برای حمایت از بنگاه‌ها، اقداماتی نظیر تشویق بنگاه‌ها به تعدیل نکردن نیروها با پرداخت یارانه دستمزد، کمک‌های مالی و اعطای اعتبار به این بنگاه‌ها، کاهش و تعویق مالیات شرکت‌ها و کسب‌وکارها، افزایش تضامین دولتی تسهیلات کسب‌وکارها، تعویق هزینه‌های بیمه تامین اجتماعی بنگاه‌ها و افراد خویش‌فرما، کمک مالی مستقیم و اعتباری به صادرکنندگان، تعویق صورت حساب‌های آب، گاز، برق و اجاره بهای زمان بحران و همچنین پرداخت بخشی از هزینه‌های ثابت بنگاه‌های آسیب‌دیده، اعلام شده است.

بانک‌های مرکزی و ملی کشورها هم در واکنش به بحران فعلی، سیاست‌هایی نظیر کاهش نرخ‌های بهره، افزایش سقف استقراض بانک‌ها از بانک‌های مرکزی و کاهش نرخ بهره آن، گسترش دامنه وثایق واجد شرایط و اوراق قابل خریداری در عملیات بازار باز، تعویق مهلت اقساط بنگاه‌ها و مصرف‌کنندگان، حمایت از افزایش انتشار اوراق مالی شرکت‌ها و افزایش نقدشوندگی آنها، کاهش نرخ‌های ذخیره قانونی یا اجازه موقتی برای عدم رعایت برخی استانداردها در شبکه بانکی را طراحی کرده‌اند. علاوه بر سیاست‌های فوق، برخی کشورها سیاست‌هایی در حوزه نرخ ارز و تجارت خارجی نظیر ایجاد خطوط سواب دوجانبه ارزی با بانک‌های مرکزی سایر کشورها، افزایش سقف در اختیار داشتن پیمان‌های آتی ارزی و کاهش حداقل نسبت پوشش نقدینگی ارزی برای بانک‌ها را نیز اجرایی کرده‌اند.

آشنایی گسترده‌تر و عمیق‌تر با سیاست‌هایی که کشورها در مواجهه با بحران شیوع کرونا مورد استفاده قرار داده‌اند، ضمن آنکه ضرورتی برای سیاست‌گذاری در شرایط فعلی است، فرصتی برای تقویت نظام سیاست‌گذاری در مواجهه با بحران‌های احتمالی آینده نیز محسوب می‌شود. نگاهی به سیاست‌های اعلامی کشورها، تأییدی بر این نکته است که تقویت نظام اطلاعات اقتصادی بنگاه‌ها و خانوارها در کشور و تنوع بخشی و توسعه ابزارهای سیاستی در دسترس، دو رکن ضروری افزایش کارآیی نظام حکمرانی در مواجهه با بحران‌هاست.

در تقسیم‌بندی وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی برای حمایت از مشاغل در مواجهه با پیامدهای شیوع کرونا، شاغلان به سه گروه تقسیم شده‌اند. گروه اول شامل ۹ میلیون نفر که نیازمند حمایت مستقیم (نقدی) هستند، گروه دوم شامل حدود ۳/۴ میلیون نفر که ضروری است از کسب‌وکارهای آنها حمایت شود و گروه سوم، شامل حدود ۱۱/۹ میلیون نفر از شاغلان که از افسار پردرآمد و مستمری بگیران کشوری و لشگری هستند و به حمایت مالی نیاز ندارند. اعطای تسهیلات دو ساله بانکی با نرخ ترجیحی، امهال سه ماهه در پرداخت حق بیمه تامین اجتماعی، تعویق دریافت هزینه‌های آب، برق و گاز مصرفی کارگاه‌های کشور، تعویق ارائه اظهارنامه‌های مالیات بر ارزش افزوده، تخفیف مالیاتی، پرداخت تسهیلات و تعویق سه‌ماهه بازپرداخت اقساط تسهیلات اعطاشده به ۱۴ رسته شغلی آسیب‌پذیر از اقداماتی است که دولت برای حمایت از کسب‌وکارها در نظر گرفته است.

بررسی متغیرهای گوناگون نظیر روند هزینه متوسط حقیقی خانوارها، نسبت هزینه‌های خوراکی به غیرخوراکی، ضریب جینی و مقایسه متوسط هزینه‌های خانوارهای شهری و روستایی به تفکیک دهک‌های هزینه‌ای، به طور کلی دلالت بر روند نزولی وضعیت رفاهی خانوار و افزایش نابرابری در سال‌های اخیر دارد. بروز بحران همه‌گیر ویروس کرونا با تشدید رکود و امکان افزایش تورم منجر به بدتر شدن رفاه خانوار خواهد شد. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در جهت ترمیم وضعیت رفاهی، خانوارهای کشور را به سه گروه نیازمند، آسیب‌پذیر و غیرآسیب‌پذیر تقسیم کرده و طیفی از اقدامات حمایتی شامل حمایت‌های نقدی و مستقیم تا حمایت‌های اعتباری برای حمایت از خانوارهای نیازمند و آسیب‌پذیر پیشنهاد کرده است. برخی از مهمترین سیاست‌های مصوب برای حمایت از خانوارها عبارتند از پرداخت ۴ مرحله کمک ماهیانه ۲۰۰ تا ۶۰۰ هزار تومانی به ۳ میلیون نفر، تخصیص ۵ هزار میلیارد تومان به صندوق بیمه بیکاری، اعطای وام به خانوارهای یارانه بگیر، تعویق دریافت هزینه‌های آب، برق و گاز مصرفی و تمدید اجاره نامه‌های مسکونی. سازمان بهزیستی، سازمان تامین اجتماعی و صندوق بازنشستگی کشوری نیز اقدامات جداگانه‌ای در راستای حمایت از خانوارها و بیماران مبتلا به کرونا در نظر گرفته‌اند.

پیشگفتار

ویروس کرونا در بیش از ۲۰۰ کشور جهان شیوع پیدا کرده و تعداد مبتلایان با سرعت بالایی در حال افزایش است. در کشورهایی که با شرایط گسترش این ویروس مواجهند، در کنار دغدغهای که برای سلامت و حفظ جان شهروندان وجود دارد، دولت‌ها به شدت نگران پیامدهای اقتصادی وضعیت به وجود آمده هستند. کشورهای درگیر برای جلوگیری از شیوع بیشتر ویروس، اقدامات متعددی نظیر ممنوعیت گردهم‌آیی‌ها، تعطیلی کسب‌وکارهای غیرضروری، بستن مرزها، ممنوعیت رفت‌وآمد و تعطیلی مراکز آموزشی و حتی عبادتگاه‌ها و زیارتگاه‌ها را در پیش گرفته‌اند که در کنار نااطمینانی مصرف‌کنندگان و کاهش تقاضا منجر به آسیب جدی به فعالیتهای اقتصادی شده است.

علاوه بر نگرانی‌هایی که در زمینه رکود و زیان کسب‌وکارها وجود دارد، بسیاری نگران اقشار آسیب‌پذیری هستند که پس‌انداز چندانی ندارند و مشخص نیست که آیا می‌توانند در ایام محدودیت‌ها و تا زمان عبور از وضعیت فعلی بتوانند نیازهای معیشتی خود را تأمین کنند؟. در واکنش به این نگرانی‌ها، دولت‌های بسیاری از کشورها از جمله ایران، در کنار اقدامات انجام شده در حوزه سلامت، مجموعه‌ای از سیاست‌ها را برای حمایت از کسب‌وکارها و خانوارها اعلام و اجرای آن‌ها را آغاز کرده‌اند. اقتصاد ایران در سال‌های اخیر به واسطه تحریم‌های اقتصادی و مشکلات ساختاری اقتصادی سطوح کم سابقه‌ای از رکود، تورم و کاهش رفاه اقتصادی را تجربه کرده است و آسیب وارد شده به فعالیتهای اقتصادی و رفاه خانوار در ایران به دلیل شیوع کرونا به نوعی بر آسیب‌های پیشین افزوده است. از این منظر سیاست‌گذاری در خصوص مقابله با پیامدهای شیوع کرونا در ایران، نسبت به کشورهایی که تا پیش از شیوع این ویروس در شرایط عادی اقتصادی به سر می‌بردند، شرایط متفاوتی داشته است، اما آشنایی با اقدامات سایر کشورها با در نظر گرفتن این تفاوت‌ها به طور حتم می‌تواند سیاست‌گذاران را در بحران‌های فعلی یا بحران‌های احتمالی آتی یاری کند.

در مطالعه پیش‌رو، ابتدا برای این که تصویر مناسبی از آسیب وارد آمده بر فعالیتهای اقتصادی در سراسر جهان به واسطه شیوع کرونا و چشم‌انداز اقتصادی جهان در ماه‌های آتی به دست آید، تأثیرات شیوع ویروس بر رشد اقتصادی، بیکاری و فقر در مناطق مختلف جهان مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل دوم بسته‌های سیاستی مختلفی که توسط ۹ کشور منتخب برای مقابله با پیامدهای اقتصادی کرونا به اجرا درآمده‌اند ارائه می‌شود. در فصل سوم ضمن مرور آسیب‌های وارد

شده به رسته‌های مختلف کسب‌وکار در کشور، مبانی پیشنهادهای ارائه شده از سوی وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی برای حمایت از بنگاه‌ها و همچنین سیاست‌های مصوب در این راستا بررسی خواهد شد. در نهایت در فصل پنجم، ضمن بررسی روند رفاه خانوارهای ایرانی در سال‌های اخیر، سیاست‌های پیشنهادی وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی برای کاهش آسیب‌های وارده بر رفاه خانوارها به واسطه شیوع کرونا و همچنین سیاست‌های مصوب دولت در راستای حمایت از خانوار مورد توجه قرار خواهند گرفت.

حجت اله میرزائی

معاون امور اقتصادی و برنامه ریزی

فصل اول:

اثرات اقتصادی شیوع ویروس کرونا در سطح بین الملل

شیوع ویروس کرونا، ضربه سنگینی بر اقتصاد جهان وارد کرده و شاخص‌های کلان اقتصادی کشورها را از کانال‌های مختلفی (عرضه، تقاضا، تامین زنجیره ارزش و نااطمینانی) به شدت تضعیف نموده که این امر موجب شده تا اثرگذاری آن متفاوت از بحران‌های اقتصادی گذشته باشد. مقایسه شاخص‌های کلان اقتصادی و پیش‌بینی‌هایی که از روند آتی این شاخص‌ها در بازه زمانی قبل و بعد از شیوع ویروس منتشر شده، می‌تواند درک میزان خسارت‌های وارده بر اقتصاد جهانی ناشی از ویروس کرونا را آسان‌تر نماید. رشد اقتصادی و نرخ بیکاری از جمله مهم‌ترین شاخص‌های کلان اقتصادی هستند که به شدت تحت تأثیر شیوع ویروس کرونا قرار گرفته‌اند و با توجه به اهمیت بسیار بالای این دو شاخص، در این فصل، به تفصیل به اثرگذاری شیوع ویروس بر این دو شاخص در سه سطح جهانی، منطقه‌ای و ملی پرداخته می‌شود. با این حال، قبل از ورود به این حوزه، بهتر است به طور خلاصه برآوردهای ارائه شده از میزان اثرگذاری ویروس کرونا بر دیگر شاخص‌های اقتصادی (مانند میزان تجارت، سرمایه‌گذاری، تقاضا و قیمت کالاها) نیز بیان شود.

در این راستا، پیش‌بینی‌های سازمان تجارت جهانی (WTO)^۱ نشان می‌دهد که در سال ۲۰۲۰، حجم تجارت جهانی کالاها بر اساس سناریو خوش‌بینانه حدود ۱۳ درصد و براساس سناریو بدبینانه حدود ۳۲ درصد نسبت به سال ۲۰۱۹ کاهش خواهد یافت. با توجه به اینکه در پیش‌بینی‌های سازمان تجارت جهانی، تجارت خدمات وارد نمی‌شود، می‌توان گفت که در نتیجه محدودیت سفر و حمل و نقل، تجارت خدمات نیز کاهش قابل ملاحظه‌ای خواهد داشت و افت تجارت کالا و خدمات بسیار بیشتر خواهد بود. براساس آخرین پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول (IMF)^۲، تجارت کالا و خدمات در سال ۲۰۲۰ حدود ۱۱/۹ درصد کاهش می‌یابد که سهم اقتصادهای پیشرفته از کاهش تجارت، نسبت به کشورهای نوظهور و در حال توسعه، بیشتر است. البته براساس این پیش‌بینی‌ها، در سال ۲۰۲۱ وضعیت بهبود می‌یابد و میزان تجارت کالا و خدمات در این سال ۸ درصد افزایش خواهد یافت.

1 - World Trade Organization

2 - International Monetary Fund

از سوی دیگر به دنبال کاهش فعالیت‌های اقتصادی ناشی از شیوع ویروس کرونا، تقاضا برای فلزات و مواد معدنی (سنگ آهن، آلومینیوم، مس، نیکل، قلع، روی) کاهش یافته و این موضوع منجر به کاهش قیمت آنها شده است. پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد که در سال ۲۰۲۱ هم روند کاهش قیمت سنگ آهن ادامه خواهد داشت، اما قیمت سایر فلزات و مواد معدنی افزایش می‌یابد. در این بین، قیمت فلزات گرانبها (طلا، نقره و پلاتین) در سال ۲۰۲۰ افزایشی خواهد بود، اما در سال ۲۰۲۱، قیمت طلا برخلاف نقره و پلاتین کاهش خواهد بود.

شیوع ویروس کرونا، قیمت نفت را نیز نزولی کرده و کاهش حجم تقاضای جهانی برای فرآورده های نفتی، موجب شد برای نخستین بار در تاریخ، قیمت‌های آتی نفت WTI منفی شود. پیش‌بینی‌های آژانس بین‌المللی انرژی^۱ (IEA) نشان می‌دهد که در سال ۲۰۲۰ تقاضای نفت حدود ۹/۳ میلیون بشکه در روز نسبت به سال ۲۰۱۹ کاهش می‌یابد. اف‌جی‌ای^۲ (FGE) و ریستاد انرژی^۳ نیز کاهش تقاضای نفت در سال ۲۰۲۰ را به ترتیب ۱۱ و ۱۰/۳ میلیون بشکه در روز پیش‌بینی کرده‌اند. لذا این حجم از کاهش تقاضا، به پایین ماندن قیمت نفت در سال ۲۰۲۰ منجر خواهد شد، کم‌اینکه پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول، نشان می‌دهد که میانگین قیمت نفت در سال ۲۰۲۰ در حدود ۳۵/۶ دلار در هر بشکه خواهد بود که این قیمت حدود ۴۲ درصد پایین‌تر از میانگین قیمت نفت خام در سال ۲۰۱۹ است. بانک توسعه آسیایی نیز برای سال ۲۰۲۰، قیمت نفت خام برنت را ۳۵ دلار به ازای هر بشکه پیش‌بینی کرده است.

گسترش جهانی ویروس کرونا بر سیاست‌های سرمایه‌گذاری نیز تاثیرگذار بوده است: اگرچه وسعت این تاثیر به گونه‌ای است که ارزیابی روند سرمایه‌گذاری کنونی را دشوار می‌کند، اما کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل متحد آنکتاد^۴ پیش‌بینی کرده که افت شدید ۴۰ درصدی در جریان سرمایه‌گذاری خارجی طی سال ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۱ اتفاق خواهد افتاد^۵.

1- International Energy Agency

2- Facts Global Energy

3- Rystad Energy

4- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD).

۵- رجعی‌نژاد، ۱۳۹۹.

بعد از این مقدمه کوتاه، در ادامه این فصل، اثرات شیوع ویروس کرونا بر رشد اقتصادی در سه سطح جهانی، منطقه‌ای و کشوری و در انتها اثرات آن بر بیکاری، فقر و رفاه اقتصادی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱-۲- اثرات شیوع ویروس کرونا بر رشد اقتصادی در سطح جهانی

شیوع ویروس کرونا، به عنوان بحرانی علیه سلامت مردم، هزینه‌های فزاینده‌ای را بر اقتصادهای جهان تحمیل کرده است. بسیاری از کشورها با یک بحران چندگانه روبرو هستند که علاوه بر بحران سلامتی، شامل اختلال در فعالیت‌های اقتصادی داخلی، کاهش تقاضای خارجی، مختل شدن جریان سرمایه و سقوط قیمت کالاها است. برخی از کشورها برای کنترل این بیماری و حفظ سلامت مردم، سیاست قرنطینه را در پیش گرفته‌اند که این موضوع سطح فعالیت‌های اقتصادی و به تبع آن تولید ناخالص داخلی را کاهش داده است.

با شیوع این ویروس، تمام پیش‌بینی‌هایی که توسط سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی در باب رشد اقتصادی جهان صورت گرفته بود، دستخوش تغییر شده است. به عنوان مثال، جدیدترین پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول، نشان می‌دهد که به دلیل شیوع ویروس کرونا رشد تولید ناخالص داخلی جهان در سال ۲۰۲۰، حدود ۴/۹- درصد خواهد بود. این در حالی است که این صندوق در پیش‌بینی قبلی خود که در آوریل سال ۲۰۲۰ منتشر شده بود، رشد تولید ناخالص داخلی جهان را ۳- درصد پیش‌بینی کرده بود. طبق پیش‌بینی‌های این نهاد، اگر شیوع این ویروس در نیمه دوم سال ۲۰۲۰ متوقف شود، رشد تولید ناخالص داخلی جهان در سال ۲۰۲۱ به ۵/۴ درصد افزایش می‌یابد.

بانک جهانی در گزارش چشم انداز اقتصاد جهان که در ژوئن ۲۰۲۰ منتشر کرده، رشد اقتصادی جهان را ۵/۲- درصد پیش‌بینی کرده است. این میزان رشد نسبت به پیش‌بینی ماه ژانویه این بانک، ۷/۷ درصد کاهش داشته است. بانک جهانی پیش‌بینی کرده که در صورت کنترل بیماری، رشد اقتصادی جهان در سال ۲۰۲۱ حدود ۴/۲ درصد خواهد بود.

پیش‌بینی‌های سازمان تجارت جهانی از وضعیت تولید ناخالص داخلی جهان در سال‌های ۲۰۲۰ و ۲۰۲۱ نیز در قالب دو سناریو خوش بینانه و بدبینانه ارائه شده است. در سناریوی خوشبینانه، تولید ناخالص داخلی جهان در سال ۲۰۲۰ حدود ۲/۵ درصد و در سناریوی بدبینانه حدود ۸/۸ درصد کاهش خواهد یافت. با این حال در سال ۲۰۲۱ با بهبود نسبی در مهار ویروس کرونا، تولید ناخالص داخلی جهان در دو سناریوی خوشبینانه و بدبینانه به ترتیب ۷/۴ و ۵/۹ درصد افزایش می‌یابد.

بانک توسعه آسیایی^۱ در آخرین پیش‌بینی‌های خود از اثرات شیوع ویروس کرونا بر اقتصاد جهان دو سناریوی ۱- مهار کوتاه‌مدت شیوع ویروس و شوک تقاضای کوچک‌تر و ۲- مهار بلندمدت شیوع ویروس و شوک تقاضای بزرگ‌تر را مد نظر قرار داده است. پیش‌بینی‌های این بانک نشان می‌دهد که در سناریوی اول خسارت‌های اقتصادی جهان در حدود ۲۰۱۳ میلیارد دلار (معادل ۲/۳ درصد از تولید ناخالص داخلی جهان) و در سناریوی دوم حدود ۴۰۹۰/۸ میلیارد دلار (معادل ۴/۸ درصد از تولید ناخالص داخلی جهان) خواهد بود.

موسسه مشاور مکنزی^۲ در گزارش خود که در ۲۴ آوریل ۲۰۲۰ منتشر کرده، رشد اقتصادی جهان و مناطق مختلف آن را در سال ۲۰۲۰ در قالب دو سناریو خوشبینانه^۳ (بازسازی اقتصاد دنیا از فصل اول ۲۰۲۱) و بدبینانه^۴ (بازسازی اقتصاد دنیا از فصل چهارم ۲۰۲۲) پیش‌بینی کرده است. طبق پیش‌بینی‌های این موسسه، در سال ۲۰۲۰ و با در نظر گرفتن سناریوی خوشبینانه، رشد اقتصادی جهان ۲/۷- درصد خواهد بود، حال آنکه در سناریوی بدبینانه رشد اقتصادی به ۶/۵- درصد خواهد رسید. موسسه S&P Global نیز برای سال ۲۰۲۰ رشد تولید ناخالص داخلی جهان را ۲/۴- درصد پیش‌بینی کرده است. همچنین سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه، رشد اقتصادی جهان را در سال ۲۰۲۰ حدود ۷/۶- درصد اعلام کرده است.

1- Asian Development Bank

2- McKinsey

۳- این سناریو در شرایطی محقق می‌شود که دنیا طرح قرنطینه و تعطیلی اقتصاد را به طور جدی اجرا کند و به این نکته توجه داشته باشد که هزینه اقتصادی ناشی از تعطیلی کامل دو ماهه یا سه ماهه کمتر از هزینه اقتصادی ناشی از تداوم وجود بحران کرونا در دنیا برای دوره طولانی‌تر و اجرای غیرهمزمان طرح تعطیلی اقتصاد در کشورها و شهرهای مختلف است.

۴- در این سناریو سیاست‌های بهداشتی پیشنهاد شده در کشورهای مختلف شامل طرح فاصله‌گذاری اجتماعی و قرنطینه مانع شیوع ویروس در دنیا نشده و اثرات اقتصادی ناشی از تداوم تعطیلی‌ها و شیوع ویروس خیلی زیاد خواهد بود و اقتصاد دنیا یک روند بازسازی بسیار کند را تجربه می‌کند.

جدول ۱-۱- پیش‌بینی نهادها و سازمان‌های بین‌المللی از رشد اقتصادی جهان در سال ۲۰۲۰

عنوان موسسه پیش‌بینی‌کننده	سناریوی اتخاذ شده	تاریخ انتشار	پیش‌بینی سال ۲۰۲۰	پیش‌بینی سال ۲۰۲۱
صندوق بین‌المللی پول (IMF)	-	ژوئن ۲۰۲۰	-۴/۹	۵/۴
سازمان تجارت جهانی (WTO)	خوشبینانه	۸ آوریل ۲۰۲۰	-۲/۵	۷/۴
	بدبینانه		-۸/۸	۵/۹
بانک جهانی (WB)	-	ژوئن ۲۰۲۰	-۵/۲	۴/۲
بانک توسعه آسیایی (ADB)	مهار کوتاه‌مدت شیوع ویروس	۳ آوریل ۲۰۲۰	-۲/۳	-
	مهار بلندمدت شیوع ویروس		-۴/۸	-
موسسه مشاور مکنزی	خوشبینانه	۲۴ آوریل	-۲/۷	-
	بدبینانه	۲۰۲۰	-۶/۵	-
موسسه S&P Global	-	۱۶ آوریل	-۲/۴	۵/۹
سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه (OECD)	-	ژوئن ۲۰۲۰	-۷/۶	۲/۸

۱-۳- اثرات شیوع ویروس کرونا بر رشد اقتصادی به تفکیک مناطق مختلف جهان

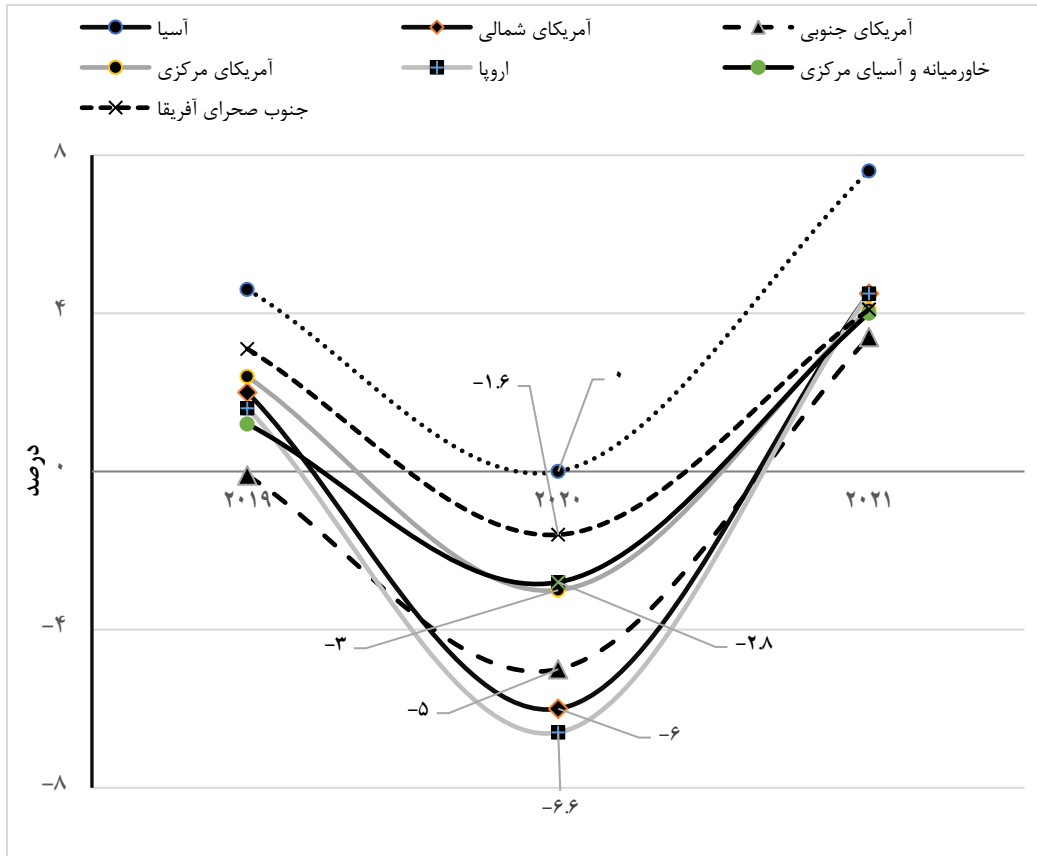
بررسی پیش‌بینی‌های مختلف از رشد اقتصادی به تفکیک مناطق مختلف جهان نشان می‌دهد که در سال ۲۰۲۰ کشورهای منطقه اروپا بیش‌ترین آسیب را از شیوع ویروس کرونا خواهند دید. براساس پیش‌بینی ماه آوریل صندوق بین‌المللی پول، تولید ناخالص داخلی اروپا در سال ۲۰۲۰، به میزان ۶/۶ درصد کاهش می‌یابد. در این بین کاهش تولید ناخالص داخلی در کشورهای پیشرفته اروپا ۷/۳- درصد و در کشورهای نوظهور و در حال توسعه این منطقه در حدود ۵/۲- درصد خواهد بود. پس از اروپا، کشورهای آمریکای شمالی بیش‌ترین کاهش در تولید ناخالص داخلی را تجربه می‌کنند و طبق پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول، تولید ناخالص داخلی این کشورها در سال ۲۰۲۰ حدود ۶ درصد کاهش می‌یابد. حال آنکه کشورهای آمریکای جنوبی و آمریکای مرکزی به ترتیب ۵- و ۳- درصد کاهش در تولید ناخالص داخلی خواهند داشت.

برای کشورهای خاورمیانه و آسیای میانه نیز پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول، رشد اقتصادی منفی را نشان می‌دهد. براساس این پیش‌بینی، تولید ناخالص داخلی کشورهای صادرکننده نفت این منطقه، در سال ۲۰۲۰ حدود ۳/۹- درصد کاهش می‌یابد و این در حالی است که کاهش تولید ناخالص داخلی کشورهای واردکننده نفت این منطقه، تنها در حدود ۰/۸- درصد خواهد بود. یکی از عواملی که موجب کاهش بیشتر رشد اقتصادی در کشورهای صادرکننده نفت این منطقه نسبت به کشورهای واردکننده می‌شود، کاهش شدید قیمت نفت ناشی از کمبود تقاضا است.

در سال ۲۰۲۰، تغییر تولید ناخالص داخلی کشورهای جنوب صحرای بزرگ آفریقا در حدود ۱/۶- درصد خواهد بود که کشورهای با درآمد متوسط این منطقه کاهش ۳ درصدی و کشورهای با درآمد پایین آن نیز افزایش ۱/۶ درصدی را تجربه خواهند کرد. با این اوصاف، صندوق بین‌المللی پول برای چهار منطقه اروپا، امریکا، خاورمیانه و آسیای مرکزی و جنوب صحرای آفریقا، کاهش در تولید ناخالص داخلی را پیش‌بینی کرده است و در این بین تنها منطقه آسیا است که کاهش در تولید ناخالص داخلی نخواهد داشت. براساس پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول، تغییر تولید ناخالص داخلی آسیا در سال ۲۰۲۰ صفر درصد خواهد بود. در این منطقه کشورهای پیشرفته با ۴/۵- درصد بیشترین کاهش تولید ناخالص داخلی را به خود اختصاص خواهند داد. با این حال، کشورهای چین و هند که جزء کشورهای نوظهور و در حال توسعه طبقه بندی شده‌اند، افزایش ۱ درصدی در تولید ناخالص داخلی خواهند داشت.

لازم به ذکر است که صندوق بین‌المللی پول در گزارش جدید خود که به صورت مختصر در ماه ژوئن منتشر کرده، رشد اقتصادی جهان در سال ۲۰۲۰ را ۴/۹- درصد پیش‌بینی کرده که نسبت به پیش‌بینی ماه آوریل این سازمان ۱/۹ درصد پایین‌تر است. در این پیش‌بینی نیز کشورهای پیشرفته اروپا با رشد ۱۰/۲- درصد بیشترین زیان را از شیوع ویروس کرونا خواهند دید.

نمودار ۱-۱- پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول از رشد تولید ناخالص داخلی مناطق مختلف

مأخذ: IMF, April 2020

در پیش‌بینی‌های سازمان تجارت جهانی از رشد اقتصادی در مناطق مختلف جهان، بیشترین زیان ناشی از شیوع ویروس کرونا در سال ۲۰۲۰ مربوط به منطقه آمریکای مرکزی و جنوبی خواهد بود. طبق این پیش‌بینی، تولید ناخالص داخلی کشورهای این منطقه در سناریوی خوشبینانه ۴/۳ درصد و در سناریوی بدبینانه ۱۱ درصد کاهش می‌یابد. اروپا از دیگر مناطقی است که زیان بالای اقتصادی ناشی از شیوع ویروس کرونا را متقبل خواهد شد و در دو سناریوی خوشبینانه و بدبینانه به ترتیب ۳/۵- و ۱۱/۸- درصد از تولید ناخالص داخلی این منطقه کاسته خواهد شد. این سازمان، رشد تولید ناخالص داخلی منطقه آمریکای شمالی را در دو سناریو، به ترتیب ۳/۳- و ۹- درصد پیش‌بینی کرده است. در این بین، تولید ناخالص داخلی منطقه آسیا با ۰/۷- درصد در سناریوی خوشبینانه و ۷/۱- درصد در سناریوی بدبینانه، کمترین کاهش را تجربه خواهد کرد.

همچنین در گزارش بانک جهانی از چشم‌انداز رشد اقتصادی جهان، در سال ۲۰۲۰، رشد اقتصادی اقتصادهای پیشرفته (ایالات متحده آمریکا، کشورهای پیرفته منطقه یورو و ژاپن) به طور میانگین ۷- درصد خواهد بود. بیشترین کاهش رشد اقتصادی در اقتصادهای پیشرفته مربوط به کشورهای منطقه یورو است و رشد اقتصادی آنها در سال ۲۰۲۰ حدود ۹/۱- درصد خواهد بود. در این گزارش رشد اقتصادی منطقه آمریکای لاتین و کارایب ۷/۲- درصد و رشد اقتصادی کشورهای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا نیز ۴/۲- درصد پیش‌بینی شده است. همچنین براساس پیش‌بینی‌های بانک جهانی، کشورهای جنوب و شرق آسیا کمترین آسیب را از شیوع کرونا خواهند دید. بر این اساس، رشد اقتصادی کشورهای شرق آسیا در سال ۲۰۲۰ حدود ۵/۰ و رشد اقتصادی کشورهای جنوب آسیا نیز ۲/۷- درصد پیش‌بینی شده است.

موسسه S&P Global در جدیدترین پیش‌بینی خود از چشم‌انداز رشد اقتصادی جهان در سال ۲۰۲۰، بیشترین میزان کاهش تولید ناخالص داخلی را مربوط به منطقه یورو می‌داند. در این پیش‌بینی منطقه یورو در سال ۲۰۲۰ شاهد کاهش ۳/۷ درصدی در تولید ناخالص داخلی خود خواهد بود و روند بهبود اقتصاد این منطقه در سال ۲۰۲۱ آغاز شده و با افزایش ۶/۵ درصد تولید مواجه خواهد شد. همچنین طبق پیش‌بینی‌های موسسه مکنزی در سناریوی خوشبینانه (بازسازی اقتصاد دنیا از فصل اول ۲۰۲۱)، چین دچار کندی شدیدی اما مختصر خواهد شد و نسبتاً سریع به سطح فعالیتهای قبل از بحران باز خواهد گشت. رشد اقتصادی چین برای سال ۲۰۲۰ منفی ۲ درصد خواهد بود. در اروپا و آمریکا، سیاستهای پولی و مالی می‌تواند برخی از خسارت‌های اقتصادی را کاهش دهد، به طوری که پس از مه‌ار ویروس در پایان فصل دوم ۲۰۲۰، یک بازگشت سریع در رشد اقتصادی اروپا و آمریکا شروع می‌شود. با این حال در سناریوی بدبینانه (بازسازی اقتصاد دنیا از فصل چهارم ۲۰۲۲)، بهبود اقتصاد چین به کندی صورت می‌پذیرد و با کاهش صادرات، سایر نقاط جهان نیز صدمه خواهند دید. همچنین رشد اقتصادی ایالات متحده آمریکا و اروپا در سال ۲۰۲۰ به ترتیب ۸/۱- و ۱۱/۱- درصد خواهد بود. در این سناریو، سیاست‌های اقتصادی نمی‌تواند مانع از افزایش شدید بیکاری و تعطیلی مشاغل شوند و حتی پس از مه‌ار ویروس، بهبودی بسیار کند صورت می‌گیرد.

۱-۴- اثرات شیوع ویروس کرونا بر رشد اقتصادی در سطح کشورها

همانگونه که در قسمت قبل بیان شد، براساس پیش‌بینی‌های ماه آوریل صندوق بین‌المللی پول، شیوع ویروس کرونا بیش‌ترین آسیب را به کشورهای پیشرفته منطقه اروپا وارد می‌کند. در این منطقه از بین کشورهایی که جزء اتحادیه اروپا هستند، سان‌مارینو و یونان بیش‌ترین زیان را در سال ۲۰۲۰ خواهند دید و تولید ناخالص داخلی این کشورها به ترتیب ۱۲/۲ و ۱۰ درصد کاهش خواهد یافت. بعد از این دو کشور، لتونی با ۸/۶ و لیتوانی با ۸/۱ درصد کاهش در تولید ناخالص داخلی بیش‌ترین میزان کاهش را تجربه می‌کنند.

در بین اقتصادهای بزرگ اتحادیه اروپا، بیش‌ترین کاهش در تولید ناخالص داخلی سال ۲۰۲۰، مربوط به ایتالیا و اسپانیا است که به ترتیب ۹/۱ و ۸ درصد از تولید ناخالص داخلی خود را از دست می‌دهند (در گزارش ماه ژوئن رشد اقتصادی هر دو کشور ایتالیا و اسپانیا ۱۲/۸- درصد بیان شده است). ایتالیا و اسپانیا جزء اولین کشورهای اتحادیه اروپا هستند که با ویروس کرونا مواجه شدند و جزو کشورهایی هستند که بیشترین تعداد مبتلایان به ویروس کرونا در اتحادیه اروپا را داشته‌اند. ضمن اینکه این دو کشور جزء مقاصد توریستی بسیاری از مردم جهان هستند و محدودیت‌های سفر موجب شده که درآمدهای توریستی این کشورها به شدت کاهش یابد که این موضوع زیان‌های اقتصادی این کشورها را نسبت به سایر اقتصادهای بزرگ اتحادیه اروپا افزایش داده است.

براساس گزارشی که بانک مرکزی ایتالیا از زیان اقتصادی ناشی از کرونا منتشر کرده، تولید ناخالص داخلی این کشور در سه ماه نخست سال جاری میلادی، حدود ۵ درصد کاهش یافته است و پیش‌بینی این بانک نشان می‌دهد که این سیر نزولی در سه ماهه دوم سال نیز ادامه خواهد داشت. بانک مرکزی اسپانیا نیز اعلام کرده که تولید ناخالص داخلی این کشور در سال ۲۰۲۰ به میزان بی‌سابقه‌ای کاهش خواهد یافت و این احتمال وجود دارد که با ادامه شیوع ویروس کرونا تا نیمه نخست سال، اقتصاد این کشور بین ۶/۸ تا ۱۲/۴ درصد سقوط کند.

برای اقتصادهای آلمان و فرانسه که قدرت اول و دوم اقتصادی در منطقه یورو هستند، پیش‌بینی‌های ماه آوریل صندوق بین‌المللی پول حاکی از آن است که تولید ناخالص داخلی این دو کشور به ترتیب ۷ و ۷/۲ درصد نسبت به سال ۲۰۱۹ کاهش خواهد یافت (در پیش‌بینی ماه ژوئن

صندوق بین‌المللی پول رشد اقتصادی این دو کشور به ترتیب ۷/۸- و ۱۲/۵- درصد ذکر شده است). با این حال، بررسی‌هایی که در موسسه مطالعات اقتصادی آلمان^۱ انجام شده نشان می‌دهد که اگر وضعیت موجود تا پایان بهار ادامه داشته باشد، هزینه‌ای بالغ بر ۳۵۴ تا ۷۲۹ میلیارد یورو به اقتصاد آلمان تحمیل خواهد شد و در پی آن میزان رشد سالانه تولید ناخالص داخلی این کشور از ۱۰ تا ۲۰/۶ درصد کاهش خواهد یافت. طبق این مطالعه با اضافه شدن هر یک هفته به زمان کنترل شیوع ویروس کرونا، اقتصاد آلمان می‌تواند ۲۵ تا ۵۷ میلیارد یورو متضرر شود.

مرکز پایش اقتصاد فرانسه^۲ نیز زیان اقتصادی فرانسه از قرنطینه را حدود ۱۲۰ میلیارد یورو اعلام کرده و برآورد کرده تنها در دوره هشت هفته‌ای قرنطینه منتهی به آپریل، تولید ناخالص داخلی این کشور نسبت به دوره مشابه در سال گذشته، حدود ۳۲ درصد افت داشته باشد. لازم به ذکر است که براساس پیش‌بینی‌های ماه آوریل صندوق بین‌المللی پول، میزان کاهش تولید ناخالص داخلی انگلستان (دومین اقتصاد بزرگ اروپا) در سال ۲۰۲۰ حدود ۶/۵ درصد خواهد بود و در پیش‌بینی جدید این سازمان، رشد اقتصادی این کشور به ۱۰/۲- درصد کاهش پیدا کرده است. همچنین کاهش تولید ناخالص داخلی روسیه که بزرگ‌ترین صادرکننده نفت اروپا است، طبق پیش‌بینی جدید صندوق بین‌المللی پول ۶/۶- درصد و براساس پیش‌بینی بانک جهانی ۶- درصد خواهد بود.

در بین کشورهای قاره آمریکا، پیش‌بینی ماه آوریل صندوق بین‌المللی پول، بیشترین میزان کاهش تولید ناخالص داخلی را مربوط به ونزوئلا با کاهش ۱۵ درصدی پیش‌بینی کرده است. وابستگی اقتصاد این کشور به درآمدهای نفتی و کاهش شدید صادرات و قیمت نفت، یکی از مهم‌ترین عوامل کاهش شدید تولید ناخالص داخلی ونزوئلا در سال ۲۰۲۰ است. مکزیک با کاهش ۶/۶- درصدی در تولید ناخالص داخلی، از دیگر کشورهای این منطقه است که کاهش شدید در تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۰ را تجربه می‌کنند. در این کشور صنایع نفت، گردشگری^۳ و خوردوسازی^۴ که مهم‌ترین صنایع این کشور هستند، با شیوع ویروس کرونا به شدت آسیب دیده و این موضوع کاهش تولید

1- IFO

2- OFCE

۳- مکزیک در سال ۲۰۱۹ بالغ بر ۲۴ میلیارد دلار درآمد ارزی از صنعت گردشگری داشته است.

۴- صنعت خوروسازی یکی از منابع اصلی تأمین کننده ارز در این کشور است و با شیوع کرونا و کاهش تقاضای خوردو، صادرات آن کاهش یافته است.

ناخالص داخلی این کشور را تشدید کرده است. در ارتباط با کانادا، پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول برای سال جاری کاهش ۸/۴- درصدی در تولید ناخالص داخلی این کشور را نشان می‌دهد.

برزیل دیگر اقتصاد قدرتمند قاره آمریکا، طبق پیش‌بینی جدید صندوق بین‌المللی پول شاهد کاهش ۹/۱ درصدی در تولید ناخالص داخلی خود خواهد بود. بانک جهانی نیز کاهش تولید ناخالص داخلی این کشور را ۸- درصد پیش‌بینی کرده است. مقامات برزیل در ابتدا، شیوع ویروس کرونا را جدی نگرفته و اقتصاد را بر سلامت مردم ارجح دانستند. از این رو، رئیس‌جمهور برزیل با طرح فاصله‌گذاری اجتماعی مخالفت کرده و به منظور جلوگیری از رکود اقتصادی قرنطینه را لغو نمود. با این حال بعد از افزایش تلفات انسانی، دولت این کشور برای مقابله به کرونا بسته اقتصادی به میزان ۱۶ درصد از تولید ناخالص داخلی را در دستور کار قرار داد که طبق پیش‌بینی‌ها، این موضوع می‌تواند کسری مالی دولت برزیل را از ۶ درصد به ۱۲ درصد تولید ناخالص داخلی افزایش دهد.

ایالات متحده آمریکا که بزرگترین اقتصاد جهان است نیز جزء کشورهایی است که ویروس کرونا خسارت‌های زیادی به اقتصاد آن وارد کرده است. به دلیل حجم اقتصاد آمریکا و اثراتی که نوسانات اقتصادی این کشور می‌تواند بر اقتصادهای دیگر جهان تحمیل کند، در تمامی پیش‌بینی‌های بین‌المللی، وضعیت این کشور مورد بررسی قرار گرفته است. بر این اساس، طبق پیش‌بینی‌های جدید صندوق بین‌المللی پول، تولید ناخالص داخلی ایالات متحده آمریکا در سال ۲۰۲۰ حدود ۸ درصد کاهش می‌یابد. پیش‌بینی‌های بانک جهانی نیز نشان می‌دهد رشد تولید ناخالص داخلی آمریکا در سال ۲۰۲۰ حدود ۶/۱- درصد خواهد بود.

در منطقه آسیا و اقیانوسیه، طبق پیش‌بینی ماه آوریل صندوق بین‌المللی پول، سه کشور نیوزیلند، استرالیا و تایلند، به ترتیب با کاهش ۷/۲، ۶/۷ و ۶/۷ درصد در تولید ناخالص داخلی سال ۲۰۲۰، مواجه می‌شوند که بیش‌ترین میزان کاهش در بین اقتصادهای بزرگ این منطقه است. ژاپن و کره جنوبی از دیگر غول‌های اقتصادی منطقه شرق آسیا هستند که براساس پیش‌بینی‌های ماه آوریل صندوق، در سال جاری به ترتیب ۵/۲ و ۱/۲ درصد کاهش در تولید ناخالص داخلی خواهند داشت. در پیش‌بینی بانک جهانی، رشد تولید ناخالص داخلی ژاپن ۶/۱- درصد خواهد بود. در این بین، به رغم اینکه اکثر کشورهای جهان در سال ۲۰۲۰ رشد اقتصادی منفی خواهند داشت، در برخی از پیش‌بینی‌ها شماری از کشورهای آسیایی مانند چین، بنگلادش و ویتنام، رشد مثبت در تولید

ناخالص داخلی خود را تجربه خواهند کرد. براساس پیش‌بینی‌های بانک جهانی، تولید ناخالص داخلی چین (دومین اقتصاد بزرگ جهان)، در سال ۲۰۲۰ حدود ۱ درصد افزایش می‌یابد و تولید ناخالص داخلی بنگلادش و ویتنام نیز به ترتیب با افزایش ۱/۶ و ۲/۸ درصدی مواجه خواهد شد. در پیش‌بینی ماه ژوئن صندوق بین‌المللی پول نیز رشد اقتصادی چین ۱ درصد بیان شده که مشابه بانک جهانی است. هند، دیگر کشور بزرگ آسیایی، بر اساس پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی، رشد منفی در سال ۲۰۲۰ را تجربه می‌کند. در این ارتباط بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول در پیش‌بینی‌های جدید خود، رشد اقتصادی هند را به ترتیب ۳/۲- و ۴/۵- درصد بیان کرده‌اند.

کشورهای جنوب صحرای آفریقا از جمله کشورهای هستند که به نسبت سایر مناطق، آسیب کمتری از ویروس کرونا خواهند دید. آفریقای جنوبی و نیجریه از جمله اقتصادهای بزرگ قاره آفریقا هستند که طبق آخرین پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول به ترتیب با کاهش ۸ و ۵/۴ درصدی در تولید ناخالص داخلی، مواجه خواهند شد. براساس پیش‌بینی‌های بانک جهانی نیز رشد اقتصادی آفریقای جنوبی و نیجریه در سال ۲۰۲۰ به ترتیب ۷/۱- و ۳/۲- درصد خواهد بود. آفریقای جنوبی به منظور کنترل بیماری، زودتر از بسیاری از کشورها و در حالی که هنوز آمار مبتلایان به این ویروس کمتر از هزار نفر اعلام شده بود، تعطیلی عمومی سه هفته‌ای در کشور را اجرا نمود و مجدداً برای دو هفته نیز آن را تمدید کرد. نیجریه نیز به دلیل اینکه نفت یکی از مهم‌ترین کالاهای صادراتی این کشور است، در سال ۲۰۲۰ و با افت شدید قیمت و صادرات نفت، با کاهش زیاد در تولید ناخالص داخلی مواجه خواهد شد.

پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول از رشد اقتصادی در منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی در قالب دو گروه از کشورها (صادرکنندگان و واردکنندگان نفت) انجام شده است. طبق پیش‌بینی ماه آوریل این صندوق، در بین کشورهای صادرکننده این منطقه، ایران با کاهش ۶ درصدی در تولید ناخالص داخلی، بیش‌ترین زیان را از شیوع ویروس کرونا در سال ۲۰۲۰ خواهد دید. این در حالی است که کاهش تولید ناخالص داخلی عربستان، عراق، امارات و کویت که بزرگ‌ترین صادرکنندگان نفت در این منطقه هستند به ترتیب ۲/۳، ۴/۷، ۳/۵ و ۱/۱ درصد خواهد بود. در بین واردکنندگان نفت این منطقه نیز لبنان و رژیم صهیونیستی به ترتیب با ۱۲ و ۶/۳ درصد، بیشترین کاهش را در تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۰ تجربه می‌کند. در پیش‌بینی‌های بانک جهانی در منطقه

اثرات اقتصادی شیوع ویروس

کرونا در سطح بین‌الملل

خاورمیانه، لبنان و عراق به ترتیب با رشد ۱۰/۹- و ۹/۷- درصدی بیشترین زیان را از شیوع ویروس کرونا خواهند دید. رشد اقتصادی ایران و عربستان نیز در این پیش بینی به ترتیب ۵/۳- و ۳/۸- درصد بیان شده است.

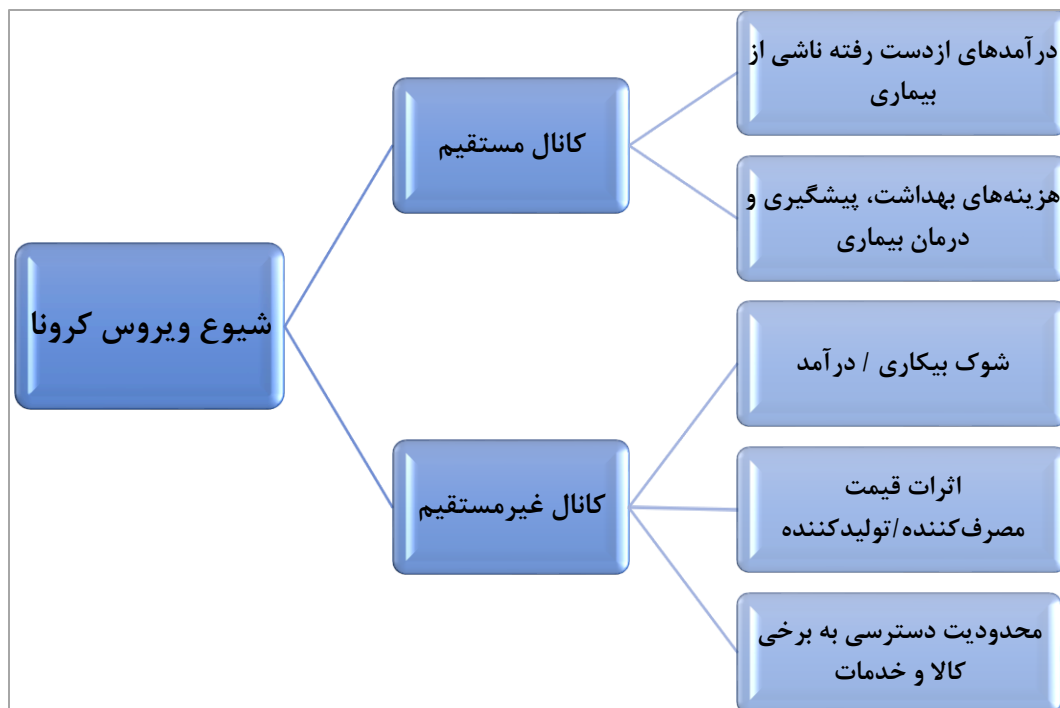
جدول ۱-۲- پیش‌بینی نهادهای مختلف بین‌المللی از رشد اقتصادهای بزرگ به تفکیک مناطق جغرافیایی

نهاد پیش‌بینی کننده							کشور	منطقه
S&P Global	بروکینگز		OECD	WB	IMF			
	خوشبینانه	بدبینانه			ژوئن	آوریل		
-۹/۹	-۲/۱	-۰/۴	کشورهای	کشورهای	-۱۲/۸	-۹/۱	ایتالیا	اروپا
-۸/۸	-	-	پیشرفته	پیشرفته	-۱۲/۸	-۸	اسپانیا	
-۶	-	-۰/۱	اتحادیه	اتحادیه	-۷/۸	-۷	آلمان	
-۸	-	-۰/۳	اروپا	اروپا	-۱۲/۵	-۷/۲	فرانسه	
-۶/۵	-	-۰/۲	-	-	-۱۰/۲	-۶/۵	انگلستان	
-	-۲	-۰/۴	-	-۶	-۶/۶	-۵/۵	روسیه	
-۵/۲	-۲	-۰/۱	-۸/۵	-۶/۱	-۸	-۵/۹	ایالات متحده	آمریکا
-	-	-۰/۳	-	-	-۸/۴	-۶/۲	کانادا	
-	-	-۰/۵	-	-۷/۵	۱۰/۵	-۶/۶	مکزیک	
-	-	۰	-۹/۱	-۸	-۹/۱	-۵/۳	برزیل	
۱/۲	-۱/۶	-۰/۸	-۳/۷	۱	۱	۱/۲	چین	آسیا
۱/۸	-۱/۴	-۱/۱	-۷/۳	-۳/۲	-۴/۵	۱/۹	هند	
-	-۲/۵	-۰/۴	-۷/۳	-۶/۱	-۵/۸	-۵/۲	ژاپن	
-	-۱/۴	-۰/۳	-	-	-	-۱/۲	کره جنوبی	
-	-۲/۱	-۰/۵	-	-	-	-۶/۷	استرالیا	
-	-	-۰/۲	-	۰	-	۰/۵	اندونزی	
-	-	-	-	-۳/۲	-۵/۴	-۳/۴	نیجریه	آفریقا
-	-	-۰/۶	-	-۷/۱	-۸	-۵/۸	آفریقای جنوبی	
-	-۰/۷	۰	-	-۳/۸	-	-۲/۳	عربستان	خاورمیانه
-	-	-	-	-۵/۳	-	-۶	ایران	

۱-۵- اثرات شیوع ویروس کرونا بر بیکاری، فقر و رفاه اقتصادی

شیوع ویروس کرونا بر میزان بیکاری و سطح رفاه در کشورها نیز اثرات قابل ملاحظه‌ای داشته است. کانال‌های اثرگذاری شیوع این ویروس بر سطح رفاه و میزان فقر در جوامع را می‌توان در قالب دو کانال مستقیم و غیرمستقیم تقسیم‌بندی کرد (شکل ۱-۱). در کانال مستقیم، از یک سو، به دلیل مواجهه مردم با بیماری، درآمدهای از دست رفته ناشی از بیماری افزایش می‌یابد. از سوی دیگر، با شیوع ویروس کرونا هزینه‌های بهداشت و پیشگیری از بیماری افزایش می‌یابد و افرادی که به این بیماری دچار می‌شوند نیز هزینه‌هایی را برای درمان متقبل خواهند شد (به خصوص برای اشخاصی که از بیمه‌های اجتماعی محروم هستند) که این هزینه‌ها جزء کانال مستقیم اثرگذاری کرونا بر رفاه مردم است. در کانال غیر مستقیم از یک سو شاهد شوک اشتغال و درآمد هستیم زیرا در نتیجه عکس‌المعل مردم به شیوع این ویروس، بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی به خصوص در بخش خرده‌فروشی، حمل و نقل و گردشگری کاهش یافته و به تبع آن، درآمدهای مردم افت داشته است. از سوی دیگر شوک قیمت مصرف کننده و تولیدکننده ظاهر می‌شود، زیرا از یک طرف با شیوع این ویروس و کاهش رشد جهانی و منطقه‌ای، قیمت برخی محصولات کاهش می‌یابد که این موضوع به کاهش درآمد واقعی مردم می‌انجامد. از طرف دیگر به دلیل اینکه زنجیره تأمین با اختلال مواجه می‌شود، ممکن است قیمت کالاهای تولیدی هم بالا رود که این امر نیز درآمد واقعی مردم را کاهش دهد. همچنین به دلیل الزامات پیشگیرانه برای کنترل شیوع ویروس کرونا، دسترسی مردم به برخی از کالا و خدمات محدود شده که این امر نیز از کانال غیرمستقیم بر سطح رفاه مردم اثرگذار است.

شکل ۱-۱- کانال‌های اثرگذاری ویروس کرونا بر فقر و رفاه

منبع: World Bank, 2020.

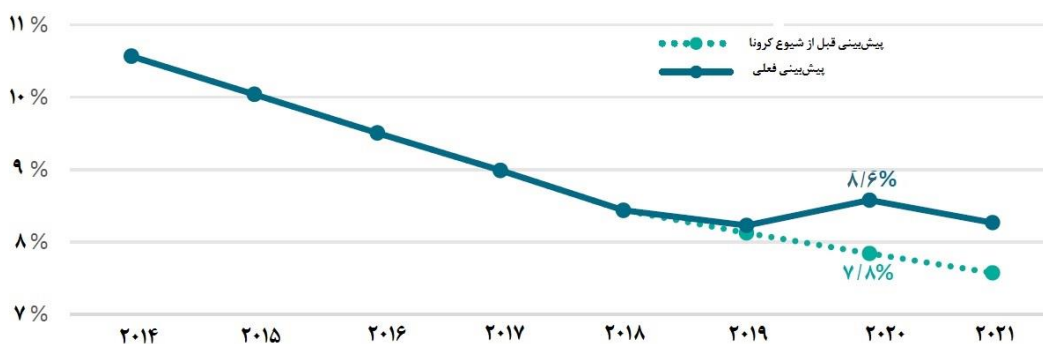
بر مبنای پیش‌بینی کمیته هماهنگی فعالیت‌های آماری سازمان ملل^۱ (CCSA) کووید-۱۹، ۴۰ تا ۶۰ میلیون نفر از مردم را به سمت فقر شدید سوق می‌دهد و ممکن است منطقه جنوب صحرای آفریقا شدیدترین ضربه را ببیند. پیش‌بینی حال حاضر فقر جهانی کار آسانی نیست. این امر نیازمند فرضیاتی در مورد چگونگی پیش‌بینی رشد، چگونگی تاثیر چنین رشدی بر فقرا و بسیاری از فرضیات دیگر است. این بدان معناست که برآورد میزان افزایش فقر جهانی به دلیل بیماری کووید-۱۹ چالش برانگیز است و با عدم اطمینان بسیاری همراه است. این کمیته از آخرین داده‌های پیمایش خانوارها برای ۱۶۶ کشور در PovcalNet (یک ابزار آنلاین که توسط بانک جهانی برای برآورد فقر جهانی ارائه شده است) و پیش‌بینی رشد برگرفته از نسخه آوریل ۲۰۲۰ چشم‌انداز اقتصاد جهانی استفاده کرده است. مقایسه این پیش‌بینی‌های تحت تاثیر کووید-۱۹ با پیش‌بینی‌های نسخه قبلی چشم‌انداز اقتصاد جهانی از ماه اکتبر، امکان ارزیابی تاثیر این همه‌گیری بر فقر جهانی را فراهم می‌کند. البته، سایر عوامل نیز امکان دارد چشم‌انداز رشد کشورها را بین ماه‌های

¹ - Committee for the Coordination of Statistical Activities

اکتبر و آوریل بدتر کرده باشد (یا بهبود بخشیده باشد) اما می توان گفت، اکثر این تغییرات در پیش بینی ها به دلیل بیماری کووید-۱۹ است.

چنین پیش بینی هایی نشان می دهد که کووید-۱۹ احتمالاً باعث اولین افزایش در فقر جهانی پس از سال ۱۹۹۸-زمان رخداد بحران مالی آسیا- شده است. با پیش بینی های جدید، فقر جهانی - بخشی از جمعیت جهان که با کمتر از ۱/۹۰ دلار در روز زندگی می کنند- از ۸/۲ درصد در سال ۲۰۱۹ به ۸/۶ درصد یا از ۶۳۲ میلیون نفر به ۶۶۵ میلیون نفر افزایش می یابد. برای فهم شدت اثرگذاری شیوع کرونا، باشد در نظر داشت که پیش بینی های قبل چشم انداز اقتصاد جهانی، کاهش این نسبت از ۸/۱ درصد به ۷/۸ درصد در همین دوره بود.

نمودار ۱-۲- تأثیر شیوع کرونا بر روند نرخ فقر جهانی

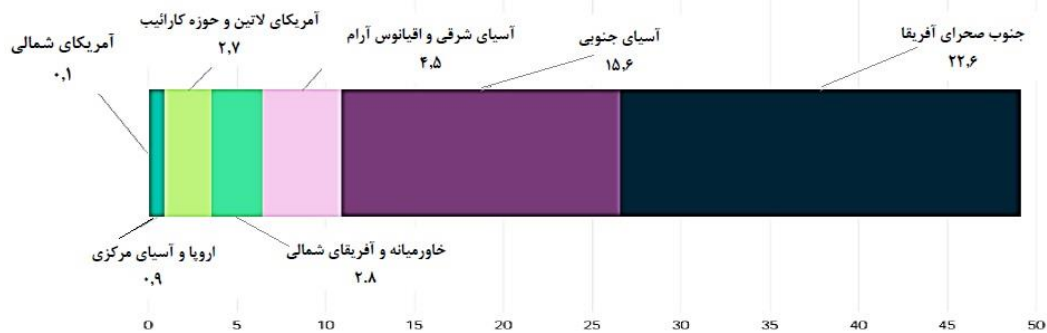

منبع: CCSA

روش دیگر برای نشان دادن این موضوع آن است که برآوردها نشان می دهند که کووید-۱۹، ۴۹ میلیون نفر را در سال ۲۰۲۰ وارد فقر شدید می کند. مکان هایی که در آنها این ویروس بیشترین تأثیر بر رشد فقر دارد عمدتاً به دو عامل بستگی دارد: ۱- تأثیر ویروس بر فعالیت اقتصادی و ۲- تعداد افرادی که نزدیک به خط فقر بین المللی زندگی می کنند. در بخش های قبل به پیش بینی های ارائه شده از سوی نهادهای بین المللی در خصوص کاهش تولید و کوچکتر شدن اندازه فعالیت های اقتصادی در مناطق مختلف جهان اشاره شد. با توجه به این که در کشورهای در حال توسعه، کشورهایی با درآمد متوسط و پایین درصد بیشتری از جمعیت نزدیک به خط فقر بین المللی زندگی می کنند، این جوامع با بیشترین عواقب حاصل از فقر مطلق روبرو خواهند شد. بنابراین

اگرچه جنوب صحرای آفریقا تاکنون، از نظر سلامت، نسبتاً آسیب کمتری از این ویروس دیده است، اما پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد که این منطقه سخت‌ترین ضربه را از افزایش فقر شدید خواهد خورد. پیش‌بینی می‌شود ۲۳ میلیون نفر از مردم که در جنوب صحرای آفریقا زندگی می‌کنند و ۱۶ میلیون که در آسیای جنوبی زندگی می‌کنند، به سمت فقر سوق داده می‌شوند. هنگامی که به تاثیر این همه‌گیری در خطوط بالاتر فقر نگاه می‌اندازیم، به عنوان مثال مردمی که روزانه با کمتر از ۳/۲ دلار یا ۵/۵ دلار زندگی می‌کند- بیش از ۱۰۰ میلیون نفر به سمت فقر سوق داده خواهند شد.

نمودار ۱-۳- تعداد افرادی که به دلیل شیوع کرونا به سوی فقر شدید می‌روند (میلیون نفر)

منبع: CCSA

گزارش‌های سازمان امدادسانی آکسفام^۱ برآورد بالاتری از گسترش فقر ارائه می‌کند به گونه‌ای که بر طبق آن با شیوع گسترده ویروس کرونا، حدود نیم میلیارد نفر از جمعیت جهان به زیر خطر فقر می‌روند و برای نخستین بار، میزان فقر در جهان از آغاز قرن بیستم بیشتر خواهد شد. براساس پیش‌بینی‌های این سازمان، در بدترین حالت با کاهش ۲۰ درصدی درآمد، ۴۳۴ میلیون نفر دچار فقر شدید خواهند شد و تنها با درآمد ۱/۹ دلار در روز یا کمتر از آن زندگی خواهند کرد. بدین ترتیب شمار کسانی که در فقر شدید زندگی می‌کنند به ۹۲۲ میلیون نفر افزایش خواهد یافت. همچنین شمار کسانی که کمتر از ۵/۵ دلار در روز درآمد دارند ۵۴۸ میلیون نفر افزایش می‌یابد و به حدود چهار میلیارد نفر خواهد رسید.

اثرات اشتغال کووید-۱۹، عمیق، گسترده و بی سابقه است. به طور معمول در انتقال اثر کاهش فعالیت اقتصادی بر کاهش اشتغال، مقداری تاخیر وجود دارد، اما در بحران فعلی به دلیل قرنطینه و اقدامات دیگر، این تاثیر بر اشتغال سریع و گسترده بوده است. کاهش اشتغال نشان می دهد که بسیاری از کارگران در سراسر جهان، با از دست دادن درآمد مواجه هستند و یا مواجه خواهند شد که در بسیاری از موارد سبب سوق دادن آنها و خانواده هایشان به سمت فقر (عمیق تر) می شود.

با توجه به اینکه شوک اشتغال و درآمد از طریق کانال غیرمستقیم می تواند سهم بالایی در سطح رفاه مردم داشته باشد، بررسی میزان بیکاری ناشی از شیوع ویروس کرونا بسیار حایز اهمیت است. در این زمینه گزارشات و پیش بینی های مختلفی از سوی سازمان ها و نهادهای بین المللی ارائه شده که بررسی آنها می تواند به ارزیابی بهتر میزان بیکاری ناشی از شیوع کرونا کمک کند.

گزارشات دوره ای که توسط سازمان جهانی کار^۱ (ILO) منتشر می شود یکی از مهم ترین منابع موجود برای بررسی سطح بیکاری در جهان است. این سازمان در گزارشی که ۷ آوریل ۲۰۲۰ منتشر کرد^۲ اعلام نمود که با توجه به شدت و گستردگی شیوع ویروس در سرتاسر جهان، تعطیلی کامل یا بخشی فعالیت ها در کشورهای جهان، بر بیش از ۲/۷ میلیارد کارگر اثر می گذارد که این تعداد حدود ۸۱ درصد کل نیروی کار جهان را تشکیل می دهند^۳. با این حال، در گزارش ۲۹ آوریل^۴ ILO، این آمار تعدیل شده و طبق گزارشات این سازمان، با کاهش تدریجی اقدامات و سیاست های محدودکننده فعالیت بنگاه های اقتصادی، درصد کارگرانی که با تعطیلی اجباری و یا توصیه ای محل کار خود مواجه هستند از ۸۱ به ۶۸ درصد کاهش یافت. علت این امر، پایان یافتن محدودیت ها در تعدادی از کشورها مانند چین بود، با این حال، وضعیت در سایر مناطق بدتر شده بود. در جدول (۱-۳) برآورد ILO از وضعیت مشاغل تحت تاثیر از تعطیلات اجباری یا توصیه شده در محل کار را در ۲۲ آوریل اعمال می کردند ارائه شده است.

1- International Labour Organization

2- ILO, 7 April 2020

۳- اکبرپور روشن، اردیبهشت ۱۳۹۹.

4- ILO, 29 April 2020

جدول ۱-۳- وضعیت مشاغل تحت تأثیر از تعطیلات اجباری یا توصیه شده به دلیل شیوع کرونا

منطقه یا گروه کشورها	تعداد کارکنان در کشورهای با تعطیلی محل کار (میلیون نفر)	سهم تعطیلی محل کار (درصد)	سهم کارکنان در کشورهای با تعطیلی محل کار (میلیون نفر)	کارفرمایان در کشورهای با تعطیلی محل کار (میلیون نفر)	سهم تعطیلی محل کار (درصد)	سهم کارفرمایان در کشورهای با تعطیلی محل کار (میلیون نفر)	سهم کارگران خویش فرما در کشورهای با تعطیلی محل کار	سهم کارگران خویش فرما در کشورهای با تعطیلی محل کار
جهان	۲۲۵۹	۶۸	۷۱	۸۲	۷۴۰	۶۶		
کشورهای با سطح درآمد پایین	۷۵	۲۵	۲	۳۱	۴۰	۲۷		
کشورهای با سطح درآمد متوسط رو به پایین	۱۱۱۹	۹۸	۳۲	۱۰۰	۵۴۰	۹۷		
کشورهای با سطح درآمد متوسط رو به بالا	۵۰۲	۳۹	۱۹	۶۲	۱۱۵	۳۱		
کشورهای با سطح درآمد بالا	۵۶۳	۹۶	۱۹	۹۶	۴۴	۹۴		
قاره آفریقا	۲۶۵	۵۶	۱۱	۷۷	۱۱۷	۵۱		
قاره امریکا	۴۶۰	۹۸	۱۷	۹۸	۸۷	۹۵		
کشورهای عربی	۴۹	۸۹	۱	۷۶	۴	۶۹		
آسیا و اقیانوس آرام	۱۰۹۲	۵۷	۲۹	۷۱	۴۸۶	۶۵		
اروپا و آسیای مرکزی	۳۹۳	۹۵	۱۳	۹۶	۴۵	۹۴		
جهان بدون احتساب چین	۲۲۵۹	۸۸	۷۱	۹۳	۷۴۰	۸۴		

منبع: ILO, 29 April 2020

براساس گزارش ۲۹ آوریل ILO، در سه ماهه ابتدایی سال ۲۰۲۰ در مقایسه با سه ماهه پایانی سال ۲۰۱۹، حجم ساعات کار جهانی به میزان ۴/۵ درصد معادل ۱۳۰ میلیون شغل تمام وقت کاهش یافته است. کاهش حجم ساعات کار جهانی در سه ماهه دوم سال ۲۰۲۰ به نسبت سه ماهه منتهی به شیوع کرونا، ۱۰/۵ درصد معادل ۳۰۵ میلیون شغل تمام وقت خواهد بود که بسیار بیشتر از پیش‌بینی سازمان بین‌المللی کار در گزارش قبلی (۱۹۵ میلیون شغل تمام وقت) است. دلیل این موضوع به طولانی‌تر شدن دوره‌های قرنطینه و اجرای اقدامات محدودکننده فعالیت‌های اقتصادی در کشورهای مختلف باز می‌گردد.

آثار شیوع ویروس کرونا بر کسب و کار و رفاه خانوارها

جدول ۱-۴- پیش‌بینی میزان کاهش در ساعات کاری و اشتغال تمام وقت معادل آن

منطقه/گروه کشورها	فصل ۲۰۲۰	درصد کاهش ساعات کار	معادل اشتغال تمام وقت (۴۰ ساعت، میلیون نفر)	معادل اشتغال تمام وقت (۴۸ ساعت، میلیون نفر)
جهان	اول	۴/۵	۱۶۰	۱۳۰
	دوم	۱۰/۵	۳۶۵	۳۰۵
کشورهای با درآمد پایین	اول	۱/۶	۴	۴
	دوم	۸/۸	۲۴	۲۰
کشورهای با درآمد متوسط به پایین	اول	۱/۹	۲۳	۱۹
	دوم	۱۲/۵	۱۵۵	۱۳۰
کشورهای با درآمد متوسط به بالا	اول	۸/۶	۱۲۰	۱۰۰
	دوم	۸/۷	۱۲۵	۱۰۵
کشورهای با درآمد بالا	اول	۱/۶	۹	۷
	دوم	۱۱/۶	۶۵	۵۵
آفریقا	اول	۱/۶	۷	۶
	دوم	۹/۶	۴۴	۳۷
آمریکا	اول	۱/۳	۶	۵
	دوم	۱۲/۴	۵۵	۴۸
آمریکا: کشورهای با درآمد بالا	اول	۱/۱	۲	۲
	دوم	۱۵/۸	۲۸	۲۳
آمریکای لاتین و کارائیب	اول	۱/۵	۴	۴
	دوم	۱۰/۳	۳۱	۲۵
آمریکای مرکزی	اول	۱/۵	۱	۱
	دوم	۱۰/۵	۹	۸
آمریکای جنوبی	اول	۱/۴	۳	۲
	دوم	۱۰/۳	۲۰	۱۶
آمریکای شمالی	اول	۱/۱	۲	۲
	دوم	۱۶/۲	۲۷	۲۲
آمریکای شمالی: کشورهای با درآمد بالا	اول	۱/۱	۲	۲
	دوم	۱۶/۲	۲۷	۲۲
اتحادیه عرب	اول	۱/۸	۱	۱
	دوم	۱۰/۳	۸	۶
آسیا پاسفیک	اول	۶/۵	۱۳۵	۱۱۵
	دوم	۱۰	۲۱۰	۱۷۵
آسیا پاسفیک: کشورهای با درآمد بالا	اول	۰/۷	۱	۱
	دوم	۳/۸	۵	۴
آسیای شرقی	اول	۱۱/۶	۱۱۵	۹۵
	دوم	۷/۲	۷۰	۶
آسیای شرقی: کشورهای با درآمد بالا	اول	۰/۶	۱	۱
	دوم	۲/۹	۳	۳
اروپا و آسیای میانه	اول	۱/۹	۸	۶
	دوم	۱۱/۸	۴۷	۳۹
اروپا و آسیای میانه: کشورهای با درآمد بالا	اول	۲/۴	۵	۴
	دوم	۱۲/۷	۲۷	۲۳

منبع: ILO, 29 April 2020

بررسی‌های ILO نشان می‌دهد که کارفرمایان و بنگاه‌های خوداشتغالی که بالغ بر ۴۳۶ میلیون بنگاه را شامل می‌شوند در معرض شدیدترین تبعات اقتصادی کرونا قرار دارند. بیش از نیمی از این بنگاه‌ها (۲۳۲ میلیون بنگاه) در زمینه عمده‌فروشی و خرده‌فروشی فعالیت می‌کنند و این بخش‌ها شدیداً از تبعات شیوع ویروس کرونا متأثر هستند. بنگاه‌های خوداشتغالی و کوچک مجموعاً ۷۰ درصد از اشتغال جهانی را در بخش خرده‌فروشی و حدود ۶۰ درصد اشتغال بخش اقامتی و خدمات غذایی را تشکیل می‌دهند که مؤید آسیب‌پذیری شدیدتر این بخش‌ها در بحران اقتصادی کنونی است.

در این بین، جمعیت ۱/۶ میلیاردی کارگران فعال در اقتصاد غیررسمی، آسیب‌پذیرترین گروه در بازار کار هستند و پیش‌بینی می‌شود که بحران کرونا در ماه نخست، موجب کاهش ۶۰ درصدی درآمد کارگران غیررسمی در جهان شده باشد. طبق گزارش ILO، انتظار می‌رود که نرخ فقر نسبی^۱ در بین کارگران غیررسمی در سطح جهان به میزان ۳۴ درصد افزایش پیدا کند. این افزایش در کشورهای درآمد متوسط به بالا، ۲۱ درصد و در کشورهای با درآمد متوسط به پایین، ۵۶ درصد خواهد بود.

برای بررسی میزان بیکاری در سطح ملی، می‌توان به پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول مراجعه کرد. طبق پیش‌بینی‌های ماه آوریل صندوق، در سال ۲۰۲۰ از بین اقتصادهای بزرگ منطقه اروپا، اسپانیا با ۲۰/۸ و ایتالیا با ۱۲/۷ درصد، بیشترین نرخ بیکاری را خواهند داشت. بیکاری در کشورهای فرانسه^۲، انگلستان و آلمان^۳ نیز به ترتیب ۸/۵، ۴/۸ و ۳/۹ درصد خواهد بود. در بین اقتصادهای بزرگ قاره آمریکا، برزیل با ۱۴/۷ و ایالات متحده با ۱۰/۴ درصد بیش‌ترین میزان بیکاری در سال ۲۰۲۰ را تجربه می‌کنند. این میزان برای کانادا و مکزیک به ترتیب ۷/۵ و ۵/۳ درصد خواهد بود. در بین اقتصادهای بزرگ آسیا، نرخ بیکاری اندونزی ۷/۵ و نرخ بیکاری استرالیا ۷/۶ درصد خواهد بود که نسبت به سایر قدرت‌های بزرگ اقتصادی آسیا، بیشتر است. نرخ بیکاری در کره جنوبی، چین و ژاپن نیز به ترتیب ۴/۵، ۴/۳ و ۳ درصد می‌رسد. در زمینه میزان بیکاری کشورهای آفریقایی، صندوق بین‌المللی پول آماره‌ای ارائه نکرده و تنها میزان بیکاری آفریقای جنوبی در سال ۲۰۲۰ را ۳۵/۳ درصد پیش‌بینی کرده است.

۱- سهم جمعیت کارگران با درآمد ماهانه کمتر از ۵۰ درصد میانگین درآمد کل جمعیت

۲- براساس اعلام وزارت کار فرانسه به واسطه شیوع کرونا، ۹/۶ میلیون فرانسوی مجبور به بیکاری نسبی شده‌اند.

۳- موسسه مطالعات اقتصادی آلمان (IFO)، کاهش ۱/۸ میلیونی شغل در این کشور را پیش‌بینی کرده است.

در این بین، براساس پیش‌بینی‌های صندوق، نرخ بیکاری ایران در سال ۲۰۲۰ به حدود ۱۶/۳ درصد افزایش می‌یابد. براساس بررسی‌های صورت گرفته، نرخ بیکاری در ایران همانند سایر کشورها از دو سمت عرضه و تقاضای بازار کار تحت تاثیر قرار خواهد گرفت. از یک طرف تعطیلی و کاهش سطح فعالیت‌های اقتصادی منجر به تعدیل نیرو و کاهش تقاضای کار خواهد شد و از طرف دیگر، عرضه کار نیز چه به طور مستقیم با درگیر شدن بخشی از نیروی کار با بیماری و چه غیرمستقیم با اقدامات خود مراقبتی و کاهش تعاملات، کاهش خواهد یافت. از این رو، کاهش نرخ مشارکت و کاهش اشتغال در سال ۱۳۹۹ محتمل خواهد بود.

جدول ۱-۵- پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول از نرخ بیکاری کشورهای مختلف

خاورمیانه و آسیای مرکزی		آمریکا		آسیا		اروپا			
۱۶/۳	ایران	۱۰/۴	ایالات متحده	۳	ژاپن	۸/۹	لیتوانی	۳/۹	آلمان
۱۵/۱	الجزایر	۷/۵	کانادا	۴/۵	کره جنوبی	۸	لتونی	۱۰/۴	فرانسه
۷/۸	قزاقستان	۵/۳	مکزیک	۷/۶	استرالیا	۴/۸	انگلستان	۱۲/۷	ایتالیا
۵	آذربایجان	۱۴/۷	برزیل	۴/۴	تایوان	۲/۷	سوئیس	۲۰/۸	اسپانیا
۱۰/۳	مصر	۱۰/۹	آرژانتین	۲/۵	سنگاپور	۱۰/۱	سوئد	۶/۵	هلند
۴/۵	پاکستان	۱۲/۲	کلمبیا	۴/۵	هنگ کنگ	۷/۵	چک	۷/۳	بلژیک
۱۲/۵	مراکش	۹/۷	شیلی	۹/۲	نیوزیلند	۱۳	نروژ	۵/۵	اتریش
۲۵	سودان	۷/۱	پرو	۴/۳	چین	۶/۵	دانمارک	۱۲/۱	ایرلند
۱۹	ارمنستان	۶/۵	اکوادور	۷/۵	اندونزی	۴/۹	روسیه	۱۳/۹	پرتغال
۶/۶	قرقیزستان	۷/۱	پاراگوئه	۱/۱	تایلند	۱۷/۲	ترکیه	۲۲/۳	یونان
۱۲	اسرائیل	۸	بولیوی	۴/۹	مالزی	۹/۹	لهستان	۸/۳	فنلاند
		۱۰/۵	اروگوئه	۶/۲	فیلیپین	۱۰/۱	رومانی	۸	اسلواکی
						۱۰/۱	اوکراین	۵/۴	مجارستان

منبع: IMF, April 2020.

در این فصل اثرات شیوع ویروس کرونا بر رشد اقتصادی در سه سطح جهانی، منطقه‌ای و ملی و همچنین میزان بیکاری ناشی از آن در سطح ملی مورد بررسی قرار گرفت. برای این منظور، از گزارش‌ها و پیش‌بینی‌های نهادهای بین‌المللی استفاده شد. بررسی‌ها نشان داد که رشد اقتصاد جهانی در سال ۲۰۲۰ طبق آخرین پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول، $4/9$ - درصد و براساس پیش‌بینی‌های بانک جهانی و سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه به ترتیب $5/2$ - و $7/6$ - درصد خواهد بود. در سطح منطقه‌ای، بررسی پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد که در سال ۲۰۲۰ کشورهای منطقه اروپا بیش‌ترین آسیب را از شیوع ویروس کرونا خواهند دید. براساس پیش‌بینی‌های IMF، رشد اقتصادی منطقه یورو در سال ۲۰۲۰ حدود $10/2$ - درصد و رشد اقتصادی کشورهای نوظهور و در حال توسعه 3 - درصد خواهد بود. بانک جهانی رشد اقتصادی منطقه یورو را $9/1$ - و رشد اقتصادی کشورهای نوظهور و در حال توسعه در منطقه آسیا و آمریکای لاتین را به ترتیب $0/5$ و $7/2$ - درصد پیش‌بینی کرده است. طبق پیش‌بینی‌های بانک جهانی رشد اقتصادی کشورهای نوظهور در منطقه اروپا و آسیای میانه $4/7$ - و در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا $4/2$ - درصد خواهد بود.

در سطح ملی، طبق آخرین پیش‌بینی‌های IMF، در بین اقتصادهای بزرگ منطقه اروپا، بیش‌ترین کاهش در تولید ناخالص داخلی سال ۲۰۲۰، مربوط به ایتالیا و اسپانیا است که هر دو $12/8$ - درصد از تولید ناخالص داخلی خود را از دست می‌دهند. تولید ناخالص داخلی آلمان، فرانسه و انگلستان، نیز به ترتیب $7/8$ ، $12/5$ و $10/2$ درصد نسبت به سال ۲۰۱۹ کاهش خواهد یافت. در بین اقتصادهای بزرگ قاره آمریکا، طبق پیش‌بینی‌های IMF، تولید ناخالص داخلی ایالات متحده آمریکا و برزیل به ترتیب 8 و $9/1$ درصد کاهش می‌یابد و بانک جهانی نیز کاهش تولید ناخالص داخلی این دو کشور را به ترتیب $6/1$ و 8 درصد پیش‌بینی کرده است. در منطقه آسیا و اقیانوسیه، طبق پیش‌بینی IMF، رشد اقتصادی سه قدرت بزرگ یعنی چین، هند و ژاپن به ترتیب 1 ، $4/5$ - و $5/8$ - درصد خواهد بود و بانک جهانی نیز رشد اقتصادی این سه کشور را به ترتیب 1 ، $3/2$ - و $6/1$ - درصد پیش‌بینی کرده است. در این بین، بانک جهانی در آخرین پیش‌بینی خود رشد اقتصادی ایران در سال ۲۰۲۰ را $5/3$ - درصد بیان کرده که بالاتر از رشد اقتصادی عراق ($9/7$ - درصد) و کمتر از رشد اقتصادی عربستان ($3/8$ - درصد) خواهد بود.

در ارتباط با اثرات شیوع ویروس کرونا بر نرخ بیکاری باید گفت که براساس گزارش ۲۹ آوریل ILO، در سه ماهه ابتدایی سال ۲۰۲۰ در مقایسه با سه ماهه پایانی سال ۲۰۱۹، حجم ساعات کار جهانی به میزان ۴/۵ درصد معادل ۱۳۰ میلیون شغل تمام وقت کاهش یافته است. کاهش حجم ساعات کار جهانی در سه ماهه دوم سال ۲۰۲۰ به نسبت سه ماهه منتهی به شیوع کرونا، ۱۰/۵ درصد معادل ۳۰۵ میلیون شغل تمام وقت خواهد بود. گزارشات IMF از میزان بیکاری در سطح ملی نیز نشان می‌دهد که در سال ۲۰۲۰ از بین اقتصادهای بزرگ منطقه اروپا، اسپانیا با ۲۰/۸ و ایتالیا با ۱۲/۷ درصد، و در بین اقتصادهای بزرگ قاره آمریکا، برزیل با ۱۴/۷ و ایالات متحده با ۱۰/۴ درصد، بیشترین نرخ بیکاری را خواهند داشت. در بین اقتصادهای بزرگ آسیا، نرخ بیکاری اندونزی ۷/۵ و نرخ بیکاری استرالیا ۷/۶ درصد خواهد بود که نسبت به سایر قدرت‌های بزرگ اقتصادی آسیا، بیشتر است. نرخ بیکاری در کره جنوبی، چین و ژاپن نیز به ترتیب به ۴/۵، ۴/۳ و ۳ درصد می‌رسد. در این بین، براساس پیش‌بینی‌های صندوق، نرخ بیکاری ایران در سال ۲۰۲۰ حدود ۱۶/۳ درصد خواهد بود. منقبض شدن سطح فعالیت‌های اقتصادی و افزایش بیکاری در مناطق مختلف جهان، چند ده میلیون نفر در سراسر جهان به ویژه کشورهای فقیر را به زیر خط فقر خواهد برد.

فصل دوم:

مقایسه تطبیقی سیاست‌های اقتصادی کشورها

در مواجهه با بحران کرونا

همان‌طور که در فصل قبل گفته شد شیوع ویروس کرونا اثرات شدید و منفی بر کسب و کارها، سطح اشتغال و رفاه اقتصادی کشورها داشته است. در واکنش به شرایط به وجود آمده، دولت‌های بسیاری از کشورها در کنار اقدامات انجام شده در حوزه سلامت، مجموعه‌ای از سیاست‌ها را برای حمایت از کسب و کارها و خانوارها اعلام کرده‌اند و اجرای آن‌ها را آغاز کرده‌اند.

سیاست‌های اعلامی در کشورهای مختلف طیف وسیعی از سیاست‌های تنظیم‌گری جدید و حمایتی و پیشگیرانه با بکارگیری ابزارهای مالی، پولی و ارزی و تجارت خارجی را شامل می‌شود و بسته به تکامل نهادهای سیاست‌گذاری و سطح توسعه بازارهای مالی و نظام تامین اجتماعی کشورها متفاوت است. در این فصل تلاش شده است که بر مبنای آخرین اطلاعات در دسترس، سیاست‌های حمایتی ۹ کشور ایتالیا، اسپانیا، کره جنوبی، ترکیه، آمریکا، کانادا، دانمارک، فرانسه و آلمان در این زمینه مورد بررسی قرار گیرد. انتخاب این کشورها از آن روی صورت گرفته است که اغلب آن‌ها تا زمان تهیه این گزارش یا شیوع قابل توجه ویروس کرونا را تجربه کرده‌اند یا سیاست‌های جامعی را برای مبارزه با پیامدهای اقتصادی بحران فعلی در پیش گرفته‌اند. آشنایی با اقدامات این کشورها که در ادامه خواهد آمد، ضمن آنکه می‌تواند بر فرآیند سیاست‌گذاری کشور در خلال بحران کنونی اثرگذار باشد، می‌تواند تصویر مناسبی از این واقعیت در اختیار کارشناسان و سیاست‌گذاران قرار دهد که دسترسی به نظام کارآمد اطلاعات اقتصادی و تنوع ابزارهای سیاستی، چگونه می‌تواند کیفیت و سرعت واکنش نظام حکمرانی در مواجهه با بحران‌های پیش‌بینی نشده را تحت تأثیر قرار دهد.

علاوه بر این، فصل پیش‌رو تصویر مناسبی از میزان دخالت دولت‌ها حتی در کشورهایی که داعیه اقتصاد آزاد دارند ارائه می‌کند. این سیاست‌ها برخلاف اظهارنظر برخی کارشناسان و صاحب‌نظران اقتصادی است که بر عدم دخالت دولت در اقتصاد تأکید دارند و با هرگونه سیاست‌های حمایتی دولت مخالفند.

۲-۲- سیاست‌های اقتصادی آمریکا

ایالات متحده آمریکا تا تاریخ ۶ جولای با فاصله بسیار زیاد نسبت به سایر کشورها با بیشترین تعداد مبتلایان به ویروس کووید ۱۹ مواجه شده است، به طوری که تا این تاریخ تعداد جانباختگان بیش از ۱۳۰ هزار مورد و تعداد مبتلایان به حدود ۳ میلیون نفر رسیده است. در واکنش به این موضوع، دولت آمریکا مجموعه‌ای از اقدامات شامل محدودیت سفر، فاصله‌گذاری اجتماعی، اعلام وضعیت اضطرار، تعطیلی مدارس، کافه‌ها و رستوران‌ها و افزایش آزمایش ویروس کرونا از مردم را انجام داده است. همچنین طیف وسیعی از سیاست‌های اقتصادی توسط دولت این کشور اعلام شده است که در ادامه به آنها پرداخته می‌شود.

۲-۲-۱- سیاست‌های مالی

آمریکا برای مقابله با آثار شیوع بیماری کرونا تحت عنوان «قانون کمک‌های کرونایی، رفاه و امنیت اقتصادی»^۱ ۲ تریلیون دلار (معادل ۱۰ درصد تولید ناخالص داخلی) تخصیص داده است که جزییات آن در ادامه بیان می‌شود.

• حمایت از خانوار

۱) اختصاص ۸/۳ میلیارد دلار به «قانون اختصاص اعتبارهای تکمیلی و پاسخگویی به کروناویروس»^۲ و ۱۰۴ میلیارد دلار به «قانون واکنش اول خانواده‌ها به کرونا ویروس»^۳ که در مجموع مبلغی در حدود ۰/۵ درصد تولید ناخالص داخلی می‌شود. این مبلغ صرف این موارد می‌شود: مراقبت‌های بهداشتی، مرخصی‌های استعلاجی، وام‌های کسب و کارهای کوچک و کمک‌های بین‌المللی.

۲) اختصاص ۳۰۱ میلیارد دلار برای پرداخت مستقیم ۱۲۰۰ دلار به هر فرد بزرگسال و ۵۰۰ دلار به هر کودک در خانوارهای آسیب‌پذیر.

1-The Coronavirus Aid, Relief, and Economic Security Act

2-Coronavirus Preparedness and Response Supplemental Appropriations Act

3-Families First Coronavirus Response Act

- ۳) اختصاص ۲۵۰ میلیارد دلار برای پرداخت بیمه بیکاری به میزان هر هفته ۶۰۰ دلار.
- ۴) بازپرداخت وام دانشجویی فدرال به مدت ۶۰ روز تعویق شده است.
- ۵) مهلت تشکیل پرونده برای مالیات اشخاص به تأخیر افتاده است.

• حمایت از بنگاه‌ها و کسب و کار

- ۱) راییه مشوق‌های و کمک‌های مالی به شرکت‌ها برای حفظ کارمندان با پرداخت حقوق و دستمزد.
- ۲) راییه بودجه اضافی به بیمارستان‌ها و زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی.
- ۳) کمک بلاعوض به ایالت‌ها و دولت‌های محلی.
- ۴) تعویق تعهدات مالیاتی در حقوق و دستمزد.

۲-۲-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان

- مجموعه اقدامات مهمی که فدرال رزرو آمریکا برای تأمین مالی اقتصاد آمریکا و مقابله با آثار شیوع ویروس کرونا در بخش پولی و تأمین مالی کلان انجام داده به شرح زیر است:
- ۱) فدرال رزرو نرخ بهره را از ۱/۵ درصد به بازه صفر تا ۰/۲۵ درصد کاهش داده است.
  - ۲) خرید اوراق بهادار خزانه و اوراق نمایندگی^۱ به میزانی که نیاز باشد.
  - ۳) اقدام به تأمین نیازهای افزایش یافته به استقراض شبانه^۲ (وام بین‌بانکی) و قراردادهای بازخرید روزانه^۳.
  - ۴) کاهش هزینه وام‌دهی کوتاه‌مدت فدرال رزرو (پنجره تنزیل) به بانک‌ها و موسسات مالی به منظور تأمین نیازهای نقدینگی بانک‌ها.
  - ۵) وام به مشاغل برای حفظ کارمندان.

---

۱ - اوراق نمایندگی (Agency security)، اوراق مخصوصی هستند که توسط بانک‌های Ginnie Mae, Fannie Mae, Freddie Mac که به بانک‌های وام مسکن فدرال معروف هستند، منتشر می‌شوند.

2- Expanded overnight

3- Term repos

علاوه بر موارد فوق، فدرال رزرو تسهیلاتی را برای حمایت از جریان اعتبار ارایه داده است که بخشی از منابع آن از طریق «صندوق تثبیت ارزی»^۱ تأمین می‌شود. این تسهیلات و تمهیدات شامل موارد زیر است:

(۱) ارایه «تسهیلات صندوق اوراق تجاری»^۲ برای تسهیل انتشار اوراق مالی تجاری توسط شرکت‌ها و شهرداری‌ها.

(۲) ارایه «تسهیلات اعتباری معامله‌گر اولیه»^۳ به منظور تأمین مالی طیف وسیعی از اوراق سرمایه‌گذاری.

(۳) ارایه وام توسط طرح «تسهیلات نقدینگی صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک بازار پول»^۴ به موسسات سپرده‌پذیر به منظور خرید اوراق بهادار از بازار اولیه پول از جمله اوراق بهادار تجاری و شهرداری با نرخ بهره بالا.

(۴) ارایه «تسهیلات اعتباری بازار اولیه اوراق مالی شرکت‌ها»^۵ به منظور خرید اوراق قرضه و وام تازه منتشرشده شرکت‌ها. این طرح یک ابزار پولی جدید است که فدرال رزرو برای حمایت جریان اعتبار کارفرمایان بزرگ در راستای مقابله با آثار اقتصادی ویروس کرونا ارایه داده است.

(۵) ارایه وام تحت عنوان «تسهیلات اعتباری بازار ثانویه اوراق شرکتی» به منظور تأمین نقدینگی و نقدشوندگی اوراق قرضه شرکتی منتشرشده.

1- Exchange Stabilization Fund

۲- این صندوق (Commercial Paper Funding Facility) توسط فدرال رزرو در خلال بحران مالی ۲۰۰۷ تا ۲۰۰۸ تأسیس شد تا نقدشوندگی بازار کوتاه‌مدت اوراق مالی را بهبود دهد.

۳- یک طرح وام‌دهی (Primary Dealer Credit Facility) است که توسط فدرال رزرو برای مقابله با بحران اوراق وام‌های رهنی سال ۲۰۰۸ ایجاد شده تا به معامله‌گران اولیه (کارگزارانی که اوراق بدهی دولت را از دولت می‌خرند و به مردم می‌فروشند Primary Dealer) وام دهند و کمبود نقدینگی این کارگزاران را جبران کنند.

4 - Money Market Mutual Fund Liquidity Facility (MMLF)

5 - Primary Market Corporate Credit Facility (PMCCF)

۶) رایحه طرح «تسهیلات اوراق مبتنی بر دارایی»^۱ به منظور حمایت از انتشار اوراق مبتنی بر دارایی که براساس وام‌های دانشجویی، خودرو، کارت اعتباری و وام کسب‌وکارهای کوچک، منتشر می‌شود.

۷) آژانس‌های تنظیم‌گری بانکی، با استفاده از ذخایر احتیاطی (سپردهای) سرمایه‌ای و نقدینگی حمایت‌های مالی از صاحبان املاک مسکونی و تجاری انجام داده‌اند. بانک‌های رایحه دهنده وام‌های رهنی شامل Fannie Mae / Freddie Mac صادره و سلب مالکیت املاک رهنی را برای ۶۰ روز تعویق کرده‌اند و اقساط وام‌های رهنی را برای کسانی که از شیوع ویروس کرونا متضرر شده‌اند، به مدت ۱۲ ماه تعویق کرده‌اند.

۲-۲-۳- سیاست‌های ارزی و تجاری

آمریکا اقدامات زیر را در راستای ثبات بخشی به بازار ارز و حفظ توان اعتباری بانک‌ها اتخاذ نموده است:

- ۱) کاهش هزینه‌های خطوط فعلی معاوضه (سوآپ) ارزی با بانک‌های مرکزی بزرگ و افزایش سررسید آن در فارکس.
- ۲) گسترش خطوط معاوضه ارزی با سایر بانک‌های مرکزی.

۲-۳- سیاست‌های اقتصادی کانادا

کانادا تا تاریخ ۶ جولای با بیش از ۱۰۵ هزار مورد ابتلا به ویروس کرونا از این نظر در رده ۱۲۰ام جهان قرار گرفته است. دولت‌های فدرال و استانی، دامنه‌ای از اقدامات برای کاهش شیوع این ویروس انجام دادند که شامل محدودیت سفر، فاصله‌گذاری اجتماعی، اعلام وضعیت اضطراری و تعطیلی کسب‌وکارها در برخی از استان‌ها بود. علاوه بر سایر پیامدهای اقتصادی، کانادا از بابت کاهش شدید

۱- این طرح (Term Asset-Backed Securities Loan Facility) به منظور تحریک تقاضا اولین بار در سال ۲۰۰۸ توسط فدرال رزرو رایحه شد که کارکرد آن شبیه کارت خرید اعتباری است.

قیمت نفت هم از شیوع کرونا ضربه خورده است. در ادامه به مهمترین سیاست‌های اعلامی کشور کانادا در واکنش به بحران گسترش کرونا اشاره می‌شود.

۲-۳-۱- سیاست مالی

اقدامات مالیاتی و مخارج کلیدی به میزان ۱۳۸ میلیارد دلار کانادا (معادل ۶ درصد تولید ناخالص داخلی این کشور) که در ادامه تشریح می‌شود.

• حمایت از خانوار

۱) ۱/۱۲۵ میلیارد دلار (۰/۰۵ درصد تولید ناخالص داخلی) برای نظام سلامت در راستای حمایت از افزایش آزمایش‌های پزشکی، توسعه واکسن، عرضه تجهیزات پزشکی و حمایت‌های گسترده از جوامع بومی.

۲) افزایش اعتبار مالیاتی برای درآمد حاصل از مراقبت از کودکان.

۳) در قالب برنامه مزایای واکنش اضطراری کانادا (CERB) حدود ۵۲ میلیارد دلار (۲/۳ درصد تولید ناخالص داخلی) برای کمک مستقیم به خانوارها در نظر گرفته شده است که برخی از اجزای آن به شرح زیر است:

❖ ماهانه ۲۰۰۰ دلار کانادا (برای حداکثر ۴ ماه) به کارکنانی که به دلیل شیوع کرونا درآمد خود را از دست داده‌اند پرداخت خواهد شد.

❖ به خانوارهای کم درآمد به میزان ۳۰۰ دلار برای بزرگسالان و ۱۵۰ دلار برای کودکان پرداخت اعتباری انجام خواهد شد.

❖ مهلت پرداخت‌های مالیاتی افزایش یافته است و افراد می‌توانند تا ۳۱ آگوست (۱۰ شهریور) هیچ پرداختی نداشته باشند.

• حمایت از بنگاه‌ها و کسب و کار

- ۱) افزایش اعتبار مالیاتی برای مالیات بر فروش کالاها و خدمات (GST)^۱ و صندوق حمایت از جامعه بومی مبتنی بر تمایزات جدید.
- ۲) تخصیص حدود ۸۵ میلیارد دلار (۳/۷ درصد تولید ناخالص داخلی) برای حمایت مستقیم کسب و کارها، شامل تعویق مالیات شرکت‌ها، مالیات بر فروش و پرداخت یارانه دستمزد.
- ۳) کارفرمایانی در بخش خصوصی که بیش از ۳۰ درصد از درآمد خود را از دست داده باشند، معادل ۷۵ درصد دستمزد کارکنان خود را برای مدت سه ماه از دولت یارانه دریافت می‌کنند به شرطی که کسی را اخراج نکنند و کارکنانی را که پیش‌تر به دلیل شیوع ویروس اخراج کرده‌اند دوباره به کار فرا بخوانند.

۲-۳-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان

سیاست‌های پولی کلیدی که توسط بانک کانادا (بانک مرکزی کانادا) و سایر نهادهای اقتصادی، در حوزه بازارهای مالی و اقتصاد کلان، انجام شده شامل موارد زیر است:

- ۱) کاهش نرخ بهره شبانه^۲ (نرخ بهره وام بین‌بانکی) از ۱/۷۵ درصد به ۰/۷۵ درصد.
- ۲) گسترش برنامه بازخرید اوراق قرضه برای همه سررسیدها.
- ۳) راه‌اندازی تسهیلات خرید ضمانت بانکی^۳.
- ۴) گسترش فهرست وثایق واجد شرایط برای عملیات بازخرید^۴ به طیف گسترده‌ای از وثایق واجد شرایط برای تسهیلات نقدینگی درجا (SLF)^۵ به غیر از وام‌های غیررهنی (NMLP)^۶.
- ۵) اعلام افزایش موقتی میزان وام‌های غیررهنی اشخاصی که برای SLF تعهد می‌کنند و برای اشخاصی که از وام‌های غیررهنی استفاده نمی‌کنند.

1- Goods and Services Tax

2- Overnight Policy Rate

3- Bankers' Acceptance Purchase Facility

4- Repurchase Agreement

۵- در این طرح، بانک کانادا نقدینگی لازم برای موسسه‌های مالی را با دریافت ضمانت کامل، تأمین می‌کند که به Standing Liquidity Facility (SLF) معروف است.

6- Non-Mortgage Loan Portfolio

- ۶) حمایت از بازار اوراق رهنی کانادا از طریق خرید این اوراق در بازار ثانویه اوراق رهنی.
- ۷) اعلام افزایش در سقف استقراض بانکها از بانک مرکزی با ارایه وثایق، از ۲۵۰ میلیون دلار به ۱۰۰۰ میلیون دلار.
- ۸) اعلام راهاندازی تسهیلات تأمین نقدینگی وثیقه‌ای^۱ در راستای تأمین نیازهای موقتی نقدینگی که براساس آن می‌توان به موسسات مالی واجد شرایط وام پرداخت کرد.
- ۹) اعلام برنامه خرید بازار پول استانی^۲ (PMMP) که به عنوان تسهیلات خرید دارایی‌ها بوده و امکان خرید اوراق بهادار منتشرشده در بازار پول استانی را فراهم می‌کند.
- ۱۰) اداره نظارت بر موسسات مالی^۳ (OSFI) به عنوان نهاد تنظیم‌گر^۴ بانکها در کانادا، نرخ ذخیره سپر ثبات مالی داخلی^۵ (D-SIBs) را از ۲/۲۵ درصد دارایی‌های موزون به ریسک، به ۱ درصد کاهش داد.
- ۱۱) تحت برنامه خرید وام‌های رهنی تضمین‌شده، دولت از طریق شرکت وام رهنی و مسکن کانادا^۶ (CMHC) تا سقف ۵۰ میلیارد دلار از وام‌های رهنی تضمین‌شده را خریداری خواهد کرد.
- ۱۲) دولت فدرال تسهیلات اعتباری ۱۰ میلیارد دلاری (حدود ۰/۴ درصد تولید ناخالص داخلی) به دو شرکت سرمایه‌گذاری دولتی کراون^۷ برای وام‌دهی به شرکت‌های تحت فشار، تخصیص داده است.
- ۱۳) موسسه اعتباری مزارع کانادا^۸ اعتبار مازادی به میزان ۵ میلیارد دلار از دولت فدرال دریافت خواهد کرد تا به تولیدکنندگان و کسب و کارهای بخش کشاورزی و فرآوری غذایی، وام ارایه دهد.

1- Standing Term Liquidity Facility
2- Provincial Money Market Purchase
3- Office of the Superintendent of Financial Institutions
4- Regulator
5- Domestic Stability Buffer
6- Canada Mortgage and Housing Corporation
7- Crown Corporations
8- Farm Credit Canada

۲-۳-۳- سیاست‌های ارزی و تجاری

کانادا در راستای ثبات بخشی به بازار ارز و حفظ و افزایش توان اعتباری نظام بانکی ترتیبات خطوط اعتباری سوآپ (معاوضه) دلار آمریکا همراه با بانک‌های مرکزی ژاپن، منطقه یورو، بریتانیا، ایالات متحده آمریکا و سوییس را فراهم ساخته است.

۲-۴- سیاست‌های اقتصادی آلمان

آلمان به عنوان یکی از کانون‌های شیوع کرونا در اروپا، تا تاریخ ۶ جولای از نظر تعداد کل مبتلایان در رده پانزدهم جهان ایستاده است و آمار اعلامی این کشور تا این تاریخ، ابتلای بیش از ۱۹۷ هزار نفر و فوت ۹۰۸۶ نفر به دلیل این بیماری بوده است. دولت آلمان طیفی از اقدامات واکنشی برای کاهش شیوع این ویروس داشت که شامل محدودیت سفر، تعطیلی مدارس و کسب‌وکارهای غیرضرور و ممنوعیت تجمع عمومی است. آلمان به کمک این اقدامات و نظام بهداشتی قدرتمند خود توانسته است به نسبت تعداد مبتلایان، آمار مرگ‌ومیر کمی داشته باشد. در ادامه به مهمترین سیاست‌های اقتصادی اعلامی این کشور در واکنش به شیوع کرونا اشاره می‌شود.

۲-۴-۱- سیاست مالی

مجموع مخارج اقدامات هزینه‌ای و مالیاتی دولت آلمان برابر با ۱۵۶ میلیارد یورو (۴/۵ درصد تولید ناخالص داخلی) بوده که جزییات آن در ادامه مطرح می‌شود.

• حمایت از خانوار

- ۱) تأمین هزینه تجهیزات بهداشتی، افزایش ظرفیت بیمارستان‌ها و تحقیق و توسعه (تولید واکسن).
- ۲) دسترسی گسترده به یارانه کار کوتاه‌مدت (Kurzarbeit) به منظور حفظ شغل و درآمد کارگران.
- ۳) گسترش مزایای مراقبت از کودکان برای والدین کم‌درآمد.
- ۴) دسترسی آسان‌تر به حداقل درآمد پایه برای افرادی که خود اشتغال هستند.

• حمایت از بنگاه‌ها و کسب و کار

۱) کمک بلاعوض ۵۰ میلیارد یورویی به صاحبان مشاغل کوچک و افراد خود اشتغالی که به شدت تحت تأثیر شیوع کرونا قرار گرفته‌اند.

۲) تعویق مالیاتی بدون بهره تا پایان سال برای صاحبان مشاغل کوچک و افراد خود اشتغال.

۳) از طریق صندوق تثبیت اقتصادی تازه ایجاد شده (WSF^۱) و بانک توسعه عمومی KfW^۲، دولت حجم دسترسی به ضمانت وام‌های عمومی را برای بنگاه‌های با اندازه‌های مختلف تا حداقل ۸۲۲ میلیارد یورو گسترش می‌دهد که حدود ۲۴ درصد تولید ناخالص داخلی است.

۲-۴-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان

بانک مرکزی اروپا سیاست‌های پولی حمایتی برای مقابله با آثار اقتصادی شیوع ویروس کرونا در پیش گرفته که آلمان هم به عنوان یکی از کشورهای اتحادیه اروپا بخشی از آنها را اجرا خواهد کرد. این سیاست‌ها به شرح زیر است:

۱) خرید دارایی‌های اضافی به میزان ۱۲۰ میلیارد یورو تا پایان سال ۲۰۲۰ در قالب برنامه خرید دارایی‌ها^۳ (APP) که پیشتر در جریان بود.

۲) برنامه خرید ۷۵۰ میلیارد یورو دارایی‌های اضافی بخش‌های خصوصی و عمومی تحت «برنامه خرید اضطراری همه‌گیر (PEPP)^۴» تا آخر سال ۲۰۲۰.

۳) واحد نظارت بانکی بانک مرکزی اروپا (ECB) به موسسات مهم اجازه داده که به طور موقت نسبت‌های سپر (بافر) سرمایه و نسبت‌های ثبات نقدینگی را پایین‌تر از استانداردهای مصوب، داشته باشند.

۴) گسترش دامنه دارایی‌های واجد شرایط تحت برنامه خرید بخش شرکتی (CSPP)^۵ و آسان‌تر کردن استانداردهای وثیقه‌ای برای عملیات تأمین مالی مجدد در منطقه یورو.

1- Economic Stabilization Fund (WSF)

2- Public Development Bank (KfW)

3- Asset purchase programme

4- Pandemic Emergency Purchase Program

5- Corporate Sector Purchase Program

۵) عرضه موقتی «تخصیص کامل^۱ حراج وجوه»^۲، تسهیلات تأمین نقدینگی با نرخ ثابت بر اساس تسهیلات سپرده‌گذاری با شرایط مطلوب‌تر که در راستای عملیات تأمین مالی مجدد^۳ با بازه زمانی بلندمدت از ژوئن ۲۰۲۰ تا ژوئن ۲۰۲۱ ارائه می‌شود.

۶) ECB به مقامات پولی کشورهای عضو اجازه داده تا سیاست‌های پولی ضدچرخه‌های تجاری^۴ را در سطح ملی انجام دهند.

۷) همچنین واحد نظارت بانکداری بانک مرکزی اروپا تصمیم گرفته که به طور موقت در الزامات طبقه‌بندی وام‌ها و ذخیره وام‌های غیرجاری، برای تسهیلاتی که با ضمانت عمومی پرداخت یا امهال شده انعطاف‌پذیری داشته باشد.

علاوه بر موارد فوق نظام بانکی آلمان در سطح ملی نیز اقدامات دیگری برای مقابله با بحران کرونا انجام داده است که شامل موارد زیر است:

- کاهش نسبت سپر سرمایه ضدچرخه‌ای بانک‌ها^۵ از ۰/۲۵ درصد به صفر.
- تخصیص ۱۰۰ میلیارد یورو دیگر برای تأمین مالی مجدد نیازهای نقدینگی کوتاه‌مدت شرکت‌ها به واسطه بانک توسعه عمومی (KfW).
- ۱۰۰ میلیارد یورو به صندوق ثبات مالی (WSF)، تخصیص داده شده تا مستقیماً سهام شرکت‌های بزرگ آسیب‌دیده از کرونا را خرید کرده و وضعیت سرمایه آنها را تقویت کند.

۲-۵- سیاست‌های اقتصادی ایتالیا

ویروس کرونا در ایتالیا به سرعت شیوع پیدا کرد و تا ۶ جولای ۲۰۲۰، حدود ۲۴۱ هزار نفر را مبتلا و بیش از ۳۴ هزار نفر را به کام مرگ کشانده است. این کشور تا این تاریخ از نظر تعداد فوتی‌ها در

1-Full-allotment

۲- یعنی به‌طور موقتی این امکان ایجاد شده که بانک‌ها با ارائه وثایق، بدون پرداخت نرخ بهره اضافی از بانک مرکزی اروپا، وجوه مورد نیاز خود را استقراض کنند.

۳- در این عملیات (refinancing operations) بانک مرکزی اروپا، با نرخ‌های پایین‌تر به بانک‌ها وام می‌دهد تا بانک‌ها با نرخ‌های بالاتر از نرخ وام‌دهی بانک مرکزی، به مشتریان تسهیلات ارائه کنند.

4 -Countercyclical

5 - Countercyclical capital buffer for banks

رده چهارم جهان قرار دارد. دولت ایتالیا تدابیر قاطعانه در راستای قرنطینه عمومی در پیش گرفت به طوری که از اوایل مارس ۲۰۲۰ برای چهار هفته کل کشور را تعطیل کرد و برای ماه آپریل هم این وضعیت را تمدید کرد. تمامی مدارس، دانشگاه‌ها و فعالیتهای تولیدی تعطیل شده و تنها سوپر مارکت‌ها و فروشگاه‌های مواد غذایی، داروخانه‌ها، بانک‌ها، حمل‌ونقل عمومی و خدمات عمومی ضروری تعطیل نشدند. در ادامه مهمترین سیاست‌های اقتصادی اعلامی این کشور در واکنش به بحران شیوع کرونا مرور می‌شود.

۲-۵-۱- سیاست مالی

دولت ایتالیا بسته اضطراری ۲۵ میلیارد یورویی (معادل ۱/۴ درصد از تولید ناخالص داخلی این کشور) را برای مقابله با پیامدهای شیوع کرونا تصویب کرده است که جزئیات آن در ادامه بیان می‌شود.

• حمایت از خانوار

- ۱) بودجه ۳/۲ میلیارد یورویی برای تقویت نظام مراقبت‌های بهداشتی ایتالیا و حفاظت از شهروندان.
- ۲) بودجه ۱۰/۳ میلیارد یورویی برای اقدامات مربوط به حفظ شغل و حمایت از کارگران بیکار شده و اشخاص خوداشتغال.

• حمایت از بنگاه‌ها و کسب و کار

- ۱) ۶/۴ میلیارد یورو برای حمایت از مشاغل، از جمله تعویق پرداخت مالیات و قبوض تسهیلات رفاهی شهرداری‌ها.
- ۲) ۵/۱ میلیارد یورو اقدامات مربوط به حمایت اعتباری با هدف در دسترس قرار دادن حدود ۳۵۰ میلیارد یورو از نقدینگی (معادل ۲۰ درصد از تولید ناخالص داخلی) برای مشاغل و خانوارها. همچنین، مقامات اظهار داشتند که در صورت لزوم می‌توان اقدامات اضافی نیز انجام داد.

۲-۵-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان

از آنجا که ایتالیا جزئی از منطقه یورو است، بخش بزرگی از سیاست پولی این کشور در چارچوب سیاست‌های بانک مرکزی اروپا اعمال می‌شود. بنابراین، اقداماتی که در بخش اقدامات سیاست پولی آلمان بیان شده، برای ایتالیا نیز اعمال می‌شود، اما اقدامات دیگری که بانک مرکزی ایتالیا در بسته اضطراری دولت در سطح ملی در نظر گرفته است عبارتند از:

(۱) تمدید مهلت قانونی برای بازپرداخت وام برای برخی از خانوارها و SMEها، از جمله در وام‌های رهنی و اضافه برداشت‌ها.

(۲) ضمانت دولت در مورد وام به SMEها.

(۳) مشوق‌های تعویق مالیاتی برای شرکت‌های مالی و غیرمالی.

(۴) ضمانت ۰/۵ میلیارد یورویی دولت به بانک توسعه ایالتی برای تأمین نقدینگی بانک‌ها به منظور تأمین مالی شرکت‌های متوسط و بزرگ.

(۵) بانک ایتالیا در راستای ابتکارات انجام شده توسط بانک مرکزی اروپا و مقامات بانکی اروپا (EBA^۱)، اقدامات مختلفی را برای کمک به بانک‌ها و واسطه‌های مالی غیربانکی تحت نظارت خود اعلام کرده که شامل امکان فعالیت موقت بدون رعایت استاندارد نسبت‌های سرمایه و نقدینگی است. همچنین مهلت برخی از تعهدات گزارشگری برای بازرس و تنظیم‌گر بانک‌ها تمدید شده است.

۲-۶- سیاست‌های اقتصادی کره جنوبی

در کره جنوبی تعداد مبتلایان به کرونا تا ۶ جولای ۲۰۲۰ به ۱۳۱۳۷ نفر رسیده است و ۲۸۴ نفر فوت کرده‌اند. مقامات کره‌ای آزمایش‌ها و پایش گسترده‌ای برای جداسازی و درمان سریع مردم انجام دادند تا از این طریق، محدودیت‌های رفت‌وآمد را کاهش دهند. این موضوع باعث شد که پس از ثبت بیش از ۵۰۰ مورد جدید در روز در اواخر فوریه و اوایل ماه مارس، این تعداد از ۱۵ مارس به طور

1- European Banking Authority

متوسط به کمتر از ۱۰۰ مورد در روز کاهش یابد. در ادامه مهمترین سیاست‌های اقتصادی اعلامی این کشور برای مقابله با اثرات اقتصادی کرونا مرور می‌شود.

۲-۶-۱- سیاست مالی

سیاست‌های مالی مستقیمی که دولت کره در خصوص مقابله با آثار اقتصادی شیوع ویروس کرونا انجام داده مبلغی حدود ۰/۸ درصد تولید ناخالص داخلی و معادل ۱۶ تریلیون وون است. این بودجه برای بخش‌های مختلف تخصیص داده می‌شود که در ادامه تشریح می‌شود.

• حمایت از خانوار

- ۱) تخصیص بودجه به مراقبت‌های بهداشتی از جمله اقدامات پیشگیری، آزمایش و هزینه‌های درمانی، تسهیلات و حمایت از موسسات پزشکی.
- ۲) تخصیص بودجه به خانوارها به منظور پرداخت بلاعوض به خانوارهای قرنطینه شده، ارایه کوپن‌های مصرفی برای خانواده‌های کم درآمد و پشتیبانی اضطراری از خانواده.
- ۳) تخصیص بودجه به منظور پشتیبانی از حفظ اشتغال.
- ۴) تخصیص بودجه به اقدامات در سطح جوامع محلی به منظور ارایه گواهینامه‌های هدیه محلی و کمک‌های دولت محلی برای پاسخگویی به هزینه‌های زندگی افراد محلی.
- ۵) تخصیص بودجه برای اقدامات حمایت درآمدی شامل کاهش مالیات بر مصرف برای خرید از دستگاه‌های فروشنده خودکار.
- ۶) کاهش مالیات دریافتی از صاحبان املاکی که اجاره مستاجران تجاری را کاهش می‌دهند.

• حمایت از بنگاه‌ها و کسب و کار

- اقدامات مالی دولت کره جنوبی به منظور حمایت از بنگاه‌ها و کسب و کارها شامل موارد زیر است:
- ۱) ارایه وام و ضمانت‌نامه برای فعالیت تجاری و پشتیبانی از دستمزد و اجاره کسب و کارهای کوچک.

۲) کاهش مالیات بر ارزش افزوده برای افراد خوداشتغال.

۳) تعویق پرداخت مالیات که شامل طیف گسترده‌ای از مالیات‌های مشاغل کوچک و افراد خود اشتغال در بخش‌های پزشکی، گردشگری، ساخت، مهمانداری و سایر بخش‌های متأثر از شیوع ویروس کرونا است.

۲-۶-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان

بانک کره (بانک مرکزی کره) اقدامات بسیاری را در خصوص اتخاذ سیاست همسازی پولی^۱ و تسهیل دسترسی سیستم مالی به نقدینگی انجام داده است که شامل موارد زیر است:

۱) کاهش نرخ بهره پایه از ۱۷ مارس ۲۰۲۰، از ۱/۲۵ درصد به ۰/۷۵ درصد.

۲) ایجاد مقدار نامحدود نقدینگی از طریق عملیات بازار باز^۲ (OMOs).

۳) افزایش فهرست شرکت‌کنندگان واجد شرایط در OMO که شامل موسسات مالی غیر بانکی نیز می‌شود.

۴) گسترش وثیقه واجد شرایط برای OMO که براساس آن اوراق بانکی و برخی اوراق قرضه شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی نیز به عنوان وثیقه در OMO قابل استفاده هستند.

۵) خرید اوراق بهادار خزانه‌داری کره به میزان ۱/۵ تریلیون وون.

۶) به منظور افزایش وجوه در دسترس برای SMEها، بانک کره سقف تسهیلات قابل دریافت بانک‌ها از بانک را در مجموع ۵ تریلیون وون (حدود ۰/۲۶ درصد تولید ناخالص داخلی) افزایش داده و نرخ بهره را از بازه (۰/۷۵- ۰/۵) درصد به ۰/۲۵ درصد کاهش داده است.

1- Accommodative Monetary Policy

2- Open Market Operations

۲-۶-۳- سیاست‌های ارزی و تجاری

بانک کره خط معاوضه (سوآپ) دوجانبه^۱ ۶۰ میلیارد دلاری با فدرال رزرو ایالات متحده افتتاح کرده که به منظور ایجاد ثبات بازار ارز و ارزش پول ملی انجام داده است. سایر اقداماتی که برای تسهیل تأمین مالی براساس ارزشهای خارجی اتخاذ شده شامل موارد زیر است:

(۱) افزایش سقف در اختیار داشتن پوشش ریسک (هجینگ) در بازار پیمان‌های آتی^۲ ارز به ۵۰ درصد سرمایه بانک‌های داخلی (قبلاً ۴۰ درصد بود) و ۲۵۰ درصد برای بانک‌های خارجی (قبلاً ۲۰۰ درصد بود).

(۲) تعلیق موقت مالیات ۰/۱ درصدی بر تعهدات ارزی غیرسپرده‌ای مؤسسات مالی.

(۳) به طور موقت حداقل نسبت پوشش نقدینگی ارزی^۳ برای بانک‌ها از ۸۰ درصد به ۷۰ درصد کاهش یافته است.^۴

۲-۷- سیاست‌های اقتصادی ترکیه

ترکیه تا تاریخ ۶ جولای ۲۰۲۰، با اعلام بیش از ۲۰۵ هزار مورد ابتلا به کرونا از این نظر در رده چهاردهم جهان قرار گرفته است، این کشور ۵۲۲۵ مورد فوت ناشی از این ویروس را هم ثبت کرده است. دولت اقدامات مختلفی برای مهار گسترش کرونا اتخاذ کرد. ترافیک هوایی با همه کشورها متوقف و مرزهای زمینی با ایران، آذربایجان و گرجستان بسته شد. فاصله گذاری اجتماعی به اجرا درآمد که شامل ممنوعیت سفر به کشورهای پرخطر و قرنطینه اتباعی که از آن کشورها باز می‌گردند و تعطیلی مدارس و دانشگاه‌ها، فروشگاه‌ها و اماکن ورزشی، فرهنگی و سرگرمی بود. نمایشگاه‌های تجاری داخلی و بین‌المللی تعطیل شدند. همچنین دولت ترکیه بسته‌های سیاستی متفاوتی در جهت کاهش آسیب‌های اقتصادی این بحران ارائه کرد که در ادامه به آنها پرداخته شده است.

1- Bilateral Swap Line

2- Forward

3- Foreign exchange liquidity coverage ratio

۴- این نسبت از تقسیم «موجودی دارایی‌های بسیار نقد» به «مجموع جریان نقد خالص در ۳۰ روز آتی» به دست می‌آید.

۲-۷-۱- سیاست مالی

در ۱۸ مارس رئیس‌جمهور ترکیه برنامه سپر ثبات اقتصادی^۱ را اعلان کرد. بسته حمایتی ۱۰۰ میلیارد لیری در نظر گرفته شد که ۷۵ میلیارد لیر (معادل ۱۱/۶ میلیارد دلار یا ۱/۵ درصد تولید ناخالص داخلی) به منظور اقدامات دولت و همچنین ۲۵ میلیارد لیر (معادل ۳/۸ میلیارد دلار یا ۰/۵ درصد تولید ناخالص داخلی) برای دو برابر شدن منابع صندوق تضمین اعتبار تخصیص یافت. این بودجه برای بخش‌های مختلف تخصیص داده می‌شود که در ادامه تشریح می‌شود.

• حمایت از خانوار

- ۱) افزایش حداقل حقوق بازنشستگی ماهیانه از ۱۰۰۰ لیر به ۱۵۰۰ لیر.
- ۲) تسهیل قوانین و الزامات کار پاره‌وقت از جمله کاهش حداقل بازه زمانی قرارداد.
- ۳) در نظر گرفتن بودجه مکمل ۲ میلیارد لیری (معادل ۳۰۸ میلیون دلار) برای کمک به خانوارهای نیازمند.
- ۴) پرداخت پاداش تعطیلات بازنشستگان^۲ در آپریل به جای ماه ژوئن.
- ۵) تسهیل و تشویق دورکاری و انعطاف در حضور کارکنان در بخش‌های خصوصی و دولتی.

• حمایت از بنگاه‌ها و کسب و کار

- ۱) کاهش و تعویق مالیات‌ها برای صنایع آسیب دیده (به ویژه گردشگری).
- ۲) پشتیبانی مستقیم از شرکت هواپیمایی ترکیه و سایر نهادهای آسیب دیده.
- ۳) تمدید مهلت تشکیل پرونده مالیات بر درآمد شخصی و شرکت‌ها.
- ۴) تعویق حق بیمه تامین اجتماعی به مدت شش ماه برای صنایع خرده فروشی، آهن و فولاد، مراکز خرید، خودرو، سرگرمی و تفریحی، مشاغل غذایی و آشامیدنی، منسوجات و بنگاه‌های سازمان دهنده رویدادهای گروهی.

1- Economic Stability Shield Program

2- Holiday bonus

- (۵) تعویق سهم مالیات بر ارزش افزوده بنگاه‌های منتخب برای سه ماه آپریل، می و ژوئن به مدت ۶ ماه.
- (۶) پرداخت کمک هزینه تامین مالی به صادرکنندگان برای حفظ ظرفیت در طول فروکش کردن بحران.
- (۷) سه بانک دولتی زیرات، هالک بانک و واکیف^۱ به همه بنگاه‌ها مشروط بر حفظ سطح فعلی اشتغال خود، وام سرمایه در گردش زیر حد ۲۵۰۰۰ لیر با سررسید ۳۶ ماهه و ۶ ماه مهلت شروع اقساط و ۷/۵ درصد نرخ بهره یارانه‌ای می‌دهند.
- (۸) کارت اعتباری تجارت-صنعت^۲ با حداکثر ۲۵۰۰۰ لیر اعتبار در دسترس صنعتگران و تجار کوچک آسیب دیده قرار می‌گیرد.
- (۹) بانک‌ها برای حداقل سه ماه پرداخت بدهی SMEها (اصل و بهره) را به تعویق می‌اندازند.
- (۱۰) صندوق تضمین اعتبار محدودیت اعطای وام به SMEها را از ۳/۸ میلیارد به ۷/۷ میلیارد دلار افزایش می‌دهد.
- (۱۱) بنگاه‌های مستقر در تکنوپارک به مدت دو ماه از پرداخت اجاره معاف هستند.
- (۱۲) به بنگاه‌های تولیدکننده مواد ضدعفونی کننده، ماسک‌های پزشکی و سایر مواد محافظتی برای کارکنان بهداشت و سلامت کمک هزینه^۳ ۶ میلیون لیری تخصیص یافت.

۲-۷-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان

بانک مرکزی ترکیه طیف وسیعی از سیاست‌های پولی و تأمین مالی کلان برای مقابله با تاثیرات اقتصادی و مالی شیوع ویروس کرونا شروع کرده است. در حوزه سیاست پولی، ابتدا در ۱۶ مارس ۲۰۲۰ اقدامات زیر را اعلام کرد:

(۱) کاهش نرخ بهره بانکی از ۱۰/۷۵ درصد به ۹/۷۵ درصد.

1- Ziraat, Halkbank and Vakif
2- Craft-and-trade credit card
3- Grant

۲) ارایه تسهیلات شبانه و روزانه^۱ در بازار بین بانکی به منظور تأمین بدون محدودیت نقدینگی اقتصاد توسط بانک‌ها.

۳) افزایش سقف حجم خرید اوراق بدهی، از دولت توسط بانک‌ها در چارچوب عملیات بازار باز (OMO).

۴) اعلام پذیرش اوراق بهادار دولتی و شرکت‌ها به‌عنوان وثیقه توسط بانک مرکزی ترکیه به منظور ارایه وام ۹۱ روزه به بانک‌ها (عملیات حراج باز خرید^۲ با سررسید ۹۱ روزه).

۵) کاهش ۵ درصدی استاندارد «نسبت ذخایر ارزی^۳» برای بانک‌هایی که سیاست‌های افزایش عرضه اعتبار بانک مرکزی را اجرا کنند.

۶) توصیه بانک مرکزی ترکیه به بانک‌ها به منظور ارایه تسهیلات مضاعف به شرکت‌ها در راستای سیاست «تأمین بی‌وقفه جریان اعتبار».

۷) افزایش انعطاف‌پذیری بانک مرکزی در عملیات بازار باز به منظور افزایش ارایه نقدینگی به بانک‌ها، از طریق گسترش دامنه وثایق واجد شرایط.

سپس، در ۱۷ مارس ۲۰۲۰، آژانس تنظیم و نظارت بانکی^۴ (BRSA) نیز مجموعه‌ای از اقدامات در حوزه پولی در پاسخ به شرایط جدید، به شرح زیر معرفی کرده است:

۱) این سازمان از بانک‌ها خواسته که از هرگونه ایجاد وقفه در فعالیت کسب و کارها خودداری کنند و در محاسبات تنظیم چشم‌انداز اعتباردهی خود، ریسک اعتباری کسب و کارها را کاهش دهند.

۲) این اجازه به بانک‌ها داده شد تا وام‌های امهال شده را جزیی از وام‌های جاری در نظر بگیرند، حتی اگر این وام‌های امهال شده مجدداً تا ۳۰ روز بازپرداخت نشوند.

۳) طبقه‌بندی مطالبات جاری و غیرجاری^۵ بانک‌ها تغییر یافته و موقتاً، مطالباتی که ۱۸۰ روز از سررسید بازپرداخت آن گذشته، در طبقه مطالبات غیرجاری قرار گیرند، در حالی که این مهلت قبلاً ۹۰ روز بوده است.

1- Overnight & Intraday

2-Repo Auction

3- Foreign exchange reserve requirement ratios

4- Banking Regulation and Supervision Agency

5- Non-performing

۴) انعطاف پذیری در محاسبه نسبت کفایت سرمایه، وضعیت خالص دارایی‌های ارزی و سرمایه اصلی بانک‌ها اعمال شود.

۵) تعویق حداقل سه ماهه برای پرداخت اصل و بهره وام‌های مصرف‌کنندگان (وام خرید کالاهای مصرفی).

۶) افزایش نسبت «ارزش وام به وثیقه» از ۸۰ درصد به ۹۰ درصد در وام‌های رهنی.

۷) ارایه طیفی وسیعی از انعطاف‌پذیری در محاسبه شاخص‌های عملکرد شعب بانکی با توجه به شرایط ویژه.

همچنین در ۲۳ مارس ۲۰۲۰، انجمن بانک‌های ترکیه از بانک‌های عضو خواست که:

۱) سرعت ارزیابی درخواست‌های وام شرکت‌های بزرگ، SMEها و مشتریان خاص بانکی (منظور مشتریان مربوط به بانکداری تخصصی) افزایش یابد.

۲) شرایط و زمینه‌های دسترسی اشخاص به اعتبار بهبود یابد.

۳) کانال‌های اعطای اعتبار به مشتریان باز و در دسترس باشند.

۴) انعطاف‌پذیری در شرایط سررسید، بازپرداخت، اقساط و وثیقه ایجاد شود.

۵) پرونده‌های درخواست وام بازسازی در مدت زمان کوتاه نهایی شوند.

در نهایت، در ۳۰ مارس ۲۰۲۰، آژانس تنظیم و نظارت بانکی ترکیه اقدامات تکمیلی به شرح زیر

را اعلام کرد:

۱) کاهش نسبت حداقل پیش‌پرداخت، در کارت‌های اعتباری از ۳۰ درصد به ۲۰ درصد.

۲) تعویق بازپرداخت اعتبارات کارت‌های اعتباری تا دسامبر ۲۰۲۰.

در بخش تأمین مالی کلان و بازار سرمایه، هیئت مدیره بازارهای سرمایه ترکیه^۱ (CMB)،

اقدامات مختلفی در تاریخ‌های ۲۸ فوریه، ۱۳ مارس و ۲۳ مارس ۲۰۲۰ انجام داد که شامل:

۱) اعمال ممنوعیت فروش استقراضی^۲ برای کنترل نوسانات قیمت در بازار سرمایه ترکیه.

۲) کاهش دامنه‌های نوسان قیمت^۳ سهام و اوراق بهادار.

1- Capital Markets Board of Turkey (CMB)

2- Short Selling

3- Circuit Breakers

۳) انعطاف‌پذیری بیشتر در میزان «حساب ودیعه»^۱ (مارجین) معاملات اوراق مالی.

۴) لغو محدودیت بازخرید اوراق بهادار توسط ناشر اوراق.

۵) افزایش مهلت ارایه گزارش‌های دوره‌ای مالی برای شرکت‌های مدیریت سبد دارایی^۲ صندوق-

های مشترک و ابزارهای مالی قابل معامله در بازار سهام یا سایر بازارهای سازمان‌یافته.

۲-۷-۳- سیاست‌های ارزی و تجاری

افزایش تخفیف در هزینه‌های بهره‌ای صادرکنندگان و خدمات ارزآور، در چارچوب طرح «تخفیف مجدد اعتبار»^۳ که ۷۰ درصد این تخفیفات برای بنگاه‌های کوچک و متوسط (SMEs) تعلق می‌گیرد، اقدام دولت ترکیه در مواجهه با اثرات اقتصادی کرونا است. در این طرح، دولت بخشی از هزینه‌های بهره‌ای وام‌های پرداخت شده توسط صادرکنندگان را عودت می‌دهد تا انگیزه افزایش عرضه ارز را در بازار داخلی ترکیه تقویت شود.

۲-۸- سیاست‌های اقتصادی فرانسه

کشور فرانسه با ثبت بیش از ۱۶۶ هزار مورد ابتلا، تا تاریخ ۶ جولای از نظر تعداد مبتلایان در رده هفدهم جهان قرار گرفته است و نزدیک به ۳۰ هزار مورد فوت ناشی از این بیماری هم در این کشور ثبت شده است. دولت اقدامات مختلفی برای کاهش شیوع ویروس انجام داده است. قرنطینه سخت گیرانه‌ای اجرا شد که در آن خروج از منزل تنها به موارد ضروری (خرید مواد غذایی و امور ضروری پزشکی-درمانی) محدود شد. مرزهای اتحادیه اروپا و شینگن بسته شد و همه موسسات آموزشی تعطیل شدند. رویدادهای عمومی از جمله دور دوم انتخابات شهرداری و اماکن عمومی (فرهنگی، ورزشی و تفریحی و غیره) تعطیل شدند. فرانسه نیز بسته‌سیاستی در مقابله با بحران به وجود آمده فراهم کرده که در ادامه به صورت مختصر بیان شده است.

1- Margin

2- Portfolio Management Companies

3- Rediscount Credit

۲-۸-۱- سیاست مالی

دولت فرانسه اصلاحیه قانون بودجه را با معرفی بسته مالی ۴۵ میلیارد یورویی (حدود ۲ درصد تولید ناخالص داخلی که شامل اقدامات حمایت از نقدینگی هم هست) و ضمانت‌های دولتی برای وام‌های بانکی به شرکت‌ها به میزان ۳۰۰ میلیارد یورو (حدود ۱۳ درصد تولید ناخالص داخلی) ارائه کرد. حمایت مالی از سیستم مراقبت‌های بهداشتی ارائه شده است و ۲۶۰ میلیون یورو (۰/۱ درصد تولید ناخالص داخلی) به بیمارستان‌ها از ذخایر غیرقابل خرج اختصاص داده شده است. همچنین ۳/۵ میلیارد یورو (۰/۱۴ درصد تولید ناخالص داخلی) از تخصیص سال ۲۰۲۰ پرداخت شده است. علاوه بر این ۰/۵ میلیارد یورو بودجه اضافه برای خرید تجهیزات و سایر هزینه‌های پزشکی تخصیص داده شد. این کشور اقدامات زیر را برای حمایت از خانوارها و کسب و کارها در پیش گرفته است.

• حمایت از خانوار

- ۱) افزایش حقوق در زمان مرخصی استعلاجی برای بیماران.
- ۲) موثر کردن و افزایش بیمه درمانی برای بیماران و مراقبان آنها.
- ۳) کارفرمایانی که ساعات کاری را کاهش می‌دهند یا کسب و کار خود را تعطیل می‌کنند ملزم هستند که ۷۰ درصد حقوق ناخالص کارکنان (میزان آن حداقل باید به میزان کف دستمزد که حدود ۱۵۳۹ یورو است، باشد) را به کارکنان بپردازند. دولت هزینه این کمک را به ازای هر فرد حداکثر به مقدار ۴/۵ برابر حداقل دستمزد به کارفرمایان بازخواهد گرداند.
- ۴) گسترش مزایای بیکاری.
- ۵) گسترش حقوق اجتماعی^۱ (شامل حداقل مزایای رفاهی و مزایای افراد توانیاب^۲)

• حمایت از بنگاه‌ها و کسب و کار

- ۱) ضمانت‌های دولتی برای وام‌های بانکی به شرکت‌ها به میزان ۳۰۰ میلیارد یورو (حدود ۱۳ درصد تولید ناخالص داخلی)
- ۲) امکان تعویق پرداخت تامین اجتماعی و مالیات برای شرکت‌ها، بنگاه‌ها و کارآفرینان و به صورت موردی معافیت از این پرداخت‌ها.

1- Social rights

2- Minimum welfare benefits and benefits for disabled people

- (۳) حمایت ۴ میلیارد یورویی از جریان نقدی استارت‌آپ‌ها.
- (۴) حمایت مالی مستقیم از SMEهای آسیب دیده و کارگران مستقل، اعطای اعتبارهای جدید (سرمایه‌گذاری عمومی و اعتبارهای موجود حفظ شده‌اند).
- (۵) به تعویق انداختن پرداخت اجاره SMEهای آسیب دیده.
- (۶) دولت در مناقشه بین SMEها و مشتری یا تامین کننده نهاده‌ها میانجیگری خواهد کرد.
- (۷) صندوق همبستگی^۱ برای حمایت از بنگاه‌های بسیار کوچک و افراد خوداشتغال که کاهش گردش مالی مواجه شده‌اند ایجاد خواهد شد. آنها امکان دریافت خسارت ۱۵۰۰ یورویی را دارند اگر گردش مالی یکساله آنها کمتر از یک میلیون یورو باشد و گردش مالی آنها افت ۷۰ درصد یا بیشتر را تجربه کند.
- (۸) برای VSEها^۲ و SMEها صورت حساب‌های آب، گاز، برق و اجاره بهای زمان بحران به تعویق می‌افتد. در موارد SMEهای خاص دولت صورت حساب برق و گاز را خواهد پرداخت.

۲-۸-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان

- فرانسه هم به عنوان بخشی از اتحادیه اروپا سیاست پولی تعیین شده توسط بانک مرکزی اروپا را اجرا خواهد کرد. همچنین شورای عالی ثبات مالی فرانسه^۳ تصمیم گرفته تا سیاست‌های زیر را اجرایی کند.
- (۱) نسبت سپر سرمایه ضدچرخه‌ای بانک‌ها را از ۱۸ مارس به صفر کاهش یافت. این اقدام ۸ میلیارد یورو از سرمایه بانک‌های فرانسوی را آزاد خواهد کرد.
- (۲) بانک ملی فرانسه دسترسی گسترده‌تری برای SMEها در زمینه تأمین مالی مجدد فراهم کرده است.

1- Solidarity fund

۲- بنگاه‌های بسیار کوچک (Very small enterprises)

3- French High Council for Financial Stability

۲-۹- سیاست‌های اقتصادی دانمارک

دانمارک تا تاریخ ۶ جولای ۲۰۲۰، ۱۲۸۳۲ مورد ابتلا به ویروس کرونا و ۶۰۶ مورد مرگ ناشی از این ویروس را گزارش کرده است. این کشور هم پس از مشاهده موارد ابتلا به ویروس کرونا اقداماتی شامل بسته شدن تمام مرزها، ممنوعیت برگزاری اجتماعات و رویدادهای با شرکت بیشتر از ۱۰ نفر، تعطیلی مدارس و دانشگاه‌ها، تعطیلی مراکز تفریحی، سرگرمی و فرهنگی و کاهش حضور کارمندان و افزایش دورکاری را انجام داد. تنها فروشگاه‌های مواد غذایی، داروخانه و ملزومات ضروری مجاز به باز ماندن بودند. همچنین قرنطینه افرادی که از خارج کشور بازمی‌گردند از اقدامات این کشور بوده است. سیاست‌های اقتصادی اعلامی دولت دانمارک در مواجهه با بحران بوجود آمده به شرح زیر است.

۲-۹-۱- سیاست مالی

دولت دانمارک در مقابله با بحران جاری، حمایت‌های مالی به اندازه ۲/۵ درصد تولید ناخالص داخلی (حدود ۶۰ میلیارد کرون دانمارک) ارائه کرد. این افزایش هزینه‌ها عمدتاً صرف مراقبت‌های بهداشتی و سلامتی اضافی و بودجه فوق‌العاده برای حمایت از کارگران و مشاغل خواهد شد. انتظار بر این است که ۲/۵ درصد دیگر از تولید ناخالص داخلی هم در پشتیبانی ضدچرخه‌ای از طریق تثبیت‌کننده‌های خودکار قوی دانمارک شامل مالیات کمتر و مزایای اجتماعی بالاتر به کار گرفته شود. اقدامات مالی موقت مانند به تعویق انداختن پرداخت مالیات و بدهی‌ها به دولت از دیگر سیاست‌های پشتیبان در نیمه اول سال است. در ادامه به برخی جزئیات در خصوص حمایت دولت دانمارک از خانوارها و بنگاه‌ها اشاره می‌شود.

• حمایت از خانوار

(۱) افراد خود اشتغال و دارای شغل آزاد^۱ که گردش مالی آنها بیش از ۳۰ درصد کاهش داشته است، برای دوره سه ماهه حمایت نقدی به میزان ۷۵ درصد از خسارتشان (حداکثر ۳۱۰۰ یورو در ماه) از دولت دریافت می‌کنند. هزینه انتظاری این حمایت ۱/۳ میلیارد یورو است.

(۲) برای دانشجویان که اغلب مشاغل پاره وقت در بخش‌های بیشتر آسیب دیده دارند، سقف وام دانشجویی افزایش یافته است. بودجه در نظر گرفته شده برای این منظور ۰/۲ میلیارد یورو است.

• حمایت از بنگاه‌ها و کسب و کار

(۱) دولت دانمارک دستمزد کارگران شرکت‌های خصوصی آسیب دیده را با شرط عدم اخراج کارگران به منظور تامین امنیت مشاغل در طول سه ماه بر عهده گرفت که پیش‌بینی می‌شود ۰/۶ میلیارد یورو هزینه داشته باشد. بنگاه‌هایی که در معرض خطر اخراج ۳۰ درصد از کارگران (یا حداقل ۵۰ نفر) هستند می‌توانند کارگران را به طور موقت به خانه بفرستند و دولت ۷۵ درصد حقوق آنها (حداکثر ۴۰۰۰ یورو) را پوشش می‌دهد به شرط اینکه هیچ کارگری اخراج نشود و ۲۵ درصد باقیمانده دستمزد را شرکت‌ها تامین کنند. برای کارگران ساعتی نرخ جبران ۹۰ درصد (حداکثر ۴۰۰۰ یورو) در نظر گرفته شده است.

(۲) بنگاه‌های اقتصادی که گردش مالی آنها بیش از ۴۰ درصد کاهش داشته، طی یک دوره سه ماهه حمایت نقدی تا سقف ۸۰ درصد هزینه‌های ثابت خود دریافت می‌کنند. همچنین هزینه‌های ثابت بنگاه‌هایی که به دلیل طرح اقدامات پیشگیرانه مجبور به تعطیلی هستند برای یک دوره سه ماهه به طور کامل جبران می‌شود. برای این جبران هزینه‌ای معادل ۵/۴ میلیارد یورو پیش‌بینی شده است.

(۳) حقوق دوران مرخصی استعلاجی مبتلایان به کرونا به طور کامل توسط دولت پرداخت می‌شود و کارفرمایان هزینه‌ای در این خصوص پرداخت نمی‌کنند. برای این موضوع ۰/۲ میلیارد یورو در نظر گرفته شده است.

- ۴) برای جبران زیان برگزارکنندگان رویدادها که به دلیل ممنوعیت تجمعات زیان دیده‌اند ۱۳ میلیون یورو در نظر گرفته شده است.
- ۵) مهلت پرداخت مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر درآمد افزایش یافته است. انتظار می‌رود که این امر ۲۲ میلیارد یورو نقدینگی را برای بنگاه‌ها و کسب و کارها آزاد کند که ۵/۴ میلیارد یوروی آن سهم SMEهاست.
- ۶) به شرکتها اجازه داده شد که در مالیات علی‌الحساب پرداختی برای سال ۲۰۲۰، زیان‌های احتمالی شیوع کرونا بر کسب و کارشان را لحاظ کنند و مالیات علی‌الحساب کمتری پرداخت کنند.
- ۷) دو برنامه جداگانه برای تضمین وام‌های دریافتی بنگاه‌های بزرگ و SMEها طراحی شده و ۰/۷ میلیارد یورو هم برای زیان‌های احتمالی در نظر گرفته شده است.
- ۸) تضامین دولتی^۱ برای صنعت گردشگری به میزان ۰/۲ میلیارد یورو افزایش یافته است.
- ۹) دسترسی بنگاه‌های کوچک و متوسط به اعتبار صادراتی^۲ ۰/۲ میلیارد یورو افزایش یافته است.
- ۱۰) دانمارک، نروژ و سوئد هرکدام ۰/۱ میلیارد یورو تضامین دولتی برای هوپیمایی اسکاندیناوی^۳ (SAS) در نظر گرفته‌اند.

۲-۹-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان

- ۱) نسبت سپر (بافر) سرمایه ضدچرخه‌ای بانک‌ها را از یک درصد به صفر کاهش یافت. این در حالی است که پیش از این بنا بر این بود که این نرخ در ماه‌های ژوئن و دسامبر به ترتیب به ۱/۵ و ۲ درصد افزایش یابد.
- ۲) بانک ملی دانمارک تسهیلات وام فوق‌العاده راه اندازی کرد که به بانک‌ها امکان می‌دهد در برابر قرار دادن وثایق، تسهیلات یک هفته‌ای را با نرخ منفی ۰/۳۵ درصد و تسهیلات سه ماهه را با نرخ بهره متغیر دریافت کنند. پیش از این، نرخ بهره این تسهیلات ۰/۰۵ درصد بود.

1- State guarantees
2- Export credit
3- Scandinavian Airlines

۲-۹-۳- سیاست‌های ارزی و تجاری

دانمارک سیاست‌های زیر را که مرتبط با حوزه ارزی است در راستای مقابله با اثرات اقتصادی بحران کرونا، به اجرا گذاشته است:

(۱) بانک ملی دانمارک نرخ بهره سیاست گذاری را از ۲۰ مارس با ۰/۱۵ واحد درصد افزایش به ۰/۶- درصد رساند. این حرکت در واقع به دلیل پایین‌بودن دانمارک به نظام نرخ ارز میخکوب شده انجام شده است. کرون دانمارک به یورو میخکوب شده است، با توجه به این که ارزش یورو در برابر کرون از ماه اکتبر ۲۰۱۹ به تدریج در حال افزایش بود و بحران اخیر می‌توانست این روند را تشدید کند، بانک ملی دانمارک اقدام به افزایش نرخ بهره کرد.

(۲) خط معاوضه (سوآپ) با بانک مرکزی اروپا دو برابر شده و به ۲۴ میلیارد یورو رسید. همچنین بانک ملی دانمارک با فدرال رزرو به موافقت‌نامه‌ای برای ایجاد خط معاوضه (سوآپ) ۳۰ میلیارد دلاری که حداقل تا ۶ ماه برقرار خواهد بود، رسیده است تا از فراهم بودن میزان کافی نقدینگی دلاری و یورویی برای بانک‌ها اطمینان حاصل کند.

۲-۱۰- سیاست‌های اقتصادی اسپانیا

اسپانیا از کشورهایی است که به شدت درگیر ویروس کرونا جدید شد. تا تاریخ ۷ جولای ۲۰۲۰ این کشور با بیش از ۲۹۷ هزار مبتلا از این نظر در رده پنجم جهان قرار گرفته است و ۲۸۳۸۵ مورد مرگ ناشی از این ویروس را ثبت کرده است. در ۱۵ مارس این کشور وضعیت اضطراری و قرنطینه کامل اعلام کرد. کلیه فعالیت‌های فرهنگی، تفریحی، هتل و رستوران‌ها و تجاری و خدمات به جز موارد ضروری متوقف شدند. مجموعه بسته‌های سیاستی سه‌گانه شامل بسته اول؛ به حجم ۱۸/۲۲۵ میلیارد یورو، بسته دوم؛ به حجم ۵ میلیارد یورو علاوه بر بودجه عمومی و بسته سوم؛ ۱۰۰ میلیارد یورو تضمین دولتی برای تأمین نقدینگی SMEها که تخمین زده می‌شود تا ۲۰۰ میلیارد یورو افزایش یابد. جزییات این بسته‌ها به طور مختصر به شرح زیر است:

اقداماتی که دولت اسپانیا در قالب سیاست‌های مالی برای مقابله با آثار اقتصادی شیوع ویروس کرونا انجام داده است، در تاریخ‌های ۱۲، ۱۷ و ۳۱ مارس ۲۰۲۰ برای حمایت از بنگاه‌ها و خانوارها ارایه شده است که در ادامه به آنها اشاره می‌شود.

• حمایت از خانوار

۱) در ۱۰ مارس ۲۰۲۰؛ افزایش پرداخت‌ها به کارگران و کارمندان مبتلا به کرونا و قرنطینه‌شده‌ها، از طریق بودجه تأمین اجتماعی، به میزان ۶۰ درصد تا ۷۰ درصد پایه حقوق.

۲) در ۱۲ مارس ۲۰۲۰، ارایه اعتبار تکمیلی به میزان ۲۵ میلیون یورو برای تأمین کمک هزینه غذایی در راستای تهیه نیازهای غذایی اساسی کودکان (این نیازهای اساسی غذایی در مدارس اسپانیا به کودکان ارایه می‌شود و از آنجا که مدارس تعطیل شده است، دولت هزینه آن را به خانواده‌ها می‌پردازد).

۳) در ۱۷ مارس ۲۰۲۰، تغییر موقتی در «برنامه‌های تعدیل استخدام^۱ (ERTEs)» به منظور خودداری از اخراج نیروی کار که شامل تسهیل و ساده‌سازی (مانند کاهش ساعت کاری، حضور اختیاری و...)، افزایش شرایط دسترسی (مانند ارایه امکانات دورکاری)، پرداخت حق بیمه و مزایای بیکاری بدون افزایش حداقل مبلغ حق بیمه یا مجموع حق بیمه پرداخت‌شده کارکنان به صندوق‌های بازنشستگی.

۴) پرداخت حقوق غیرمترقبه برای اشخاص خوداشتغال و کسب و کارهای تعطیل‌شده، به میزان ۷۰ درصد حقوق پایه «کمسیون تأمین اجتماعی (SSC)» به مدت حداقل یک ماه.

۵) تأمین بوجه اضافی به میزان ۳۰۰ میلیون یورو برای بیمه اشخاص نیازمند به مراقبت (مانند از کار افتادگان، معلولان و سالمندان)

۶) اجازه استفاده از مازاد بودجه سال ۲۰۱۹ به مقامات محلی به میزان ۳۰۰ میلیون یورو، به منظور تأمین مالی خدمات عمومی و اشخاص نیازمند به مراقبت.

- (۷) افزایش انعطاف‌پذیری در بودجه برای انتقال بودجه بین بخش‌ها و مجوز به دولت‌های محلی برای استفاده از مازاد بودجه سال‌های قبل در خصوص بخش مسکن.
- (۸) ارایه دامنه گسترده‌ای از مزایای اجتماعی برای تضمین دسترسی خانوارها به آب، انرژی و مخابرات.
- (۹) افزایش دوباره در انعطاف‌پذیری شرایط کاری، شامل انجام کار بصورت تلفنی، تعدیل ساعت کاری، کاهش ساعت کاری به منظور مراقبت از کودکان.
- (۱۰) ۲۷ مارس ۲۰۲۰؛ مرخصی‌های مربوط به شیوع ویروس کرونا، از ۲۷ مارس تا پایان رفع بحران سلامتی، جزیی از مرخصی‌های استحقاقی حساب نمی‌شوند. همچنین قراردادهای کاری موقتی، لغو نشده و اجرای آنها بعد از رفع بحران عملیاتی خواهد شد.
- (۱۱) در ۳۰ مارس ۲۰۲۰؛ حقوق کامل کلیه شاغلان فعالیت‌های غیرضرور که بخاطر شیوع کرونا متوقف شده، پرداخت می‌شود و در جبران آن این اشخاص باید تا ۳۱ دسامبر ۲۰۲۰، ساعات کاری از دست رفته را جبران کنند.
- (۱۲) ۳۱ مارس ۲۰۲۰، پرداخت حقوق ۴۳۰ یورویی برای کارکنانی که قرارداد کوتاه‌مدت کاری آنها در مدت شرایط اضطراری منقضی شده و نتوانسته‌اند حقوق بیکاری دریافت کنند.
- (۱۳) پرداخت حقوق به کارکنان بخش مسکن به اندازه ۷۰ درصد حقوق پایه.
- (۱۴) تعویق پرداخت اجاره‌بها برای گروه‌های متاثر از شیوع ویروس کرونا، برای شش ماه.
- (۱۵) افزایش شش‌ماهه مدت زمان قراردادهای اجاره مسکونی.
- (۱۶) تعویق چهارماهه پرداخت کرایه مستاجرانی که املاک موجران بزرگ (موجرانی که بیش از ۶ ملک دارند) را اجاره کرده‌اند.
- (۱۷) برای کمک به پرداخت اجاره‌بها، دولت دو گزینه: ۱- طرح حمایت اعتباری خرد برای ارایه وام بدون بهره با سررسید ۱۰ ساله، به میزان اجاره شش‌ماه یا ۲- پرداخت کمک مستقیم به میزان ۹۰۰ یورو در هر ماه اقدام کرده است.
- (۱۸) افزایش مدت قرارداد مدرسان دانشگاهی و محققان به میزان مدت زمان شرایط اضطراری.
- (۱۹) ارایه برنامه حمایت از قربانیان جرایم خشونت جنسی، بی‌خانمان‌ها و سایر اشخاصی که نیازمند به امکانات سکونت دارند.

• حمایت از بنگاه‌ها و کسب و کار

- (۱) در ۱۲ مارس ۲۰۲۰؛ تزریق ۱۴ میلیارد یورو برای تعویق پرداخت مالیات بر SMEها و کسب و کارهای خوداشتغال، همچنین پرداخت یارانه نرخ بهره به آنها.
- (۲) ارایه ۵۰ درصد تخفیف برای کارفرمایان بخش گردشگری در خصوص پرداخت‌های تأمین اجتماعی کارمندان پاره وقت.
- (۳) برای حمایت از بخش هواپیمایی، کمیسیون اتحادیه اروپا از فرودگاه‌ها درخواست فوری کرده است که در خصوص صدور مجوز پرواز^۱ انعطاف‌پذیری نشان دهند.
- (۴) در ۱۷ مارس ۲۰۲۰؛ ارایه تخفیف در پرداخت هزینه‌های بازنشستگی و تأمین اجتماعی برای شرکت‌هایی که نیروی کار خود را اخراج نکنند، میزان این تخفیف برای SMEها ۱۰۰ درصد و برای سایر شرکت‌ها ۷۵ درصد است.
- (۵) حمایت از دیجیتالی کردن شرکت‌های کوچک و متوسط از طریق تأمین مالی نصب تجهیزات دیجیتالی و کنترل از راه دور.
- (۶) تسهیل فرایندهای اداری و نظارتی برای شرکت‌ها به منظور افزایش مهلت تسلیم اظهارنامه مالیاتی، اعلام ورشکستگی و تهیه صورت‌های مالی.
- (۷) ارایه سازوکارهای جدید به منظور تعویق قراردادهای عمومی و پیش‌بینی میزان غرامت در برخی از موارد خاص.
- (۸) تسریع در فرآیند اداری مجوزهای صادرات و واردات در بخش صنعت برای شش ماه.
- (۹) تعویق سه‌ماهه پرداخت‌های وام‌های رهنی برای کسب و کارهای خوداشتغالی متاثر از بحران کرونا.
- (۱۰) تعویق پرداخت‌های هزینه‌های تأمین اجتماعی کارگران توسط کارفرمایان.
- (۱۱) تعویق بدون بهره هزینه‌های تأمین اجتماعی اشخاص خوداشتغال.

۲-۱۰-۲- سیاست پولی و تأمین مالی کلان

عمده سیاست‌های پولی توسط بانک مرکزی اتحادیه اروپا تنظیم شده است و برخی سیاست‌های تکمیلی در سطح ملی صورت گرفته که به شرح زیر است:

1- Airport Slots.

۱) دولت اسپانیا تا ۱۰۰ میلیارد یورو ضمانت دولتی در خصوص اعطای وام به شرکت‌ها و اشخاص خوداشتغال ارایه داده است. جزییات آن ضمانت دولتی به صورت:

- تا سقف ۲ میلیارد یورو ضمانت دولتی برای صادرکنندگان به وسیله «شرکت بیمه اعتباری صادرات اسپانیا»^۱ و ضمانت دولتی برای تمدید سررسید وام‌های کشاورزی که در چارچوب طرح «خط اعتباری مقابله با خشکسالی^۲ سال ۲۰۱۷» اعطا شده است.
- ضمانت دولتی تا سقف ۸۳ میلیارد یورو برای حمایت از تأمین نقدینگی شرکت‌های بخش خصوصی.

۲) خط حمایت اعتباری جدید تا سقف ۱۰۰ میلیارد یورو توسط بانک توسعه ملی (ICO) به طوری که در مرحله نخست ۲۰ میلیارد یورو تخصیص می‌یابد و از آن، ۱۰ میلیارد یورو برای ارایه وام جدید و تمدید وام به SMEها و اشخاص خوداشتغال پرداخت می‌شود. مابقی برای سایر شرکت‌ها صرف خواهد شد به گونه‌ای که ۷۰ درصد وام‌های جدید و ۶۰ درصد وام‌های تمدید شده سایر شرکت‌ها را پوشش می‌دهد. در واقع در مرحله اول ارایه ضمانت دولتی ۱۰ میلیارد یورویی برای افزایش تأمین مالی خطوط اعتباری «موسسه رسمی اعتبار (ICO)^۳» به‌منظور:

- تخصیص خط اعتباری ویژه بخش گردشگری تا سقف ۴۰۰ میلیون یورو.
- تعویق سه‌ماهه بازپرداخت اقساط وام‌های رهنی برای بخش‌های بیشتر آسیب‌دیده شامل بخش مسکن‌های شخصی، خوداشتغال‌ها و مالکانی که مسکن‌های رهنی را اجاره می‌دهند.
- تعویق پرداخت اجاره املاکی که مالکان آنها بخش دولتی و شرکت‌های بزرگ ساختمانی خصوصی است.
- تعویق وام‌ها و اعتبارات غیررهنی مصرف‌کنندگان مانند اعتبارات خرید کالاها و خدمات.
- توقف بازپرداخت بهره و اصل وام‌های «دبیرخانه دولتی گردشگری^۴» برای مدت یک سال.
- تعویق بازپرداخت وام‌های کسب‌وکار اعطاشده توسط وزارت صنعت.

1- Spanish Export Insurance Credit Company
2- The special 2017 drought credit lines
3- Instituto de Crédito Oficial
4- Secretariat of State for Tourism

- ۳) ممنوعیت فروش استقراضی در بازار سهام اسپانیا تا ۱۷ آوریل ۲۰۲۰.
- ۴) تصویب یک ابزار پولی جدید برای تقویت «کمیسسیون ملی بازار اوراق بهادار»^۱ به منظور تأمین نقدینگی شرکت‌های مدیریت سرمایه‌گذاری در چارچوب «طرح‌های سرمایه‌گذاری تجمیعی»^۲.

۲-۱۰-۳- سیاست‌های ارزی و تجاری

- اسپانیا سیاست‌های زیر را در حوزه ارزی و تجاری برای حمایت از اقتصاد خود به اجرا در آورده است:
- ۱) همان‌طور که در بالا نیز اشاره شد، اسپانیا اعتباری برای ارایه ضمانت دولتی برای صادرکنندگان به وسیله «شرکت بیمه اعتباری صادرات اسپانیا» قرار داده است.
- ۲) اجازه نظارت و دخالت دولت در سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) در بخش‌های راهبردی.

۲-۱۱- جمع‌بندی

تمامی کشورهایی که با بحرون کرونا روبرو شده‌اند مجموعه‌ای از سیاست‌های پولی و مالی و همچنین ارزی را برای حمایت از خانوارها و کسب و کارها برای جلوگیری یا حداقل کاهش تبعات رکود اقتصادی و تقلیل رفاه اقتصادی به اجرا در آورده‌اند. کشورهای اروپایی بیشترین حمایت را از خانوارها در قیاس با سایر کشورها داشته‌اند. این نشان می‌دهد که دولت ایران نیز باید مجموعه متنوعی از سیاست‌های حمایتی در حوزه پولی و مالی و حمایت از خانوارها را به مرحله اجرا درآورد. بسیاری از سیاست‌های اجرا شده در سایر کشورها پرداخت‌های بلاعوض به خانوارها و کسب و کارها را مورد توجه قرار داده است در حالی که در ایران عموم سیاست‌های پیشنهادی به سیاست‌های اعتباری متمرکز است، ضمن اینکه برای بهره‌مندی از برخی از آنها شروط زیادی نیز در نظر گرفته شده است. مجموعه سیاست‌هایی که کشورهای منتخب به اجرا درآورده‌اند به صورت مختصر در جدول (۲-۱) آورده شده است.

1- National Securities Market Commission
2- Collective Investment Schemes

جدول ۲-۱- خلاصه سیاست‌های اقتصادی اعلامی کشورها

سیاست‌های ارزی و تجاری	سیاست پولی و تأمین مالی کلان	سیاست مالی		کشورها
		حمایت از بنگاه‌ها	حمایت از خانوارها	
<p>– کاهش هزینه‌های خطوط فعلی معاوضه (سوآپ) ارزی با بانک‌های مرکزی بزرگ و افزایش سررسید آن در فارکس.</p> <p>– گسترش خطوط معاوضه ارزی با سایر بانک‌های مرکزی.</p>	<p>– کاهش نرخ بهره از ۱/۵ درصد به بازه صفر تا ۰/۲۵ درصد.</p> <p>– خرید اوراق بهادار خزانه و نمایندگی.</p> <p>– تأمین نیازهای افزایش یافته به استقراض شبانه و قراردادهای بازخرید روزانه.</p> <p>– کاهش هزینه پنجره تنزیل برای بانک‌ها.</p> <p>– حمایت از جریان اعتبار از طریق صندوق تثبیت ارزی.</p> <p>– ارائه تسهیلات برای تسهیل انتشار اوراق مالی تجاری توسط شرکت‌ها و شهرداری‌ها.</p> <p>– ارائه تسهیلات برای تأمین مالی طیف وسیعی از اوراق سرمایه‌گذاری.</p> <p>– ارائه تسهیلات به موسسات سپرده‌پذیر به‌منظور خرید اوراق بهادار از بازار اولیه.</p> <p>– ارائه تسهیلات اعتباری بازار اولیه اوراق مالی شرکت‌ها.</p> <p>– پرداخت تسهیلات اعتباری بازار ثانویه اوراق شرکتی.</p> <p>– ارائه طرح تسهیلات اوراق مبتنی بر دارایی.</p> <p>– تعویق اجرای احکام مصادره املاک وام‌های رهنی به مدت ۶۰ روز.</p> <p>– تعویق ۱۲ ماهه بازپرداخت اقساط وام‌های رهنی.</p>	<p>– ارائه مشوق‌های و کمک‌های مالی به شرکت‌ها برای حفظ کارمندان با پرداخت حقوق و دستمزد.</p> <p>– بودجه اضافی برای بیمارستان‌ها و زیرساخت‌های مراقبت‌های بهداشتی.</p> <p>– کمک بلاعوض به ایالت‌ها و دولت‌های محلی.</p> <p>– تعویق تعهدات مالیاتی در حقوق و دستمزد.</p>	<p>– اختصاص بیش از ۱۱۲ میلیارد دلار برای مراقبت‌های بهداشتی، مرخصی‌های استعلاجی، وام‌های کسب‌وکارهای کوچک و کمک‌های بین‌المللی.</p> <p>– ۳۰۱ میلیارد دلار برای پرداخت مستقیم ۱۲۰۰ دلار به هر فرد بزرگسال و ۵۰۰ دلار به هر کودک در خانوارهای آسیب‌پذیر.</p> <p>– اختصاص ۲۵۰ میلیارد دلار برای پرداخت بیمه بیکاری به میزان هر هفته ۶۰۰ دلار.</p> <p>– تعویق ۶۰ روزه اقساط وام دانشجویی</p> <p>– تأخیر مهلت تشکیل پرونده مالیات بر درآمد اشخاص.</p>	آمریکا
<p>– راه‌اندازی ترتیبات خطوط اعتباری سوآپ (معاوضه) دلار</p>	<p>– کاهش نرخ بهره استقراض شبانه از ۱/۷۵ به ۰/۷۵ درصد.</p>	<p>– اعتبار مالیاتی برای مالیات بر فروش کالاها، خدمات (GST) و صندوق حمایت از جامعه بومی.</p>	<p>– اختصاص ۱/۱۲۵ میلیارد دلار (۰/۰۵ درصد GDP) برای نظام سلامت و مراقبت بهداشتی.</p>	کانادا

سیاست‌های ارزی و تجاری	سیاست پولی و تأمین مالی کلان	سیاست مالی		کشورها
		حمایت از بنگاه‌ها	حمایت از خانوارها	
<p>آمریکا همراه با بانک-های مرکزی ژاپن، منطقه یورو، بریتانیا، ایالات متحده آمریکا و سوییس به منظور افزایش تأمین نقدینگی.</p>	<p>- گسترش برنامه بازخرید اوراق قرضه برای همه سررسیدها. - راه‌اندازی تسهیلات خرید ضمانت بانکی. - گسترش فهرست وثایق واجد شرایط برای عملیات بازخرید برای تسهیلات نقدینگی درجا (SLF) جز وام-های غیررهنی. - حمایت و خرید از اوراق رهنی در بازار ثانویه اوراق رهنی. - افزایش موقتی میزان وام‌های غیررهنی اشخاصی که برای SLF تعهد می‌کنند. - افزایش در سقف استقراض بانک‌ها از بانک مرکزی با ارایه وثایق، از ۲۵۰ میلیون دلار به ۱۰۰۰ میلیون دلار. - راه‌اندازی تسهیلات تأمین نقدینگی وثیقه‌ای در راستای تأمین نیازهای موقتی موسسات مالی. - برنامه خرید در بازار پول استانی (PMMP) که بعنوان تسهیلات خرید دارایی‌هایی است. - کاهش نرخ ذخیره سپر ثبات مالی داخلی از ۲/۲۵ درصد دارایی‌های موزون به ریسک، به ۱ درصد. - برنامه خرید وام‌های رهنی تضمین‌شده دولت تا سقف ۵۰ میلیارد دلار.</p>	<p>- تخصیص حدود ۸۵ میلیارد دلار (۳/۷ درصد GDP) برای حمایت مستقیم کسب‌وکارها، شامل تعویق مالیات شرکت‌ها، مالیات بر فروش و پرداخت یارانه دستمزد. - پرداخت معادل ۷۵ درصد دستمزد کارکنان برای مدت سه ماه به شکل یارانه به کارفرمایانی در بخش خصوصی که بیش از ۳۰ درصد از درآمد خود را از دست داده باشند.</p>	<p>- افزایش اعتبار مالیاتی برای درآمد حاصل از مراقبت از کودکان. - در قالب برنامه مزایای واکنش اضطراری کانادا (CERB) حدود ۵۲ میلیارد دلار (۲/۳ درصد GDP) برای کمک مستقیم به خانوارها. - پرداخت به کارکنانی که به دلیل شیوع کرونا درآمد خود را از دست داده‌اند به صورت ماهانه ۲۰۰۰ دلار کانادا (برای حداکثر ۴ ماه). - به خانوارهای کم درآمد به میزان ۳۰۰ دلار برای بزرگسالان و ۱۵۰ دلار برای کودکان پرداخت اعتباری انجام خواهد شد. - مهلت پرداخت‌های مالیاتی افزایش یافته است و افراد می‌توانند تا ۳۱ آگوست (۱۰ شهریور) هیچ پرداختی نداشته باشند.</p>	

سیاست‌های ارزی و تجاری	سیاست پولی و تأمین مالی کلان	سیاست مالی		کشورها
		حمایت از بنگاه‌ها	حمایت از خانوارها	
	<p>– تسهیلات اعتباری ۱۰ میلیارد دلاری (حدود ۰/۴ درصد GDP) به دو شرکت سرمایه‌گذاری دولتی Crown.</p> <p>– اعتبار مازاد موسسه اعتباری مزارع کانادا به میزان ۵ میلیارد دلار به تولیدکنندگان، کسب‌وکارهای بخش کشاورزی و فرآوری غذایی.</p>			
-	<p>سیاست پولی بانک مرکزی اروپا:</p> <p>– خرید دارایی‌های اضافی به میزان ۱۲۰ میلیارد یورو تا پایان سال ۲۰۲۰.</p> <p>– عرضه موقتی «تخصیص کامل حراج وجوه»، تسهیلات تأمین نقدینگی با نرخ ثابت براساس تسهیلات سپرده‌گذاری با شرایط مطلوب‌تر که در راستای عملیات تأمین مالی مجدد با بازه زمانی بلندمدت از ژوئن ۲۰۲۰ تا ژوئن ۲۰۲۱ ارائه می‌شود.</p> <p>– برنامه خرید ۷۵۰ میلیارد یورو دارایی‌های اضافی بخش‌های خصوصی و عمومی تا آخر سال ۲۰۲۰.</p> <p>– گسترش دامنه دارایی‌های واجد شرایط تحت برنامه خرید بخش شرکت (CSPP).</p> <p>– آسان‌تر کردن استانداردهای وثیقه‌ای برای عملیات تأمین مالی مجدد در منطقه یورو.</p> <p>– اجازه موقتی عدم رعایت استاندارد نسبت‌های سپر سرمایه و نسبت‌های ثبات نقدینگی.</p>	<p>– کمک بلاعوض ۵۰ میلیارد یورویی به صاحبان مشاغل کوچک و افراد خود اشتغال و تعویق مالیاتی بدون بهره تا پایان سال برای آن‌ها.</p> <p>– دولت دسترسی به ضمانت وام‌ها را برای بنگاه‌های با اندازه‌های مختلف تا حداقل ۸۲۲ میلیارد یورو گسترش می‌دهد که حدود ۲۴ درصد GDP است.</p>	<p>– تأمین هزینه تجهیزات بهداشتی، افزایش ظرفیت بیمارستان‌ها و تحقیق و توسعه (تولید واکسن).</p> <p>– دسترسی گسترده به یارانه کار کوتاه‌مدت (Kurzarbeit) به منظور حفظ شغل و درآمد کارگران.</p> <p>– گسترش مزایای مراقبت از کودکان برای والدین کم‌درآمد.</p> <p>– دسترسی آسان‌تر به حداقل درآمد پایه برای افراد خود اشتغال.</p>	آلمان

سیاست‌های ارزی و تجاری	سیاست پولی و تأمین مالی کلان	سیاست مالی		کشورها
		حمایت از بنگاه‌ها	حمایت از خانوارها	
	<p>– اجازه اجرای سیاست ضدچرخه‌ای به مقامات پولی کشورهای عضو توسط ECB.</p> <p>– انعطاف‌پذیری موقتی در الزامات طبقه‌بندی وام‌ها و ذخیره وام‌های غیرجاری برای تسهیلاتی که با ضمانت عمومی پرداخت یا امهال شده است.</p> <p><u>سیاست نظام بانکی آلمان در سطح ملی:</u></p> <p>– کاهش نسبت سپر سرمایه ضدچرخه‌ای بانک‌ها از ۰/۲۵ درصد به صفر.</p> <p>– تخصیص ۱۰۰ میلیارد یورو دیگر برای تأمین مالی مجدد نیازهای نقدینگی کوتاه‌مدت شرکت‌ها به‌واسطه بانک توسعه عمومی (KfW).</p> <p>– تخصیص ۱۰۰ میلیارد یورو به صندوق ثبات مالی (WSF)، برای حمایت مستقیم از سهام شرکت‌های بزرگ آسیب‌دیده از کرونا.</p>			
-	<p><u>علاوه بر اجرای سیاست‌های بانک مرکزی اروپا (مانند آلمان)، در سطح ملی:</u></p> <p>– افزایش مهلت قانونی برای بازپرداخت وام برای برخی از خانوارها و SMEها، وام‌های رهنی و اضافه برداشت‌ها.</p> <p>– ضمانت دولت در مورد وام به SMEs.</p> <p>– مشوق‌های تعویق مالیاتی برای شرکت‌های مالی و غیرمالی.</p>	<p>– ۶/۴ میلیارد یورو برای حمایت از مشاغل، تعویق پرداخت مالیات و قبوض تسهیلات رفاهی شهرداری‌ها.</p> <p>– ۵/۱ میلیارد یورو حمایت اعتباری با هدف در دسترس قرار دادن حدود ۳۵۰ میلیارد یورو از نقدینگی</p>	<p>– بودجه ۳/۲ میلیارد یورویی برای تقویت نظام مراقبت‌های بهداشتی ایتالیا و حفاظت از شهروندان.</p> <p>– بودجه ۱۰/۳ میلیارد یورویی برای اقدامات مربوط به حفظ شغل و حمایت از کارگران بیکار شده و اشخاص خوداشتغال.</p>	ایتالیا

سیاست‌های ارزی و تجاری	سیاست پولی و تأمین مالی کلان	سیاست مالی		کشورها
		حمایت از بنگاه‌ها	حمایت از خانوارها	
	<ul style="list-style-type: none"> - ضمانت ۰/۵ میلیارد یوروی دولت به بانک توسعه ایالتی برای تأمین مالی شرکت‌های متوسط و بزرگ. - در راستای ابتکارات انجام شده بانک مرکزی اروپا امکان فعالیت موقتی موسسات مالی بدون رعایت استاندارد نسبت‌های سرمایه و نقدینگی فراهم شده است. - افزایش مهلت برخی از تعهدات گزارشگری برای بازرس و تنظیم‌گر بانک‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> (معادل ۲۰ درصد از GDP) برای مشاغل و خانوارها. 		
<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد خط سوآپ دوجانبه ۶۰ میلیارد دلاری با فدرال رزرو آمریکا. - افزایش سقف در اختیار داشتن پیمان‌های آتی ارز به ۵۰ درصد سرمایه بانک‌های داخلی (قبلاً ۴۰ درصد بود) و ۲۵۰ درصد برای بانک‌های خارجی (قبلاً ۲۰۰ درصد). 	<ul style="list-style-type: none"> - اتخاذ سیاست پولی همساز و تسهیل دسترسی سیستم مالی به نقدینگی. - کاهش نرخ بهره پایه از ۱/۲۵ درصد به ۰/۷۵ درصد. - ایجاد مقدار نامحدود نقدینگی از طریق عملیات بازار باز (OMOs). - افزایش فهرست شرکت‌کنندگان واجد شرایط در OMO مانند موسسات مالی غیر بانکی. - گسترش وثایق واجد شرایط برای OMO مانند اوراق بانکی و برخی اوراق قرضه شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی. - خرید اوراق بهادار خزانه‌داری کره به میزان ۱/۵ تریلیون وون. - افزایش سقف تسهیلات بانک‌ها از بانک مرکزی به ۵ تریلیون وون (حدود ۰/۲۶ درصد GDP). 	<ul style="list-style-type: none"> - ارایه وام و ضمانت‌نامه برای فعالیت تجاری و پشتیبانی از دستمزد و اجاره کسب‌وکارهای کوچک. - کاهش مالیات بر ارزش‌افزوده برای افراد خوداشتغال. - تعویق پرداخت مالیات که شامل طیف گسترده‌ای از مالیات‌های مشاغل کوچک و افراد خود اشتغال در بخش‌های پزشکی، گردشگری، ساخت، مهمانداری و سایر بخش‌های متأثر از شیوع ویروس کرونا است. 	<ul style="list-style-type: none"> - تخصیص بودجه به مراقبت‌های بهداشتی از جمله اقدامات پیشگیری، آزمایش و هزینه‌های درمانی، تسهیلات و حمایت از موسسات پزشکی. - تخصیص بودجه به خانوارها به منظور پرداخت بلاعوض به خانوارهای قرنطینه شده. - پشتیبانی از حفظ اشتغال، ارایه کوپن‌های مصرفی برای خانواده‌های کم درآمد و پشتیبانی اضطراری از خانواده. - تخصیص بودجه به اقدامات در سطح جوامع محلی به منظور ارایه 	کره جنوبی

سیاست‌های ارزی و تجاری	سیاست پولی و تأمین مالی کلان	سیاست مالی		کشورها
		حمایت از بنگاه‌ها	حمایت از خانوارها	
<ul style="list-style-type: none"> - تعلیق موقت مالیات ۰/۱ درصدی بر تعهدات ارزی غیرسپرده‌ای مؤسسات مالی. - کاهش حداقل نسبت پوشش نقدینگی ارزی برای بانک‌ها از ۸۰ درصد به ۷۰ درصد. 	<ul style="list-style-type: none"> - کاهش نرخ بهره از بازه (۰/۷۵- ۰/۵) درصد به ۰/۲۵ درصد به منظور افزایش دسترسی SMEs به نقدینگی. 		<ul style="list-style-type: none"> هدایای محلی و تأمین هزینه‌های زندگی افراد محلی. - تخصیص بودجه برای اقدامات حمایت درآمدی شامل کاهش مالیات بر مصرف برای خرید از دستگاه‌های فروشنده خودکار. - کاهش مالیات برای صاحبان املاکی که اجاره مستاجران تجاری را کاهش دهند. 	
<ul style="list-style-type: none"> - افزایش تخفیف در هزینه‌های بهره‌ای صادرکنندگان و خدمات ارزآور، در چارچوب طرح «تخفیف مجدد اعتبار ۱» که ۷۰ درصد این تخفیفات برای بنگاه‌های کوچک و متوسط 	<ul style="list-style-type: none"> - کاهش نرخ بهره بانکی از ۱۰/۷۵ درصد به ۹/۷۵ درصد. - ارائه تسهیلات شبانه و روزانه در بازار بین بانکی. - اعلام پذیرش اوراق بهادار دولتی و شرکت‌ها به‌عنوان وثیقه توسط بانک مرکزی ترکیه به منظور ارائه وام. - افزایش سقف حجم خرید اوراق بدهی، از دولت توسط بانک‌ها در چارچوب عملیات بازار باز. - کاهش ۵ درصدی استاندارد «نسبت ذخایر ارزی» برای بانک‌هایی که سیاست‌های افزایش عرضه اعتبار را اجرا کنند. 	<ul style="list-style-type: none"> - کاهش و تعویق مالیات‌ها برای صنایع آسیب دیده (به ویژه گردشگری). - پشتیبانی مستقیم از شرکت هواپیمایی ترکیه و سایر نهادهای آسیب دیده. - تمدید مهلت تشکیل پرونده مالیات بر درآمد شخصی و شرکت‌ها. - تعویق حق بیمه تأمین اجتماعی به مدت ۶ ماه برای صنایع منتخب. 	<ul style="list-style-type: none"> - افزایش حداقل حقوق بازنشستگی ماهیانه از ۱۰۰۰ لیر به ۱۵۰۰ لیر. - بودجه مکمل ۲ میلیارد لیری برای کمک به خانوارهای نیازمند. - پرداخت پاداش تعطیلات بازنشستگان در آپریل به جای ماه ژوئن. - تسهیل و تشویق دورکاری و انعطاف در حضور کارکنان در بخش‌های خصوصی و دولتی. 	ترکیه

سیاست‌های ارزی و تجاری	سیاست پولی و تأمین مالی کلان	سیاست مالی		کشورها
		حمایت از بنگاه‌ها	حمایت از خانوارها	
<p>(SMEs) تعلق می‌گیرد. در این طرح، دولت بخشی از هزینه‌های بهره‌ای وام‌های پرداخت شده توسط صادرکنندگان را عودت می‌دهد تا انگیزه افزایش عرضه ارز را در بازار داخلی ترکیه تقویت شود.</p>	<p>– توصیه بانک مرکزی ترکیه به بانک‌ها به منظور ارایه تسهیلات مضاعف به شرکت‌ها در راستای سیاست «تأمین بی‌وقفه جریان اعتبار».</p> <p>– گسترش دامنه وثایق واجد شرایط در عملیات بازار باز.</p> <p>– از بانک‌ها خواسته شده از هرگونه ایجاد وقفه در فعالیت کسب‌وکارها خودداری کنند و در محاسبات تنظیم چشم‌انداز اعتباردهی خود، ریسک اعتباری کسب‌وکارها را کاهش دهند.</p> <p>– این اجازه به بانک‌ها داده شد تا وام‌های امهال شده را جزئی از وام‌های جاری در نظر بگیرند، حتی اگر این وام‌های امهال شده مجدداً تا ۳۰ روز بازپرداخت نشوند.</p> <p>– موقتاً، مطالباتی که ۱۸۰ روز از سررسید بازپرداخت آن گذشته، در طبقه مطالبات غیرجاری قرار می‌گیرند، در حالی که این مهلت قبلاً ۹۰ روز بوده است.</p> <p>– تعویق حداقل سه‌ماهه برای پرداخت اصل و بهره وام‌های خرید کالاهای مصرفی.</p> <p>– افزایش نسبت «ارزش وام به وثیقه» از ۸۰ درصد به ۹۰ درصد در وام‌های رهنی.</p> <p>– افزایش سرعت ارزیابی درخواست‌های وام شرکت‌ها بزرگ و SMEها.</p>	<p>– تعویق سهم مالیات بر ارزش افزوده بنگاه‌های منتخب برای سه ماه آپریل، می و ژوئن به مدت ۶ ماه.</p> <p>– پرداخت کمک هزینه تأمین مالی به صادرکنندگان برای حفظ ظرفیت در طول فروکش کردن بحران.</p> <p>– پرداخت تسهیلات یارانه‌ای توسط بانک‌های دولتی به همه بنگاه‌ها مشروط بر حفظ سطح فعلی اشتغال خود.</p> <p>– تعویق پرداخت بدهی SMEها (اصل و بهره) توسط بانک‌ها برای حداقل سه ماه.</p> <p>– کارت اعتباری تجارت-صنعت با حداکثر ۲۵۰۰۰ لیر اعتبار در دسترس صنعتگران و تجار کوچک آسیب دیده قرار می‌گیرد.</p> <p>– صندوق تضمین اعتبار محدودیت اعطای وام به SMEها را از ۳/۸ میلیارد به ۷/۷ میلیارد دلار افزایش می‌دهد.</p>	<p>– تسهیل قوانین و الزامات کار پاره‌وقت از جمله کاهش حداقل بازه زمانی قرارداد.</p>	

سیاست‌های ارزی و تجاری	سیاست پولی و تأمین مالی کلان	سیاست مالی		کشورها
		حمایت از بنگاه‌ها	حمایت از خانوارها	
	<ul style="list-style-type: none"> - درخواست از بانک‌ها برای تسهیل شرایط دسترسی افراد و بنگاه‌ها به اعتبار. - کاهش نسبت حداقل پیش‌پرداخت، در کارت‌های اعتباری از ۳۰ درصد به ۲۰ درصد. - تعویق بازپرداخت اعتبارات کارت‌های اعتباری تا دسامبر ۲۰۲۰. - اعمال ممنوعیت فروش استقراضی برای کنترل نوسانات قیمت در بازار سرمایه ترکیه. - کاهش دامنه‌های نوسان قیمت سهام و اوراق بهادار. - انعطاف‌پذیری بیشتر در میزان «حساب ودیعه» معاملات اوراق مالی. - لغو محدودیت بازخرید اوراق بهادار توسط ناشر اوراق. - افزایش مهلت رایه گزارش‌های دوره‌ای مالی. 	<ul style="list-style-type: none"> - بنگاه‌های مستقر در تکنوپارک به مدت دو ماه از پرداخت اجاره معاف هستند. - کمک هزینه ۶ میلیون لیری به بنگاه‌های تولیدکننده مواد ضدعفونی‌کننده و سایر محصولات محافظتی. 		
-	<p>علاوه بر اجرای سیاست‌های بانک مرکزی اروپا (مانند آلمان)، در سطح ملی:</p> <ul style="list-style-type: none"> - نسبت سپر (بافر) سرمایه ضدچرخه‌ای بانک‌ها از ۱۸ مارس به صفر کاهش یافت. - بانک ملی فرانسه دسترسی گسترده‌تری برای SMEها در زمینه تأمین مالی مجدد فراهم کرد. 	<ul style="list-style-type: none"> - تعویق پرداخت تأمین اجتماعی و مالیات برای شرکت‌ها، بنگاه‌ها و کارآفرینان. - حمایت ۴ میلیارد یورویی از جریان نقدی استارت‌آپ‌ها. - حمایت مالی مستقیم از SMEهای آسیب دیده و کارگران. - به تعویق انداختن پرداخت اجاره SMEهای آسیب دیده. 	<ul style="list-style-type: none"> - افزایش حقوق در زمان مرخصی استعلاجی برای بیماران. - موثر کردن و افزایش بیمه درمانی برای بیماران و مراقبان آنها. - کارفرمایانی که ساعات کاری را کاهش می‌دهند یا کسب‌وکار خود را تعطیل می‌کنند ملزم هستند که ۷۰ درصد حقوق ناخالص کارکنان را به کارکنان بپردازند. دولت هزینه 	فرانسه

سیاست‌های ارزی و تجاری	سیاست پولی و تأمین مالی کلان	سیاست مالی		کشورها
		حمایت از بنگاه‌ها	حمایت از خانوارها	
		<ul style="list-style-type: none"> - دولت در مناقشه بین SMEها و مشتری یا تأمین کننده نهاده‌ها میانجیگری خواهد کرد. - امکان دریافت کمک ۱۵۰۰ یورویی برای بنگاه‌های بسیار کوچک و افراد خوداشتغال. - برای VSEها و SMEها صورت حساب‌های آب، گاز، برق و اجاره بهای زمان بحران به تعویق می‌افتد. 	<ul style="list-style-type: none"> این کمک را به ازای هر فرد حداکثر به مقدار ۴/۵ برابر حداقل دستمزد به کارفرمایان بازخواهد گرداند. - گسترش مزایای بیکاری. - گسترش حقوق اجتماعی (شامل حداقل مزایای رفاهی و مزایای افراد توانیاب). 	
<ul style="list-style-type: none"> - با توجه به این که دانمارک سیاست نرخ میخکوب شده ارز را دنبال می‌کند، بانک ملی دانمارک نرخ بهره سیاست گذاری را از ۲۰ مارس با ۰/۱۵ واحد درصد افزایش به ۰/۶- درصد رساند. - خط معاوضه (سوآپ) با بانک 	<p>علاوه بر اجرای سیاست‌های بانک مرکزی اروپا (مانند آلمان)، در سطح ملی:</p> <ul style="list-style-type: none"> - نسبت سپر سرمایه ضدچرخه‌ای بانک‌ها از یک درصد به صفر کاهش یافت. - بانک ملی دانمارک امکان دریافت تسهیلات یک هفته‌ای را با نرخ منفی ۰/۳۵ درصد و تسهیلات سه ماهه را با نرخ بهره متغیر برای بانک‌ها فراهم کرد. - خط معاوضه (سوآپ) با بانک مرکزی اروپا دو برابر شده و به ۲۴ میلیارد یورو رسید. - بانک ملی دانمارک با فدرال رزرو به موافقت‌نامه‌ای برای ایجاد خط معاوضه (سوآپ) ۳۰ میلیارد دلاری که حداقل تا ۶ ماه برقرار خواهد بود، رسید. 	<ul style="list-style-type: none"> - برای بنگاه‌هایی که در معرض خطر اخراج ۳۰ درصد از کارگران هستند، به شرط اینکه هیچ کارگری اخراج نشود، دولت ۷۵ درصد حقوق نیروهای ثابت و ۹۰ درصد حقوق نیروهای ساعتی را پرداخت می‌کند. - بنگاه‌های اقتصادی که گردش مالی آنها بیش از ۴۰ درصد کاهش داشته، طی یک دوره سه ماهه حمایت نقدی تا سقف ۸۰ درصد هزینه‌های ثابت خود دریافت می‌کنند. 	<ul style="list-style-type: none"> - افراد خود اشتغال و دارای شغل آزاد که گردش مالی آنها بیش از ۳۰ درصد کاهش داشته، برای دوره سه ماهه حمایت نقدی به میزان ۷۵ درصد از خسارتشان (حداکثر ۳۱۰۰ یورو در ماه) از دولت دریافت می‌کنند. - برای دانشجویان که اغلب مشاغل پاره وقت در بخش‌های بیشتر آسیب دیده دارند، سقف وام دانشجویی افزایش یافته است. 	دانمارک

سیاست‌های ارزی و تجاری	سیاست پولی و تأمین مالی کلان	سیاست مالی		کشورها
		حمایت از بنگاه‌ها	حمایت از خانوارها	
<p>مرکزی اروپا دو برابر شده و به ۲۴ میلیارد یورو رسید. همچنین بانک ملی دانمارک با فدرال رزرو به موافقت‌نامه‌ای برای ایجاد خط معاوضه (سوآپ) ۳۰ میلیارد دلاری که حداقل تا ۶ ماه برقرار خواهد بود، رسیده است تا از فراهم بودن میزان کافی نقدینگی دلاری و یورویی برای بانک‌ها اطمینان حاصل کند.</p>		<p>– هزینه‌های ثابت بنگاه‌هایی که به دلیل طرح اقدامات پیشگیرانه مجبور به تعطیلی هستند برای یک دوره سه ماهه به طور کامل جبران می‌شود.</p> <p>– حقوق دوران مرخصی استعلاجی مبتلایان به کرونا به طور کامل توسط دولت پرداخت می‌شود.</p> <p>– برای جبران زیان برگزارکنندگان رویدادها که به دلیل ممنوعیت تجمعات زیان دیده‌اند ۱۳ میلیون یورو در نظر گرفته شده است.</p> <p>– مهلت پرداخت مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر درآمد افزایش یافته است.</p> <p>– به شرکت‌ها اجازه داده شد زیان‌های احتمالی کسب‌وکارشان را لحاظ کنند و مالیات علی‌الحساب کمتری پرداخت کنند.</p> <p>– برنامه‌هایی برای تضمین وام‌های دریافتی بنگاه‌های بزرگ، SMEها و صنعت گردشگری طراحی شده است.</p>		

سیاست‌های ارزی و تجاری	سیاست پولی و تأمین مالی کلان	سیاست مالی		کشورها
		حمایت از بنگاه‌ها	حمایت از خانوارها	
		<p>– دسترسی بنگاه‌های کوچک و متوسط به اعتبار صادراتی افزایش یافت.</p> <p>– دانمارک، نروژ و سوئد هر کدام ۰/۱ میلیارد یورو تضمین دولتی برای هواپیمایی اسکاندیناوی در نظر گرفتند.</p>		
<p>– در نظر گرفتن اعتبار برای ارائه ضمانت دولتی برای صادرکنندگان به وسیله «شرکت بیمه اعتباری صادرات اسپانیا».</p> <p>– اجازه نظارت و دخالت دولت در سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) در بخش‌های راهبردی.</p>	<p>علاوه بر اجرای سیاست‌های بانک مرکزی اروپا (مانند آلمان)، در سطح ملی:</p> <p>– دولت اسپانیا تا ۱۰۰ میلیارد یورو ضمانت دولتی در خصوص اعطای وام به شرکت‌ها و اشخاص خوداشتغال ارائه داده است.</p> <p>– ۲ میلیارد یورو ضمانت دولتی برای اعطای وام به صادرکنندگان.</p> <p>– ضمانت دولتی تا سقف ۸۳ میلیارد یورو برای حمایت از تأمین نقدینگی شرکت‌های بخش خصوصی.</p> <p>– خط حمایت اعتباری جدید تا سقف ۱۰۰ میلیارد یورو توسط بانک توسعه ملی.</p> <p>– تعویق سه‌ماهه بازپرداخت اقساط وام‌های رهنی برای بخش‌های بیشتر آسیب‌دیده شامل بخش مسکن‌های شخصی، خوداشتغال‌ها و مالکانی که مسکن‌های رهنی را اجاره می‌دهند.</p>	<p>– تزریق ۱۴ میلیارد یورو برای تعویق پرداخت مالیات بر SMEها و کسب و کارهای خوداشتغال، همچنین پرداخت یارانه نرخ بهره به آنها.</p> <p>– ۵۰ درصد تخفیف برای کارفرمایان بخش گردشگری در خصوص پرداخت‌های تأمین اجتماعی کارمندان پاره وقت.</p> <p>– تخفیف در پرداخت هزینه‌های بازنشستگی و تأمین اجتماعی برای شرکت‌هایی که نیروی کار خود را اخراج نکنند.</p> <p>– حمایت از دیجیتالی کردن شرکت‌های کوچک و متوسط از</p>	<p>– پرداخت ۶۰ درصد تا ۷۰ درصد پایه حقوق به کارگران و کارمندان مبتلا به کرونا، از طریق بودجه تأمین اجتماعی.</p> <p>– ارائه ۲۵ میلیون یورو برای تأمین کمک هزینه غذایی در راستای تهیه نیازهای غذایی اساسی کودکان.</p> <p>– پرداخت حقوق غیرمترقبه به اشخاص خوداشتغال و کسب و کارهای تعطیل‌شده به میزان ۷۰ درصد حقوق پایه به مدت حداقل ۱ ماه.</p> <p>– تأمین بوجه اضافی به میزان ۳۰۰ میلیون یورو برای بیمه اشخاص</p>	اسپانیا

سیاست‌های ارزی و تجاری	سیاست پولی و تأمین مالی کلان	سیاست مالی		کشورها
		حمایت از بنگاه‌ها	حمایت از خانوارها	
	<ul style="list-style-type: none"> - تعویق پرداخت اجاره املاکی که مالکان آنها بخش دولتی و شرکت‌های بزرگ ساختمانی خصوصی است. - تعویق وام‌ها و اعتبارات غیررهنی مصرف‌کنندگان مانند اعتبارات خرید کالاها و خدمات. - توقف بازپرداخت بهره و اصل وام‌های «دبیرخانه دولتی گردشگری» برای مدت ۱ سال. - تعویق بازپرداخت وام‌های کسب‌وکار اعطاشده توسط وزارت صنعت. - ممنوعیت فروش استقراضی در بازار سهام اسپانیا تا ۱۷ آوریل ۲۰۲۰. - اجازه نظارت و دخالت دولت در سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) در بخش‌های راهبردی. - تصویب یک ابزار پولی جدید برای تقویت «کمیسیون ملی بازار اوراق بهادار» به‌منظور تأمین نقدینگی شرکت‌های مدیریت سرمایه‌گذاری در چارچوب «طرح‌های سرمایه‌گذاری تجمیعی». 	<ul style="list-style-type: none"> طریق تأمین مالی نصب تجهیزات دیجیتال و کنترل از راه دور. - افزایش مهلت تسلیم اظهارنامه مالیاتی، اعلام ورشکستگی و تهیه صورت‌های مالی. - تسریع در فرآیند اداری مجوزهای صادرات و واردات در بخش صنعت برای ۶ ماه. - آرایه سازوکارهای جدید به منظور تعویق قراردادهای عمومی و پیش‌بینی میزان غرامت در برخی از موارد خاص. - تعویق سه‌ماهه پرداخت‌های وام‌های رهنی برای کسب‌وکارهای خوداشتغالی متاثر از بحران کرونا. - تعویق پرداخت‌های هزینه‌های تأمین اجتماعی کارگران توسط کارفرمایان. - تعویق بدون بهره هزینه‌های تأمین اجتماعی اشخاص خود اشتغال. 	<ul style="list-style-type: none"> نیازمند به مراقبت (مانند از کار افتادگان، معلولان و سالمندان). - آرایه مزایای اجتماعی برای تضمین دسترسی خانوارها به آب، انرژی و مخابرات. - انعطاف‌پذیری شرایط کاری، شامل انجام کار بصورت تلفنی، تعدیل ساعت کاری، کاهش ساعت کاری به منظور مراقبت از کودکان. - حقوق کامل کلیه شاغلان فعالیت‌های غیرضرور که بخاطر شیوع کرونا متوقف شده، پرداخت می‌شود. - پرداخت حقوق ۴۳۰ یورویی به کارکنانی که قرارداد کوتاه‌مدت کاری آنها در مدت شرایط اضطراری منقضی شده و نتوانسته‌اند حقوق بیکاری دریافت کنند. - پرداخت حقوق به کارکنان بخش مسکن به اندازه ۷۰ درصد حقوق پایه. 	

سیاست‌های ارزی و تجاری	سیاست پولی و تأمین مالی کلان	سیاست مالی		کشورها
		حمایت از بنگاه‌ها	حمایت از خانوارها	
			<ul style="list-style-type: none"> - تعویق پرداخت اجاره‌بها برای گروه‌های متأثر از شیوع ویروس کرونا، برای ۶ ماه. - افزایش ۶ ماهه مدت زمان قراردادهای اجاره مسکونی. - ارایه برنامه حمایت بی‌خانمان‌ها و سایر اشخاصی که نیازمند به امکانات سکونت دارند. - کمک نقدی و اعتباری برای پرداخت اجاره مستأجران. 	

فصل سوم:

اقدامات حمایتی ایران در حوزه تولید و اشتغال و مبانی آن

با همکاری

معاونت توسعه اشتغال و کارآفرینی

گسترش ویروس کوید ۱۹ آسیب‌های بسیار جدی بر پیکره اقتصادهای جهان گذاشت که در فصل یک شواهدی از صدمات وارده شده بر اقتصاد جهانی ارائه شد. اقتصاد ایران نیز تحت تاثیر همه‌گیری ویروس کرونا جدید بوده و آسیب‌های جدی دیده است؛ از سویی مجموعه اقداماتی نظیر طرح‌های فاصله‌گذاری اجتماعی که به منظور حفظ سلامت شهروندان اجرا شد به نوبه خود منجر به کند شدن چرخ اقتصاد و بروز رکود شد. همچنین تعطیلی و نیمه‌تعطیلی واحدهای اقتصادی به اخلاص در زنجیره ارزش تولید و افزایش نااطمینانی در اقتصاد منجر شد. از سوی دیگر اقتصاد ایران در سال‌های اخیر تحت فشار تحریم‌های اقتصادی و مشکلات ساختاری، دچار رکود، تورم و کاهش رفاه شده و آسیب‌های ناشی از شیوع کرونا بر فعالیت‌های اقتصادی و رفاه خانوار در ایران، بر مشکلات پیشین افزوده است. در شرایطی که تحریم‌های یکجانبه آمریکا صادرات و درآمدهای ارزی کشور را کاهش قابل توجهی داده است، بحران کرونا هم با کاهش قیمت نفت و هم با محدود کردن صادرات غیرنفتی کشور (به ویژه به کشورهای همسایه) ضربه جدیدی بر درآمدهای ارزی کشور وارد کرد.

اضافه شدن بحران اقتصادی ناشی از شیوع کرونا بر پیامدهای تحریم موجب نگرانی نسبت به آینده اقتصاد کشور شده است، زیرا آسیب دیدن کسب‌وکارهای خرد و فعالان اقتصادی می‌تواند موجب کاهش بیش از پیش تولید ناخالص داخلی و اشتغال شود و در پی آن رفاه خانوارها هم تحت تأثیر قرار گیرد. از این رو، سیاست‌گذاری در خصوص مقابله با پیامدهای شیوع کرونا در ایران، در مقایسه با سایر کشورها، شرایط متفاوتی داشته است. چنین موقعیتی ضرورت نقش‌آفرینی دولت به عنوان سیاست‌گذار و مسئول تامین رفاه اجتماعی آحاد افراد جامعه، را بیش از پیش آشکار می‌کند. در اقتصاد ایران نیز دولت به واسطه نقش مهم و مسئولیت‌های خود با بررسی و تحلیل‌های گسترده سعی در شناسایی ابعاد مختلف این بحران کرد و از میان پیشنهادات سیاستی بسیاری که مورد مطالعه قرار گرفت، بسته‌های سیاستی مختلفی را تصویب کرد. در یک دسته‌بندی بسیار کلی، جامعه هدف سیاست‌گذار به دو دسته کسب‌وکارها و خانوار تقسیم شده که بسته‌های سیاستی متمرکز بر هر یک از این جوامع هدف می‌باشد.

در این فصل به اقدامات حمایتی ایران در حوزه کسب‌وکارها پرداخته می‌شود. در این راستا ابتدا به وضعیت کسب‌وکارها و تولید در کشور در سال‌های اخیر اشاره می‌شود و تأثیر شیوع کرونا بر

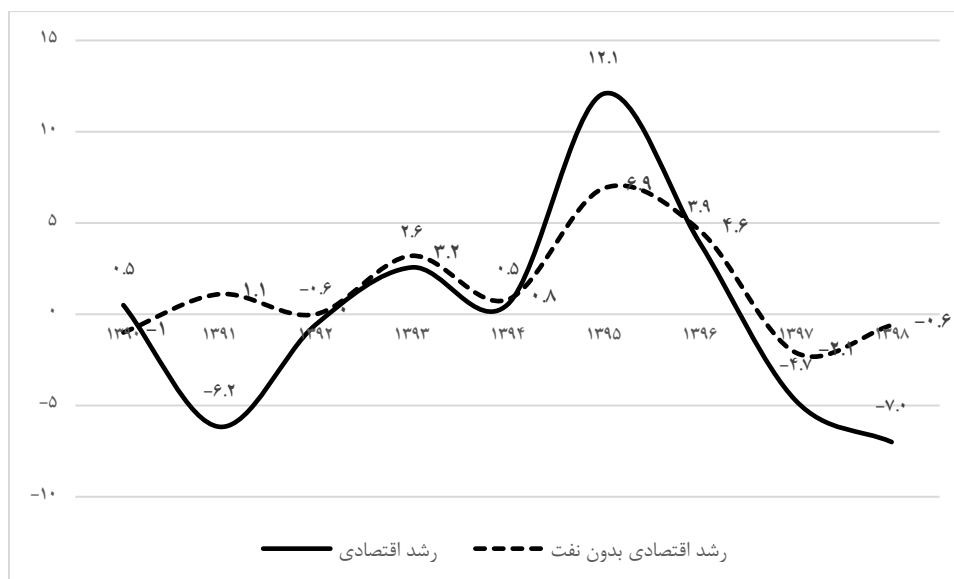
کسب‌وکارها مورد بررسی قرار خواهد گرفت. سپس رویکرد پیشنهادی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی برای حمایت از کسب‌وکارها بیان خواهد شد و در انتها نیز به مصوبات دولت در راستای حمایت از بنگاه‌ها پرداخته خواهد شد.

۲-۲- وضعیت کسب‌وکار در سال‌های اخیر و تاثیر کرونا بر آن

براساس اعلام مرکز آمار ایران، آخرین شواهد از عملکرد اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۸، حاکی از رشد اقتصادی ۷- درصدی و رشد اقتصادی بدون نفت ۰/۶- درصدی بوده است. در همین دوره رشد کشاورزی ۳ درصد، رشد بخش نفت ۳۵- درصد، رشد بخش معدن ۳۲/۸- درصد، رشد صنعت ۱/۸- درصد، رشد بخش آب، برق و گاز ۱/۶ درصد، رشد بخش ساختمان ۶/۱ درصد و رشد بخش خدمات ۰/۳- درصد گزارش شده است. همچنین براساس اعلام رییس کل بانک مرکزی، رشد اقتصادی بدون نفت در سال ۱۳۹۸ حدود ۱/۳ درصد بوده است که بر مبنای بخش‌های فعالیت، کشاورزی ۸/۸ درصد، گروه صنعت و معدن ۲/۳ درصد و خدمات عمدتاً به خاطر تأثیر شیوع کرونا در فصل آخر سال ۰/۲- درصد بوده است. به علت کاهش درآمد نفت، رشد این بخش ۳۸/۷- درصد بود که در نتیجه آن، رشد اقتصادی با نفت، به ۶/۵- درصد رسید.

با این حال عملکرد ضعیف اقتصاد کشور در زمینه تشکیل سرمایه ثابت طی سال‌های دهه ۱۳۹۰ سبب شده اقتصاد ایران نسبت به سال‌های دهه ۱۳۸۰، تولید بالقوه پایین‌تری داشته باشد. نمودار شماره (۳-۱)، رشد اقتصادی ایران را طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸ نشان می‌دهد.

نمودار ۳-۱- رشد اقتصادی ایران (۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸)

منبع: مرکز آمار ایران.

اقتصاد ایران در حالی با مشکل شیوع بیماری کرونا مواجه شده که دو سال سخت ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ را پشت سر گذاشته است. هرچند پیش‌بینی می‌شد که اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۹ رشد مثبت غیرنفتی (هرچند اندک) را ثبت کند، اما کاهش تشکیل سرمایه ثابت در اقتصاد ایران سبب شده است تا ظرفیت تولید بالقوه اقتصاد کاهش یابد و دستیابی به سطح رفاه سال ۱۳۹۰ و پیش از آن، همچنان دشوار باشد^۱. این رشد منفی خود به اندازه کافی وضعیت نگران‌کننده تولید کشور را نشان می‌دهد. از طرف دیگر، بالا بودن نرخ تورم برای دو سال پیاپی ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ و همچنین پیش‌بینی تورم بالای ۲۵ درصد برای سال ۱۳۹۹ نیز شرایط را دشوارتر کرده است.

در کنار همه این موارد، شیوع ویروس کرونا از انتهای سال ۱۳۹۸ و تداوم آن در سال ۱۳۹۹، اقتصاد را در یک وضعیت رکود همراه با نااطمینانی قرار داده است. کاهش تقاضا برای محصولات صادراتی ایران - و به‌طور کلی کاهش تجارت جهانی - تقاضای کل را از طرف تجارت خارجی متأثر کرده است. در بخش داخلی نیز تقاضای کل، هم به دلیل کاهش درآمد خانوار و هم کاهش تقاضای برخی کالاها و خدمات که نیازمند تعاملات اجتماعی بیشتری هستند (مانند حمل‌ونقل، رستوران و هتلداری، فعالیت‌های آموزشی و...) تحت تأثیر قرار گرفته‌اند. عرضه کل اقتصاد نیز با یک شوک منفی

۱- مرکز پژوهش‌های مجلس

مواجهه شده است. اختلال در شبکه تأمین مواد اولیه و محدودیت فعالیت برخی از واحدهای صنفی، اقتصاد را با شوک عرضه مواجه کرده است.

با توجه به این که بخش خدمات به واسطه نیاز بیشتر به تعاملات اجتماعی در مجموع می‌تواند بیشترین آسیب را از شیوع ویروس کرونا متحمل شود، توجه به سهم حوزه‌های آسیب‌پذیر بخش خدمات از کل تولید در استان‌ها و سطح کشور می‌تواند تصویر مناسبی از دامنه اثرگذاری این بحران به دست دهد. در شرایطی که حتی پیش از وقوع بحران کرونا و در سال ۱۳۹۸ طبق برآوردهایی که پیشتر ارائه شد، رشد بخش خدمات منفی بوده است، پیامدهای ناشی از شیوع کرونا می‌تواند ضربه مهمی بر بخش خدمات وارد کند. بر مبنای تقسیم‌بندی حساب‌های منطقه‌ای منتشره توسط مرکز آمار، حوزه‌های فعالیت پوشاک، گردشگری، حمل و نقل، فعالیت‌های آموزشی، فرهنگی و سایر فعالیت‌ها (سایر خدمات عمومی اجتماعی، شخصی و خانگی)، از جمله حوزه‌هایی هستند که بر اثر شیوع کرونا تحت تاثیر قرار گرفته و میزان ارزش افزوده تولیدی در این فعالیت‌ها به مخاطره کشانده شده است.

در جدول (۱-۳) حوزه‌های فعالیت درگیر شده با ویروس کرونا و درصد آنها از GRDP استان به تفکیک استان‌های کشور آورده شده است. همچنین سهم حوزه‌های فعالیت مطروحه، از ارزش افزوده بخش خدمات هر استان محاسبه شده است. لازم به ذکر است درصد ارزش افزوده هر کدام از حوزه‌های درگیر با شیوع ویروس کرونا با انطباق فعالیت‌های تعریف شده ذیل هر حوزه با حساب‌های منطقه‌ای به دست آمده است. سپس با تقسیم مجموع ارزش افزوده فعالیت‌های درگیر که هر کدام ردیف مشخصی در حساب‌های منطقه‌ای به خود اختصاص داده‌اند، به کل ارزش افزوده تولیدی استان و کل ارزش افزوده تولیدی بخش خدمات استان، اطلاعات دو ستون آخر جدول تشکیل شده است. به عنوان مثال، مجموع سهم حوزه‌های فعالیت تحت تاثیر کرونا، در استان تهران ۴۰/۳۲ درصد GRDP استان است. که این مقدار ۵۲/۷۳ درصد از بخش خدمات استان تهران را تشکیل می‌دهد. در نقشه (۱-۳) هم تقسیم‌بندی استان‌های کشور بر مبنای نسبت ارزش افزوده تحت تاثیر کرونا از GRDP استان ارائه شده است.

اقدامات حمایتی ایران در حوزه

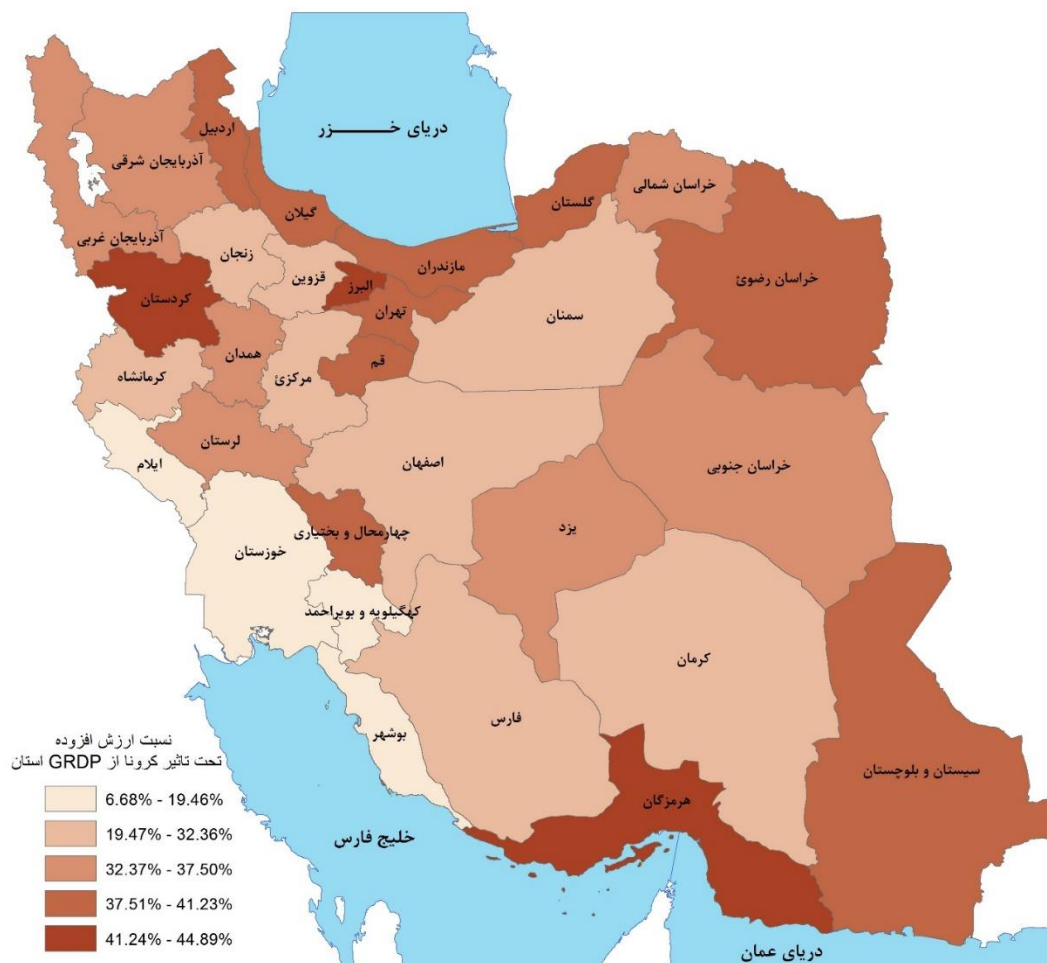
تولید و اشتغال و مبانی آن

جدول ۳-۱- سهم مهمترین حوزه‌های خدماتی تحت تأثیر کرونا از GRDP استان‌های کشور

سهم مجموع حوزه‌های تحت تأثیر کرونا از گروه خدمات استان	سهم مجموع حوزه‌های تحت تأثیر کرونا از GRDP استان	حوزه سایر فعالیت‌ها	فعالیت‌های فرهنگی	حوزه فعالیت‌های مراقبتی	حوزه فعالیت‌های آموزشی	حمل و نقل	گردشگری (تأمین جا، غذا و آشامیدنی)	حوزه پوشاک	
۶۷.۲۹٪	۳۵.۷۱٪	۰.۶۶٪	۰.۶۵٪	۳.۴۰٪	۴.۸۳٪	۶.۳۱٪	۰.۹۵٪	۱۸.۹۰٪	آذربایجان شرقی
۶۰.۳۲٪	۳۵.۶۲٪	۰.۸۳٪	۰.۹۶٪	۴.۲۷٪	۵.۷۲٪	۸.۹۰٪	۱.۳۹٪	۱۳.۵۶٪	آذربایجان غربی
۷۰.۸۱٪	۳۹.۴۲٪	۰.۷۱٪	۱.۱۱٪	۳.۸۲٪	۶.۲۸٪	۵.۲۴٪	۲.۳۵٪	۱۹.۹۲٪	اردبیل
۶۴.۲۸٪	۳۰.۹۸٪	۰.۵۰٪	۰.۷۹٪	۲.۸۹٪	۳.۵۸٪	۷.۰۷٪	۱.۰۵٪	۱۵.۰۹٪	اصفهان
۶۳.۱۲٪	۴۳.۷۹٪	۰.۷۹٪	۰.۶۰٪	۲.۵۲٪	۱.۷۳٪	۴.۴۳٪	۱.۶۶٪	۳۲.۰۶٪	البرز
۶۴.۲۱٪	۱۹.۴۶٪	۰.۲۷٪	۰.۵۷٪	۲.۴۳٪	۴.۶۴٪	۳.۹۷٪	۰.۳۶٪	۷.۲۲٪	ایلام
۶۴.۶۱٪	۱۶.۸۱٪	۰.۱۵٪	۰.۲۱٪	۱.۶۰٪	۲.۴۶٪	۵.۸۱٪	۰.۳۵٪	۶.۲۳٪	بوشهر
۵۲.۷۳٪	۴۰.۳۲٪	۰.۶۳٪	۱.۷۵٪	۳.۱۷٪	۳.۱۲٪	۱۱.۸۸٪	۱.۱۷٪	۱۸.۶۰٪	تهران
۶۸.۵۱٪	۳۷.۸۱٪	۰.۵۲٪	۰.۶۱٪	۵.۱۸٪	۸.۸۶٪	۶.۵۰٪	۰.۴۵٪	۱۵.۶۹٪	چهارمحال بختیاری
۶۴.۶۱٪	۳۶.۳۰٪	۰.۷۵٪	۰.۹۰٪	۵.۰۴٪	۸.۱۹٪	۵.۳۷٪	۰.۳۱٪	۱۵.۷۵٪	خراسان جنوبی
۶۳.۶۱٪	۴۰.۳۳٪	۰.۵۵٪	۱.۲۷٪	۴.۱۹٪	۵.۶۶٪	۷.۴۵٪	۲.۱۸٪	۱۹.۰۴٪	خراسان رضوی
۶۶.۶۷٪	۳۵.۴۱٪	۱.۰۶٪	۰.۹۱٪	۳.۲۴٪	۶.۴۳٪	۶.۱۴٪	۰.۴۰٪	۱۷.۲۳٪	خراسان شمالی
۶۷.۸۳٪	۱۲.۷۵٪	۰.۱۷٪	۰.۲۴٪	۱.۴۲٪	۱.۵۸٪	۴.۱۸٪	۰.۲۵٪	۴.۹۱٪	خوزستان
۶۴.۳۹٪	۲۹.۲۷٪	۰.۶۸٪	۰.۷۵٪	۳.۷۵٪	۶.۱۶٪	۵.۰۱٪	۰.۸۷٪	۱۲.۰۴٪	زنجان
۶۲.۸۱٪	۳۱.۴۸٪	۰.۳۸٪	۰.۵۷٪	۳.۷۱٪	۵.۰۹٪	۱۰.۴۳٪	۰.۵۳٪	۱۰.۷۹٪	سمنان
۶۲.۷۷٪	۴۰.۱۸٪	۰.۴۷٪	۰.۷۹٪	۵.۲۸٪	۹.۲۷٪	۷.۱۳٪	۰.۷۰٪	۱۶.۵۴٪	سیستان و بلوچستان
۵۸.۹۰٪	۳۱.۰۲٪	۰.۵۳٪	۰.۷۹٪	۴.۲۱٪	۵.۴۳٪	۶.۸۰٪	۰.۹۳٪	۱۲.۳۴٪	فارس
۶۲.۱۷٪	۲۶.۹۴٪	۰.۵۱٪	۰.۸۶٪	۲.۶۰٪	۴.۲۲٪	۵.۱۶٪	۰.۹۹٪	۱۲.۶۱٪	قزوین
۶۰.۴۱٪	۳۸.۰۰٪	۰.۵۱٪	۰.۹۲٪	۴.۰۸٪	۴.۹۳٪	۶.۱۰٪	۱.۵۱٪	۱۹.۹۵٪	قم
۶۶.۳۶٪	۴۲.۸۵٪	۰.۶۸٪	۱.۳۴٪	۴.۶۲٪	۷.۲۲٪	۵.۴۵٪	۱.۱۷٪	۲۲.۳۸٪	کردستان
۶۲.۵۸٪	۲۵.۳۴٪	۰.۴۰٪	۰.۵۶٪	۳.۰۹٪	۵.۳۳٪	۵.۰۱٪	۰.۷۸٪	۱۰.۱۷٪	کرمان
۵۳.۵۷٪	۳۲.۳۶٪	۰.۵۶٪	۰.۵۸٪	۴.۳۲٪	۵.۷۹٪	۵.۷۸٪	۰.۷۵٪	۱۴.۵۷٪	کرمانشاه
۶۳.۵۲٪	۶.۶۸٪	۰.۰۹٪	۰.۱۴٪	۱.۰۸٪	۱.۸۰٪	۰.۷۲٪	۰.۱۴٪	۲.۷۰٪	کهگیلویه
۶۶.۴۹٪	۳۸.۳۹٪	۰.۵۷٪	۰.۸۸٪	۴.۱۰٪	۵.۸۵٪	۶.۴۶٪	۱.۱۶٪	۱۹.۳۸٪	گلستان
۶۷.۶۰٪	۴۱.۲۳٪	۰.۹۰٪	۱.۰۲٪	۴.۲۸٪	۵.۶۱٪	۷.۲۵٪	۲.۰۶٪	۲۰.۱۱٪	گیلان
۶۲.۶۴٪	۳۷.۵۰٪	۰.۶۶٪	۰.۹۱٪	۴.۴۲٪	۷.۴۲٪	۵.۵۵٪	۰.۵۷٪	۱۷.۹۷٪	لرستان
۶۹.۴۱٪	۳۹.۰۹٪	۰.۷۲٪	۰.۹۵٪	۳.۹۳٪	۴.۸۹٪	۸.۳۱٪	۱.۳۹٪	۱۸.۹۰٪	مازندران
۷۲.۰۸٪	۳۰.۱۴٪	۰.۴۳٪	۰.۶۳٪	۲.۲۲٪	۳.۱۷٪	۳.۹۳٪	۰.۶۰٪	۱۹.۱۷٪	مرکزی
۷۷.۵۵٪	۴۴.۸۹٪	۰.۳۳٪	۰.۶۳٪	۲.۵۰٪	۳.۵۰٪	۲۵.۸۶٪	۱.۲۷٪	۱۰.۸۱٪	هرمزگان
۶۴.۸۲٪	۳۶.۱۵٪	۰.۶۰٪	۰.۹۸٪	۴.۵۳٪	۶.۱۵٪	۶.۰۳٪	۰.۷۹٪	۱۷.۰۸٪	همدان
۷۱.۳۲٪	۳۴.۰۵٪	۰.۳۴٪	۰.۵۹٪	۴.۳۱٪	۴.۸۵٪	۸.۳۳٪	۰.۷۸٪	۱۴.۸۵٪	یزد

منبع: محاسبات پژوهش

نقشه ۳-۱- تقسیم‌بندی استان‌ها بر مبنای نسبت ارزش افزوده تحت تأثیر کرونا از GRDP استان

با ضرب سهم حوزه‌های فعالیت تحت تأثیر کرونا از GRDP استان در سهم استان از GDP کشور، سهم حوزه‌های فعالیت تحت تأثیر کرونا از GDP کشور به تفکیک استان‌ها به دست خواهد آمد که نتایج آن در جدول شماره (۳-۲) ارائه شده است. در نقشه (۳-۲) هم تقسیم‌بندی استان‌های کشور بر مبنای نسبت ارزش افزوده تحت تأثیر کرونا از GDP کشور ارائه شده است.

اقدامات حمایتی ایران در حوزه

تولید و اشتغال و مبانی آن

جدول ۳-۲- سهم مهمترین حوزه‌های خدماتی تحت تأثیر کرونا از GDP کشور به تفکیک استان

سهم مجموعه حوزه‌های تحت تأثیر کرونا از GDP کشور به تفکیک استان	سهم استان از GDP کشور	سهم مجموعه حوزه‌های تحت تأثیر کرونا از GRDP استان	
۱.۳۱٪	۳.۶۶٪	۳۵.۷۱٪	آذربایجان شرقی
۰.۷۵٪	۲.۱۲٪	۳۵.۶۲٪	آذربایجان غربی
۰.۴۱٪	۱.۰۴٪	۳۹.۴۲٪	اردبیل
۲.۰۴٪	۶.۵۷٪	۳۰.۹۸٪	اصفهان
۰.۵۶٪	۱.۲۸٪	۴۳.۷۹٪	البرز
۰.۱۸٪	۰.۹۱٪	۱۹.۴۶٪	ایلام
۰.۵۲٪	۳.۱۰٪	۱۶.۸۱٪	بوشهر
۱۰.۴۷٪	۲۵.۹۸٪	۴۰.۳۲٪	تهران
۰.۲۶٪	۰.۶۸٪	۳۷.۸۱٪	چهارمحال بختیاری
۰.۱۶٪	۰.۴۴٪	۳۶.۳۰٪	خراسان جنوبی
۲.۲۴٪	۵.۵۵٪	۴۰.۳۳٪	خراسان رضوی
۰.۱۹٪	۰.۵۳٪	۳۵.۴۱٪	خراسان شمالی
۱.۷۸٪	۱۳.۹۷٪	۱۲.۷۵٪	خوزستان
۰.۲۷٪	۰.۹۴٪	۲۹.۲۷٪	زنجان
۰.۲۸٪	۰.۸۸٪	۳۱.۴۸٪	سمنان
۰.۴۸٪	۱.۲۰٪	۴۰.۱۸٪	سیستان و بلوچستان
۱.۴۲٪	۴.۵۸٪	۳۱.۰۲٪	فارس
۰.۴۱٪	۱.۵۱٪	۲۶.۹۴٪	قزوین
۰.۳۸٪	۱.۰۱٪	۳۸.۰۰٪	قم
۰.۴۳٪	۱.۰۰٪	۴۲.۸۵٪	کردستان
۰.۷۴٪	۲.۹۳٪	۲۵.۳۴٪	کرمان
۰.۵۳٪	۱.۶۴٪	۳۲.۳۶٪	کرمانشاه
۰.۱۸٪	۲.۷۴٪	۶.۶۸٪	کهگیلویه
۰.۵۰٪	۱.۳۰٪	۳۸.۳۹٪	گلستان
۰.۹۵٪	۲.۳۰٪	۴۱.۲۳٪	گیلان
۰.۴۷٪	۱.۲۴٪	۳۷.۵۰٪	لرستان
۱.۳۹٪	۳.۵۶٪	۳۹.۰۹٪	مازندران
۰.۶۵٪	۲.۱۷٪	۳۰.۱۴٪	مرکزی
۰.۹۵٪	۲.۱۲٪	۴۴.۸۹٪	هرمزگان
۰.۵۴٪	۱.۴۸٪	۳۶.۱۵٪	همدان
۰.۵۴٪	۱.۵۷٪	۳۴.۰۵٪	یزد
۳۱.۹۸٪			کشور

منبع: محاسبات پژوهش

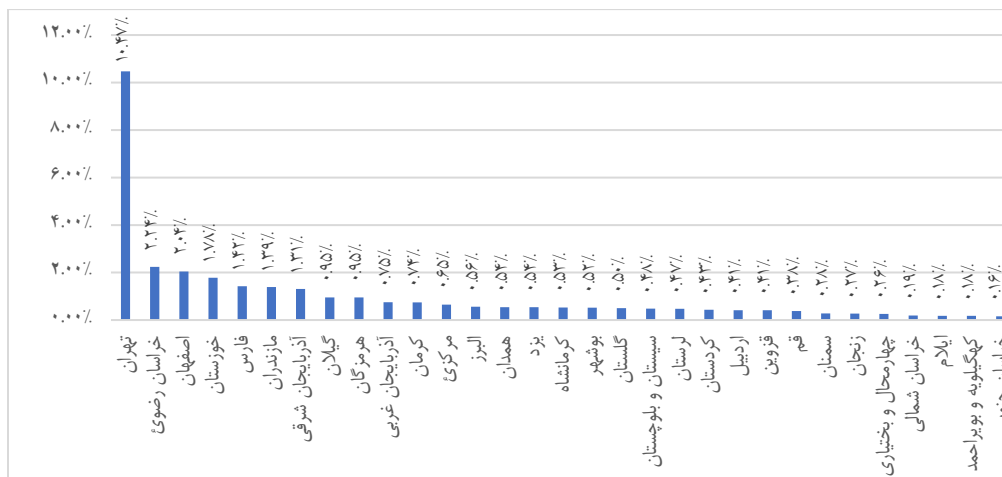
نقشه ۳-۲- تقسیم‌بندی استان‌ها بر مبنای نسبت ارزش افزوده تحت تأثیر کرونا از GDP کشور

در نمودار شماره (۲-۳) استان‌های کشور بر مبنای سهم مجموع حوزه‌های تحت تأثیر کرونا از تولید ناخالص داخلی کشور مرتب شده‌اند، همانگونه که مشاهده می‌شود اثرگذاری شیوع کرونا بر فعالیت‌های خدماتی در استان‌های تهران، خراسان رضوی، اصفهان، خوزستان و فارس می‌تواند بیشترین تأثیر منفی را بر تولید ناخالص داخلی کشور داشته باشد.

نمودار ۳-۲- سهم هر استان از ارزش افزوده تولیدی تحت تاثیر کرونا از GDP کشور

منبع: محاسبات پژوهش

مطابق با برآوردهای انجام شده توسط مرکز پژوهش‌های مجلس، کاهش رشد اقتصادی (غیرنفتی) سالانه ناشی از آسیب به کسب‌وکارهای یادشده برای مدت سه ماه (اسفند، فروردین و اردیبهشت) حدود ۱/۴ درصد است که به اقتصاد ایران هزینه‌های هنگفتی را تحمیل خواهد کرد. همچنین پیش‌بینی شده است به دلیل کمبود تقاضا و عدم فروش کالا و خدمات طی ۳ ماه ناشی از رکود شدید در فعالیتهای آسیب‌دیده، ۶۴/۹ هزار میلیارد تومان به اقتصاد کشور ضرر وارد شود.

به‌طور کلی، چه در صورت کنترل بیماری تا چند ماه آینده و چه در صورت عدم کنترل و تداوم آن تا پایان سال، اقتصاد ایران دست‌کم تا پایان سال ۱۳۹۹ درگیر تبعات اقتصادی ناشی از این ویروس خواهد بود. در بخش بعد به جزئیات این موضوع پرداخته می‌شود که چه رسته‌هایی از فعالیتهای اقتصادی در کشور بیشترین تاثیر را از شیوع ویروس کرونا متحمل شده‌اند.

۳-۳- کسب‌وکارهای با بیشترین آسیب‌پذیری از شیوع کرونا

یکی از اصلی‌ترین پیامدهای بروز ویروس کرونا، تعطیل و نیمه تعطیل کردن برخی رسته‌های شغلی در کشور بود که با توجه به سهم شاغلان، خطر بالقوه بیکاری بیش از ۳ میلیون نفر را در این مشاغل

ایجاد کرد. رسته‌هایی که بیشترین آسیب را از شیوع ویروس کرونا متحمل شدند را می‌توان به شرح زیر عنوان کرد:

- ۱) مراکز تولید و توزیع غذاهای آماده اعم از رستوران‌ها، کافه‌ها، طبخ‌ها، تالارهای پذیرایی، قهوه‌خانه‌ها، اغذیه‌فروشی‌ها و موارد مشابه
- ۲) مراکز مربوط به گردشگری شامل هتل‌ها، هتل آپارتمان‌ها، مجتمع‌های جهانگردی و گردشگری، مهمانپذیرها، مهمانسراها، مسافرخانه‌ها، زائرسراها و موارد مشابه
- ۳) حمل‌ونقل عمومی مسافر درون شهری و برون شهری اعم از هوایی، جاده‌ای، دریایی و ریلی
- ۴) دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری
- ۵) تولید و توزیع پوشاک
- ۶) تولید و توزیع کیف و کفش
- ۷) مراکز توزیع آجیل، خشکبار، قنادی، بستنی و میوه
- ۸) مراکز و مجتمع‌های ورزشی و تفریحی
- ۹) مراکز و مجتمع‌های فرهنگی و آموزشی
- ۱۰) مراکز تولید، توزیع و فروش صنایع دستی

این ۱۰ رسته جایگاه بسیار مهمی در اقتصاد ایران دارند چرا که بر اساس گزارش حساب‌های ملی ۹ ماهه سال ۱۳۹۸، سهم ارزش افزوده رسته‌های منتخب در تولید ناخالص داخلی کشور (غیرنفتی) ۱۴/۴ درصد بوده است. همچنین سهم شاغلان این ۱۰ رسته از کل اشتغال کشور ۱۵ درصد است و حدود ۳/۷ میلیون نفر در این زیربخش‌ها به طور مستقیم امرار معاش می‌کنند که حداقل ۱/۴۳ میلیون نفر آنها شاغلان مزد و حقوق بگیر هستند.

مشاغل آسیب پذیر و تعداد افرادی که مشاغلشان به واسطه شیوع کرونا در معرض خطر قرار گرفت، به صورت نمودار (۳-۳) است. براساس نمودار مذکور، ۲۴/۱ میلیون نفر شاغلان کشور به پنج گروه (قشر) تقسیم شده است. ۲/۲ میلیون نفر آنها متشکل از افرادی است که کسب و کار خرد دارند یا بدون کسب و کار هستند. این افراد آسیب پذیرترین اقشار جامعه در بحران کرونا محسوب می‌شوند که زیرمجموعه اصناف کوچک و متوسط هستند، به طوری که دهک درآمدی این قشر بین دهک‌های درآمدی یک تا شش قرار دارد. حدود ۶/۸ میلیون نفر از شاغلان شامل افرادی است که در بنگاه‌های

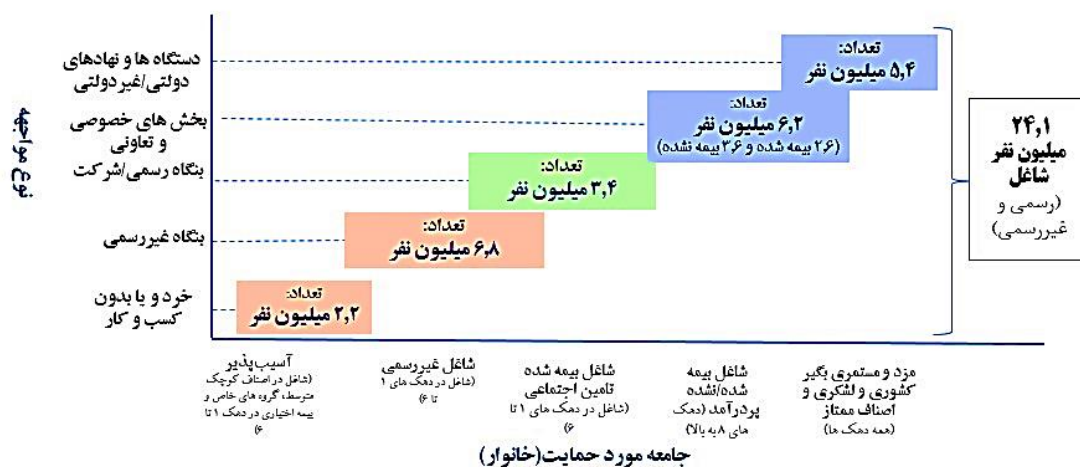
اقدامات حمایتی ایران در حوزه

تولید و اشتغال و مبانی آن

غیررسمی فعالیت می‌کنند و به احتمال زیاد تأثیر منفی زیادی از شیوع ویروس کرونا متحمل شده‌اند و از نظر طبقه درآمدی در دهک‌های ۱ تا ۶ درآمدی قرار دارند.

حدود ۳/۴ میلیون نفر از شاغلان، در بنگاه‌ها و شرکت‌های رسمی که توسط سازمان تامین اجتماعی نیز تحت پوشش بیمه قرار دارند، مشغول به فعالیت هستند و در طیف درآمدی دهک‌های ۱ تا ۶ قرار دارند که احتمال آسیب‌پذیری مالی این قشر احتمالاً کمتر از اقشار یادشده در بالا است.

نمودار ۳-۳- ترکیب کلی گروه‌های شاغلان

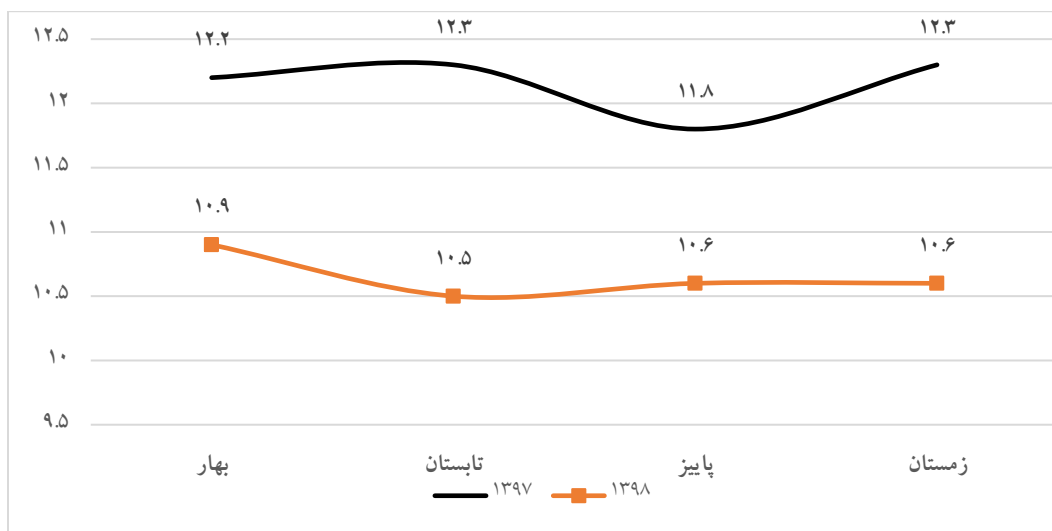
منبع: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

حدود ۶/۲ میلیون نفر از شاغلان نیز در بخش‌های خصوصی و تعاونی شاغل هستند که ۲/۶ میلیون نفر آنها بیمه شده‌اند و ۳/۶ میلیون نفر بدون بیمه هستند. دهک درآمدی این افراد مربوط به دهک‌های هشتم به بالا بوده و از اقشار پردرآمد کشور محسوب می‌شوند. میزان آسیب‌پذیری مالی این اقشار از شیوع کرونا کمتر بوده و نیازی به حمایت از سوی دولت ندارند. حدود ۵/۴ میلیون نفر از شاغلان در دستگاه‌های دولتی و اجرایی مشغول هستند و از همه طیف دهک‌های درآمدی در این بخش‌ها حضور دارند. از آنجا که این قشر از شاغلان دستمزد و حقوق ماهیانه دریافت می‌کنند و اشتغالشان از شیوع کرونا تحت تأثیر قرار نمی‌گیرد، آسیب‌پذیری کمتری از شیوع کرونا دارند.

طبق آخرین داده‌های آماری که مرکز آمار ایران منتشر کرده، در پایان زمستان سال ۱۳۹۸ نرخ بیکاری کشور به ۱۰/۶ درصد رسیده که نسبت به پاییز ۱۳۹۸ بدون تغییر بوده است. همچنین طبق

این داده‌های آماری، در زمستان ۱۳۹۸ از ۶۱ میلیون و ۹۱۶ هزار نفر جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر کشور، ۳۵ میلیون و ۶۹۲ هزار نفر (معادل ۵۷/۶ درصد) غیرفعال و ۲۶ میلیون و ۲۲۴ هزار نفر (۴۲/۴ درصد) فعال هستند. در نمودار شماره (۳-۴)، نرخ بیکاری کشور در تواتر فصلی برای سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ نشان داده شده است.

نمودار ۳-۴- نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر در فصول متوالی سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۸

منبع: مرکز آمار ایران.

با توجه به اینکه ویروس کرونا در ماه پایانی زمستان ۱۳۹۸ در ایران شیوع پیدا کرد و فعالیت‌های اقتصادی تا روزهای پایانی سال تقریباً فعال بودند، تصور اولیه این بود که تعداد شاغلان کشور نمی‌تواند کاهش قابل توجهی داشته باشد. در این زمینه بررسی داده‌های آماری نشان می‌دهد در زمستان سال ۱۳۹۸ تعداد شاغلان کشور نسبت به پاییز ۱۳۹۸ حدود ۱/۱۲ میلیون نفر کاهش یافته است. این میزان کاهش حدود ۴۰۳ هزار نفر بیش از تعداد مشاغلی است که در زمستان ۱۳۹۷ به واسطه تعطیلی فصلی برخی فعالیت‌ها مانند کشاورزی و غیره کاهش پیدا کرده بود.

بررسی تعداد شاغلان در بخش‌های سه‌گانه اقتصادی نیز نشان می‌دهد طی زمستان سال ۱۳۹۸ تعداد شاغلان نسبت به پاییز در بخش کشاورزی کاهش ۵۳۵ هزار نفری، در بخش صنعت کاهش ۶۰۱ هزار نفری و در بخش خدمات نیز افزایش ۱۲۴ هزار نفری داشته است.

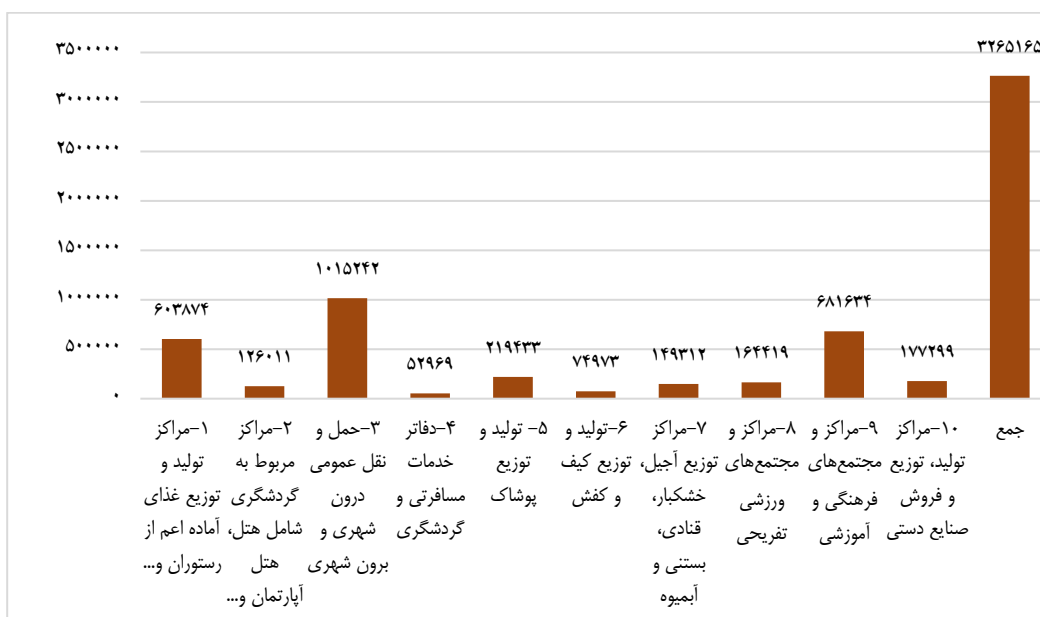
اقدامات حمایتی ایران در حوزه

تولید و اشتغال و مبانی آن

باید توجه کرد که تعداد شاغلان کشور در زمستان ۱۳۹۸ نسبت به پاییز به طور قابل توجهی (۱/۱۲ میلیون نفر) کاهش پیدا کرده، اما هنوز آثار شیوع ویروس کرونا که عمدتاً مربوط به بخش خدمات است، در آمارها منعکس نشده است. البته این مساله به معنی عدم تأثیرگذاری ویروس کرونا بر فعالیتهای اقتصادی (به ویژه بر بخش خدمات) نیست و انتظار می رود آمارهای جدید، کاهش تعداد شاغلان در پایان بهار ۱۳۹۹ را به نمایش بگذارد.

میزان اشتغال واحدهای اقتصادی (کارگاه) ۱۰ رشته شغلی آسیب پذیر در نمودار (۳-۵) ارایه شده که جزییات آن در جدول (۳-۳)، بیان شده است. در مجموع ۱ میلیون و ۸۰۳۴ واحد اقتصادی (کارگاه) در این رشته های آسیب پذیر مشغول به فعالیت هستند و حدود ۳ میلیون و ۲۶۵ هزار نفر در این رشته ها شاغل بوده اند.

نمودار ۳-۵- تعداد کل شاغلان به تفکیک رشته های شغلی آسیب پذیر

منبع: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

از بین ۱۰ رشته شغلی یادشده، رشته های «حمل و نقل عمومی درون و بیرون شهری» و «مراکز و مجتمع های ورزشی تفریحی» به ترتیب با حدود یک میلیون و ۱۵ هزار و ۶۸۱/۶ هزار نفر شاغل، بیشترین تعداد افراد شاغل را دارند.

جدول ۳-۳- رسته‌های شغلی آسیب‌پذیر از شیوع ویروس کرونا

کل	کارگاه‌های ۲ نفر به بالا		کارگاه‌های ۱۰۰ نفر به بالا		کارگاه‌های ۵۰ تا ۱۰۰ نفر		کارگاه‌های ۱۱ تا ۵۰ نفر		کارگاه‌های ۶ تا ۱۰ نفر		کارگاه‌های ۲ تا ۵ نفر		کارگاه‌های یک نفره (خوبش فرمایی)		رسته‌های مورد حمایت	
	تعداد کارگاه	تعداد شاغلان	تعداد کارگاه	تعداد شاغلان	تعداد کارگاه	تعداد شاغلان	تعداد کارگاه	تعداد شاغلان	تعداد کارگاه	تعداد شاغلان	تعداد کارگاه	تعداد شاغلان	تعداد کارگاه	تعداد شاغلان		
۶۰۳۸۷۴	۶۵۱۸۲	۵۹۴۷۴۸	۵۶۰۵۷	۶۵۱۶۲	۴۶۹	۱۹۳۲۸۲	۲۸۹۹	۱۶۵۳۱۲	۱۱۶۶۸	۱۰۱۸۵۸	۱۳۳۵۳	۶۹۱۳۴	۲۷۶۶۷	۹۱۲۵	۹۱۲۵	۱- مراکز تولید و توزیع غذای آماده اعم از رستوران و...
۱۲۶۰۱۱	۴۷۶۹	۱۲۵۲۹۵	۴۰۵۴	۱۳۷۲۸	۳۴	۴۰۷۱۹	۲۱۰	۳۴۸۲۶	۸۴۴	۲۱۴۵۸	۹۶۶	۱۴۵۶۴	۲۰۰۱	۷۱۵	۷۱۵	۲- مراکز مربوط به گردشگری شامل هتل، هتل آپارتمان و...
۱۰۱۵۲۴۲	۷۸۶۰۲۵	۳۸۷۲۰۸	۱۵۷۹۹۱	۴۲۴۲۴	۱۳۲۲	۱۲۵۸۳۵	۸۱۷۱	۱۰۷۶۲۶	۳۲۸۸۷	۶۶۳۱۴	۳۷۶۳۳	۴۵۰۰۹	۷۷۹۷۸	۶۲۸۰۳۴	۶۲۸۰۳۴	۳- حمل و نقل عمومی درون شهری و برون شهری
۵۲۹۶۹	۳۹۷۷	۵۲۳۷۲	۳۳۸۰	۵۷۳۸	۲۸	۱۷۰۲۰	۱۷۵	۱۴۵۵۷	۷۰۴	۸۹۶۹	۸۰۵	۶۰۸۸	۱۶۶۸	۵۹۷	۵۹۷	۴- دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری
۲۱۹۴۳۳	۳۶۲۸۵۱	۲۱۲۸۴۸	۲۹۶۶۶	۲۳۳۲۰	۲۴۸	۶۹۱۷۲	۱۵۳۴	۵۹۱۶۲	۶۱۷۵	۳۶۴۵۳	۷۰۶۶	۲۴۷۴۲	۱۴۶۴۲	۶۵۸۵	۶۵۸۵	۵- تولید و توزیع پوشاک
۷۴۹۷۳	۹۳۶۶	۷۲۹۱۳	۷۳۰۵	۷۹۸۹	۶۱	۲۳۶۹۵	۳۷۸	۲۰۲۶۶	۱۵۲۱	۱۲۴۸۷	۱۷۴۰	۸۴۷۵	۳۶۰۶	۲۰۶۱	۲۰۶۱	۶- تولید و توزیع کیف و کفش
۱۴۹۳۱۲	۱۶۹۲۹	۱۴۵۰۸۰	۱۲۶۹۷	۱۵۸۹۵	۱۰۶	۴۷۱۴۸	۶۵۷	۴۰۳۲۵	۲۶۴۳	۲۴۸۴۷	۳۰۲۴	۱۶۸۶۴	۶۲۶۷	۴۲۳۲	۴۲۳۲	۷- مراکز توزیع آجیل، خشکبار، قنادی، بستنی و آبمیوه
۱۶۴۴۱۹	۱۷۰۴۱	۱۶۱۸۶۳	۱۴۴۸۵	۱۷۷۳۴	۱۲۱	۵۲۶۰۲	۷۴۹	۴۴۹۹۰	۳۰۱۵	۲۷۷۲۱	۳۴۵۰	۱۸۸۱۵	۷۱۴۹	۲۵۵۶	۲۵۵۶	۸- مراکز و مجتمع‌های ورزشی تفریحی
۶۸۱۶۳۴	۴۰۹۶۳	۶۷۵۴۸۹	۳۴۸۱۹	۷۴۰۰۹	۲۹۱	۲۱۹۵۲۱	۱۸۰۱	۱۸۷۷۵۴	۷۲۴۸	۱۱۵۶۸۶	۸۲۹۴	۷۸۵۱۹	۱۷۱۸۵	۶۱۴۴	۶۱۴۴	۹- مراکز و مجتمع‌های فرهنگی و آموزشی
۱۷۷۲۹۹	۲۷۵۳۱	۱۶۹۳۱۵	۱۹۵۴۷	۱۸۵۵۱	۱۶۴	۵۵۰۲۴	۱۰۱۱	۴۷۰۶۳	۴۰۶۹	۲۸۹۹۷	۴۶۵۶	۱۹۶۸۱	۹۶۴۸	۷۹۸۴	۷۹۸۴	۱۰- مراکز تولید، توزیع و فروش صنایع دستی
۳۲۴۵۱۶۵	۱۰۰۸۰۳۴	۲۵۹۷۱۳۱	۳۴۰۰۰۰	۲۸۴۵۵۰	۲۸۴۵	۸۴۴۰۱۸	۱۷۵۸۴	۷۲۱۸۸۰	۷۰۷۷۳	۴۴۴۷۹۱	۸۰۹۸۷	۳۰۱۸۹۳	۱۶۷۸۱۱	۶۶۸۰۳۴	۶۶۸۰۳۴	جمع

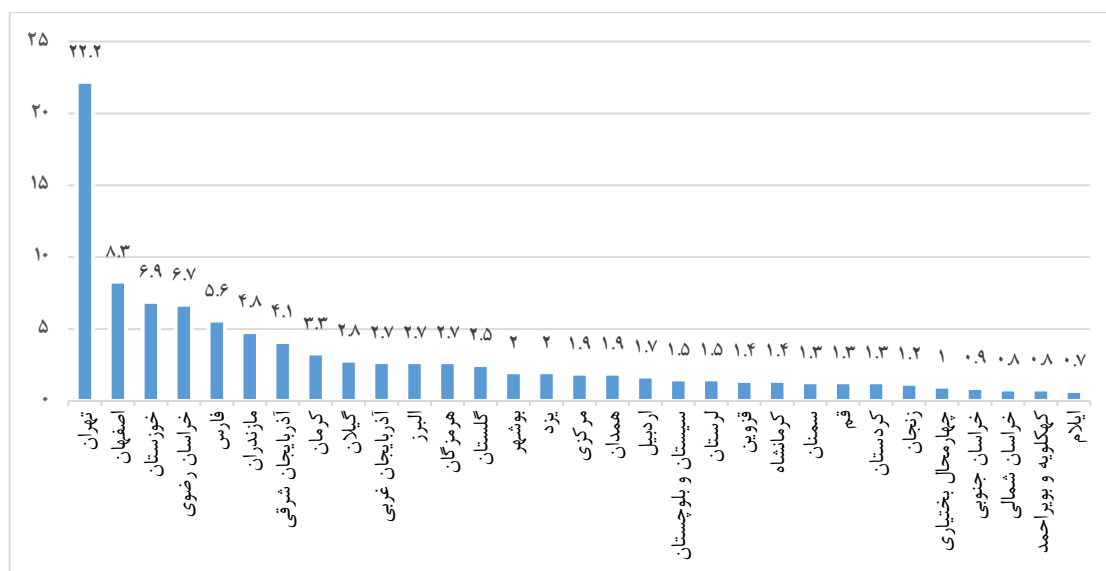
منبع: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.

اقدامات حمایتی ایران در حوزه

تولید و اشتغال و مبانی آن

در نمودار (۳-۶) سهم استان‌های کشور در تعداد بنگاه‌های ۱۰ رشته آسیب‌پذیر که به صورت کارفرمایی اداره می‌شوند، ارایه شده است. از میان ۳۱ استان کشور، استان‌های تهران (سهم ۲۲/۲ درصد)، اصفهان (سهم ۸/۳ درصد)، خوزستان (سهم ۶/۹ درصد) و خراسان رضوی (سهم ۶/۷ درصد) بیشترین تعداد بنگاه‌های کارفرمایی آسیب‌پذیر را دارند که دلیل اصلی این موضوع، تمرکز مراکز اقتصادی کشور در این استان‌ها در مقایسه با سایر استان‌های کشور است.

نمودار ۳-۶- سهم هر استان از کل بنگاه‌های کارفرمایی آسیب‌پذیر (درصد از کل کشور)

منبع: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.

جزئیات وضعیت اشتغال بنگاه‌های کارفرمایی به تفکیک استان‌های کشور در جدول (۳-۴) ارایه شده است. نکته مهم در خصوص جدول (۳-۴) سهم بسیار بالای تعداد بنگاه‌های حمل و نقل عمومی درون شهری و برون شهری از کل بنگاه‌هایی است که به صورت کارفرمایی اداره می‌شود (۱۵۷۹۹۱ بنگاه از ۳۴۰۰۰۰ بنگاه، ۴۶/۵ درصد). تعداد مراکز تولید و توزیع غذاهای آماده اعم از رستوران‌ها، کافه‌ها، طبخ‌ها، تالارهای پذیرایی، قهوه‌خانه‌ها، اغذیه‌فروشی‌ها و موارد مشابه در رتبه بعدی قرار دارند (۵۶۰۵۷ بنگاه از ۳۴۰۰۰۰ بنگاه، ۱۶/۵ درصد). بعد از این دو بخش مراکز و مجتمع‌های فرهنگی و آموزشی بیشترین سهم را دارند (۳۴۸۱۹ از ۳۴۰۰۰۰، ۱۰/۲ درصد). وجه تشابه این سه گروه، تعطیلی اجباری اکثر بنگاه‌های زیر مجموعه آنها به دلیل رعایت کردن پروتکل‌های بهداشتی است.

آثار شیوع ویروس کرونا بر کسب و کار و رفاه خانوارها

جدول ۳-۴- تعداد بنگاه‌های اقتصادی (کارفرمایی) ۱۰ رسته آسیب پذیر به تفکیک استانها

ردیف	نام استان	۱- مراکز تولید و توزیع غذایی آماده‌اعم از رستوران و... آماده‌اعم از رستوران و... آماده‌اعم از رستوران و...	۲- مراکز مربوط به گردشگری شامل هتل، هتل گردشگری شامل هتل، هتل گردشگری شامل هتل...	۳- حمل و نقل عمومی درون شهری و برون شهری	۴- دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری	۵- تولید و توزیع پوشاک	۶- تولید و توزیع کیف و کفش	۷- مراکز توزیع آجیل، خشکبار، قنادی، بستنی و...	۸- مراکز و مجتمع‌های ورزشی تفریحی	۹- مراکز و مجتمع‌های فرهنگی و آموزشی	۱۰- مراکز تولید، توزیع و فروش صنایع دستی	جمع بنگاه‌های اقتصادی مشمول حمایت	سهم هر استان از جمع بنگاه‌ها
۱	آذربایجان شرقی	۲۲۹۴	۱۶۶	۶۴۶۴	۱۳۸	۱۲۱۴	۲۹۹	۵۱۹	۵۹۳	۱۴۲۵	۸۰۰	۱۳۹۱۱	۴/۱
۲	آذربایجان غربی	۱۵۰۴	۱۰۹	۴۲۳۹	۹۱	۷۹۶	۱۹۶	۳۴۱	۳۸۹	۹۳۴	۵۲۴	۹۱۲۲	۲/۷
۳	اردبیل	۹۳۱	۶۷	۲۶۲۴	۵۶	۴۹۳	۱۲۱	۲۱۱	۲۴۱	۵۷۸	۳۲۵	۵۶۴۶	۱/۷
۴	اصفهان	۴۶۵۰	۳۳۶	۱۳۱۰۵	۲۸۰	۲۴۶۱	۶۰۶	۱۰۵۳	۱۲۰۱	۲۸۸۸	۱۶۲۱	۲۸۲۰۲	۸/۳
۵	البرز	۱۵۲۰	۱۱۰	۴۲۸۵	۹۲	۸۰۵	۱۹۸	۳۴۴	۳۹۳	۹۴۴	۵۳۰	۹۲۲۲	۲/۷
۶	ایلام	۳۷۸	۲۷	۱۰۶۵	۲۳	۲۰۰	۴۹	۸۶	۹۸	۲۳۵	۱۳۲	۲۲۹۳	۰/۷
۷	بوشهر	۱۱۴۲	۸۳	۳۲۱۸	۶۹	۶۰۴	۱۴۹	۲۵۹	۲۹۵	۷۰۹	۳۹۸	۶۹۲۵	۲/۰
۸	تهران	۱۳۴۶۱	۹۰۱	۳۵۱۲۲	۷۵۱	۶۵۹۵	۱۶۲۴	۲۸۲۳	۳۲۲۰	۷۷۴۰	۴۳۴۵	۷۵۵۸۲	۲۲/۲
۹	چهارمحال بختیاری	۵۵۲	۴۰	۱۵۵۶	۳۳	۲۹۲	۷۲	۱۲۵	۱۴۳	۳۴۳	۱۹۳	۳۳۴۹	۱/۰
۱۰	خراسان جنوبی	۵۲۵	۳۸	۱۴۸۱	۳۲	۲۷۸	۶۸	۱۱۹	۱۳۶	۳۲۶	۱۸۳	۳۱۸۷	۰/۹
۱۱	خراسان رضوی	۳۷۶۷	۲۷۲	۱۰۶۱۷	۲۲۷	۱۹۹۴	۴۹۱	۸۵۳	۹۷۳	۲۳۴۰	۱۳۱۴	۲۲۸۴۸	۶/۷
۱۲	خراسان شمالی	۴۴۹	۳۲	۱۲۶۶	۲۷	۲۳۸	۵۹	۱۰۲	۱۱۶	۲۷۹	۱۵۷	۲۷۲۴	۰/۸
۱۳	خوزستان	۳۸۷۳	۲۸۰	۱۰۹۱۵	۲۳۴	۲۰۵۰	۵۰۵	۸۷۷	۱۰۰۱	۲۴۰۶	۱۳۵۰	۲۳۴۹۰	۶/۹
۱۴	زنجان	۶۵۹	۴۸	۱۸۵۹	۴۰	۳۴۹	۸۶	۱۴۹	۱۷۰	۴۱۰	۲۳۰	۴۰۰۰	۱/۲
۱۵	سمنان	۷۲۶	۵۲	۲۰۴۵	۴۴	۳۸۴	۹۵	۱۶۴	۱۸۸	۴۵۱	۲۵۳	۴۴۰۱	۱/۳
۱۶	سیستان و بلوچستان	۸۵۸	۶۲	۲۴۱۸	۵۲	۴۵۴	۱۱۲	۱۹۴	۲۲۲	۵۳۳	۲۹۹	۵۲۰۳	۱/۵
۱۷	فارس	۳۱۴۶	۲۲۷	۸۸۶۶	۱۹۰	۱۶۶۵	۴۱۰	۷۱۲	۸۱۳	۱۹۵۴	۱۰۹۷	۱۹۰۷۹	۵/۶
۱۸	قزوین	۷۹۱	۵۷	۲۲۲۹	۴۸	۴۱۸	۱۰۳	۱۷۹	۲۰۴	۴۹۱	۲۷۶	۴۷۹۶	۱/۴
۱۹	قم	۷۱۰	۵۱	۲۰۰۱	۴۳	۳۷۶	۹۳	۱۶۱	۱۸۳	۴۴۱	۲۴۸	۴۳۰۷	۱/۳
۲۰	کردستان	۷۱۴	۵۲	۲۰۱۳	۴۳	۳۷۸	۹۳	۱۶۲	۱۸۵	۴۴۴	۲۴۹	۴۳۳۲	۱/۳
۲۱	کرمان	۱۸۷۰	۱۳۵	۵۲۷۱	۱۱۳	۹۹۰	۲۴۴	۴۲۴	۴۸۳	۱۱۶۲	۶۵۲	۱۱۳۴۳	۳/۳
۲۲	کرمانشاه	۷۹۲	۵۷	۲۲۳۲	۴۸	۴۱۹	۱۰۳	۱۷۹	۲۰۵	۴۹۲	۲۷۶	۴۸۰۳	۱/۴
۲۳	کهکلوپه و بویراحمد	۴۵۴	۳۳	۱۲۸۰	۲۷	۲۴۰	۵۹	۱۰۳	۱۱۷	۲۸۲	۱۵۸	۲۷۵۵	۰/۸
۲۴	گلستان	۱۳۷۷	۱۰۰	۳۸۸۱	۸۳	۷۲۹	۱۷۹	۳۱۲	۳۵۶	۸۵۵	۴۸۰	۸۳۵۳	۲/۵
۲۵	گیلان	۱۵۹۷	۱۱۵	۴۵۰۱	۹۶	۸۴۵	۲۰۸	۳۶۲	۴۱۳	۹۹۲	۵۵۷	۹۶۸۶	۲/۸
۲۶	لرستان	۸۳۱	۶۰	۲۳۴۲	۵۰	۴۴۰	۱۰۸	۱۸۸	۲۱۵	۵۱۶	۲۹۰	۵۰۳۹	۱/۵
۲۷	مازندران	۲۷۰۰	۱۹۵	۷۶۰۹	۱۶۳	۱۴۲۹	۳۵۲	۶۱۲	۶۹۸	۱۶۷۷	۹۴۱	۱۶۳۷۶	۴/۸
۲۸	مرکزی	۱۰۵۹	۷۷	۲۹۸۴	۶۴	۵۶۰	۱۳۸	۲۴۰	۲۴۰	۶۵۸	۳۶۹	۶۴۲۱	۱/۹
۲۹	هرمزگان	۱۵۳۹	۱۱۱	۴۳۳۶	۹۳	۸۱۴	۲۰۱	۳۴۸	۳۹۸	۹۵۶	۵۳۷	۹۳۳۲	۲/۷
۳۰	همدان	۱۰۴۶	۷۶	۲۹۴۹	۶۳	۵۵۴	۱۳۶	۲۳۷	۲۷۰	۶۵۰	۳۶۵	۶۳۴۷	۱/۹
۳۱	یزد	۱۱۴۲	۸۳	۳۲۱۸	۶۹	۶۰۴	۱۴۹	۲۵۹	۲۹۵	۷۰۹	۳۹۸	۶۹۲۵	۲/۰
-	کل کشور	۵۶۰۵۷	۴۰۵۴	۱۵۷۹۹۱	۳۳۸۰	۲۹۶۶۶	۷۳۰۵	۱۲۶۹۷	۱۴۴۸۵	۳۴۸۱۹	۱۹۵۴۷	۳۴۰۰۰۰	۱۰۰

منبع: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.

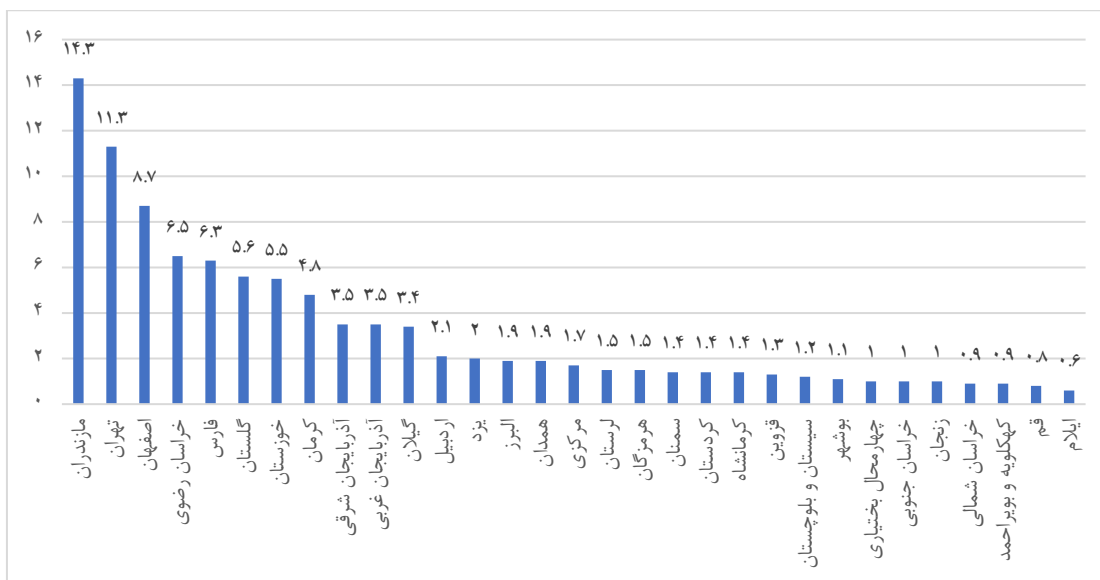

اقدامات حمایتی ایران در حوزه

تولید و اشتغال و مبانی آن

بخش مهمی از ۱۰ رسته شغلی که از شیوع ویروس کرونا آسیب دیده‌اند، به صورت خویش فرمایی اداره می‌شوند. در مجموع حدود ۶۶۸ هزار بنگاه خویش فرمایی در کل کشور در این ۱۰ رسته مشغول فعالیت هستند. این قشر از واحدهای اقتصادی از نظر مالی آسیب پذیرتر از بنگاه‌های کارفرمایی هستند. در نمودار (۳-۶) سهم هر استان از کل بنگاه‌های خویش فرمایی آسیب پذیر ارایه شده است.

نمودار ۳-۶- سهم هر استان از کل بنگاه‌های خویش فرمایی آسیب پذیر (درصد از کل کشور)

منبع: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.

همچنین، استان‌هایی که بیشترین تعداد بنگاه‌های اقتصادی خویش فرمایی از ۱۰ رسته آسیب پذیر دارند، به ترتیب شامل استانهای مازندران (۱۴/۳ درصد)، تهران (۱۱/۳ درصد)، البرز (۸/۷ درصد) و خراسان رضوی (۶/۵ درصد) است. با توجه به سهم رسته فعالیت‌ها باید گفت این بخش حمل و نقل درون شهری و برون شهری است که بیشترین آسیب را در این استان‌ها دیده است. براساس جدول (۳-۵)، از ۱۰ رسته شغلی یادشده، بیشترین تعداد بنگاه‌های خویش فرمایی آسیب پذیر مربوط به «حمل و نقل عمومی درون شهری و برون شهری» بوده و کل تعداد آن در کشور بیش از ۶۲۸ هزار واحد اقتصادی بوده است که به معنای سهم ۹۴ درصدی است. بنابراین بخش اصلی بنگاه های خویش فرمایی مربوط به حوزه حمل و نقل درون شهری و برون شهری است. بعد از این بخش با اختلاف زیاد بیشترین بنگاه ها مربوط به مراکز تولید و توزیع غذای آماده (۹۱۲۵ بنگاه)، مراکز تولید،

توزیع و فروش صنایع دستی (۷۹۸۴ بنگاه)، تولید و توزیع پوشاک (۶۵۸۵ بنگاه) و مراکز و مجتمع‌های فرهنگی و آموزشی (۶۱۴۴ بنگاه) است.

جدول ۳-۵- تعداد بنگاه‌های اقتصادی خویش‌فرمایی در ۱۰ رسته مورد حمایت به تفکیک استانها

ردیف	نام استان	۱- مراکز تولید و توزیع غذایی آماده‌ایم از	۲- مراکز مربوط به گردشگری شامل هتل،	۳- حمل و نقل عمومی درون شهری و برون شهری	۴- دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری	۵- تولید و توزیع پوشاک	۶- تولید و توزیع کیف و کفش	۷- مراکز توزیع آجیل، خشکبار، قنادی، بستنی و	۸- مراکز و مجتمع‌های ورزشی تفریحی	۹- مراکز و مجتمع‌های فرهنگی و آموزشی	۱۰- مراکز تولید، توزیع و فروش صنایع دستی	جمع بنگاه‌های اقتصادی مشمول حمایت	سهم هر استان از جمع بنگاه‌ها
۱	آذربایجان شرقی	۳۲۴	۲۵	۲۲۲۹۳	۲۱	۲۳۴	۷۳	۱۵۰	۹۱	۲۱۸	۲۸۳	۲۳۷۱۳	۳/۵
۲	آذربایجان غربی	۳۲۰	۲۵	۲۲۰۰۳	۲۱	۲۳۱	۷۲	۱۴۸	۹۰	۲۱۵	۲۸۰	۲۳۴۰۵	۴/۵
۳	اردبیل	۱۹۲	۱۵	۱۳۱۸۱	۱۳	۱۲۸	۴۳	۸۹	۵۴	۱۲۹	۱۶۸	۱۴۰۲۱	۲/۱
۴	اصفهان	۷۹۱	۶۲	۵۴۴۳۶	۵۲	۵۷۱	۱۷۹	۳۶۷	۲۲۲	۵۳۳	۶۹۲	۵۷۹۰۳	۸/۷
۵	البرز	۱۷۳	۱۴	۱۱۹۳۰	۱۱	۱۲۵	۳۹	۸۰	۴۹	۱۱۷	۱۵۲	۱۲۶۹۰	۱/۹
۶	ایلام	۵۱	۴	۳۵۲۴	۳	۳۷	۱۲	۲۴	۱۴	۳۴	۴۵	۳۷۴۸	۰/۶
۷	بوشهر	۹۸	۸	۶۷۴۱	۶	۷۱	۲۲	۴۵	۲۷	۶۶	۸۶	۷۱۷۱	۱/۱
۸	تهران	۱۰۳۲	۸۱	۷۱۰۱۱	۶۷	۷۴۵	۲۳۳	۴۷۹	۲۸۹	۶۹۵	۹۰۳	۷۵۵۳۴	۱۱/۳
۹	چهارمحال بختیاری	۹۵	۷	۶۵۵۲	۶	۶۹	۲۱	۴۴	۲۷	۶۴	۸۳	۶۹۶۹	۱/۰
۱۰	خراسان جنوبی	۹۳	۷	۶۳۶۹	۶	۶۷	۲۱	۴۳	۲۶	۶۲	۸۱	۶۷۷۵	۱/۰
۱۱	خراسان رضوی	۵۹۱	۴۶	۴۰۷۰۳	۳۹	۴۲۷	۱۳۴	۲۷۴	۱۶۶	۳۹۸	۵۱۷	۴۳۲۹۵	۶/۵
۱۲	خراسان شمالی	۸۲	۶	۵۶۳۴	۵	۵۹	۱۸	۳۸	۲۳	۵۵	۷۲	۵۹۹۳	۰/۹
۱۳	خوزستان	۴۹۸	۳۹	۳۴۲۸۵	۳۳	۳۵۹	۱۱۲	۲۳۱	۱۴۰	۳۳۵	۴۳۶	۳۶۴۶۹	۵/۵
۱۴	زنجان	۹۵	۷	۶۵۴۴	۶	۶۹	۲۱	۴۴	۲۷	۶۴	۸۳	۶۹۶۱	۱/۰
۱۵	سمنان	۱۳۱	۱۰	۸۹۸۷	۹	۹۴	۲۹	۶۱	۳۷	۸۸	۱۱۴	۹۵۵۹	۱/۴
۱۶	سیستان و بلوچستان	۱۱۰	۹	۷۶۰۱	۷	۸۰	۲۵	۵۱	۳۱	۷۴	۹۷	۸۰۸۶	۱/۲
۱۷	فارس	۵۷۴	۴۵	۳۹۵۱۲	۳۸	۴۱۴	۱۳۰	۲۶۶	۱۶۱	۳۸۷	۵۰۲	۴۲۰۲۹	۶/۳
۱۸	قزوین	۱۲۱	۱۰	۸۳۵۱	۸	۸۸	۲۷	۵۶	۳۴	۸۲	۱۰۶	۸۸۸۳	۱/۳
۱۹	قم	۷۷	۶	۵۲۷۷	۵	۵۵	۱۷	۳۶	۲۱	۵۲	۶۷	۵۶۱۳	۰/۸
۲۰	کردستان	۱۲۴	۱۰	۸۵۰۹	۸	۸۹	۲۸	۵۷	۳۵	۸۳	۱۰۸	۹۰۵۱	۱/۴
۲۱	کرمان	۴۳۸	۳۴	۳۰۱۳۱	۲۹	۳۱۶	۹۹	۲۰۳	۱۲۳	۲۹۵	۳۸۳	۳۲۰۵۰	۴/۸
۲۲	کرمانشاه	۱۲۸	۱۰	۸۸۳۷	۸	۹۳	۲۹	۶۰	۳۶	۸۶	۱۱۲	۹۳۹۹	۱/۴
۲۳	کهکلوپه و بویراحمد	۸۴	۷	۵۸۰۹	۶	۶۱	۱۹	۳۹	۲۴	۵۷	۷۴	۶۱۷۹	۰/۹
۲۴	گلستان	۵۱۵	۴۰	۳۵۴۲۹	۳۴	۳۷۱	۱۱۶	۲۳۹	۱۴۴	۳۴۷	۴۵۰	۳۷۶۸۸	۵/۶
۲۵	گیلان	۳۱۰	۲۴	۲۱۳۶۴	۲۰	۲۲۴	۷۰	۱۴۴	۸۷	۲۰۹	۲۷۲	۲۲۷۲۵	۳/۴
۲۶	لرستان	۱۳۸	۱۱	۹۴۸۹	۹	۹۹	۳۱	۶۴	۳۹	۹۳	۱۲۱	۱۰۰۹۳	۱/۵
۲۷	مازندران	۱۳۰۲	۱۰۲	۸۹۵۹۳	۸۵	۹۳۹	۲۹۴	۶۰۴	۳۶۵	۸۷۷	۱۱۳۹	۹۵۳۰۰	۱۴/۳
۲۸	مرکزی	۱۵۴	۱۲	۱۰۵۶۹	۱۰	۱۱۱	۳۵	۷۱	۴۳	۱۰۳	۱۳۴	۱۱۲۴۲	۱/۷
۲۹	هرمزگان	۱۳۳	۱۰	۹۱۷۶	۹	۹۶	۳۰	۶۲	۳۷	۹۰	۱۱۷	۹۷۶۰	۱/۵
۳۰	همدان	۱۷۳	۱۴	۱۱۹۲۰	۱۱	۱۲۵	۳۹	۸۰	۴۹	۱۱۷	۱۵۲	۱۲۶۷۹	۱/۹
۳۱	یزد	۱۷۸	۱۴	۱۲۲۷۲	۱۲	۱۲۹	۴۰	۸۳	۵۰	۱۲۰	۱۵۶	۱۳۰۵۴	۲/۰
-	کل کشور	۹۱۲۵	۷۱۵	۶۲۸۰۳۴	۵۹۷	۶۵۸۵	۲۰۶۱	۴۲۳۲	۲۵۵۶	۶۱۴۴	۷۹۸۴	۶۶۸۰۳۴	۱۰۰/۰

منبع: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.

اقدامات حمایتی ایران در حوزه

تولید و اشتغال و مبانی آن

با توجه به روند شیوع ویروس کرونا در کشور، ستاد ملی مبارزه با کرونا مجوزهای فعالیت را برای رسته‌های شغلی تعطیل شده را به تدریج اعلام کرد که جزئیات آن به شرح جدول (۳-۶)، است. با کاهش شیوع ویروس کرونا و با رعایت پروتکل‌های بهداشتی، به صورت تدریجی بازگشایی واحدها و مراکز مختلف اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی انجام خواهد شد. به طوری که در ۱۴ اردیبهشت ۱۳۹۹، رئیس جمهور دستور بازگشایی مساجد، نماز جمعه و مراکز زیارتی در ۱۳۲ شهرستان کشور که وضعیت سفید از نظر شیوع ویروس کرونا داشتند را اعلام کردند. در نهایت در سوم خرداد ۱۳۹۹، رئیس جمهور، دستور بازگشایی تمامی مراکز اقتصادی و فرهنگی با رعایت پروتکل‌های بهداشتی از ۱۰ خرداد ۱۳۹۹ را دادند و تنها تلکیف بازگشایی دفاتر گردشگری و آژانس‌های مسافرتی را منوط به تصمیم مشترک وزارت کشور، بهداشت و گردشگری کردند.

جدول ۳-۶- وضعیت تعطیلی و فعالیت ۱۰ رسته شغلی آسیب‌پذیر

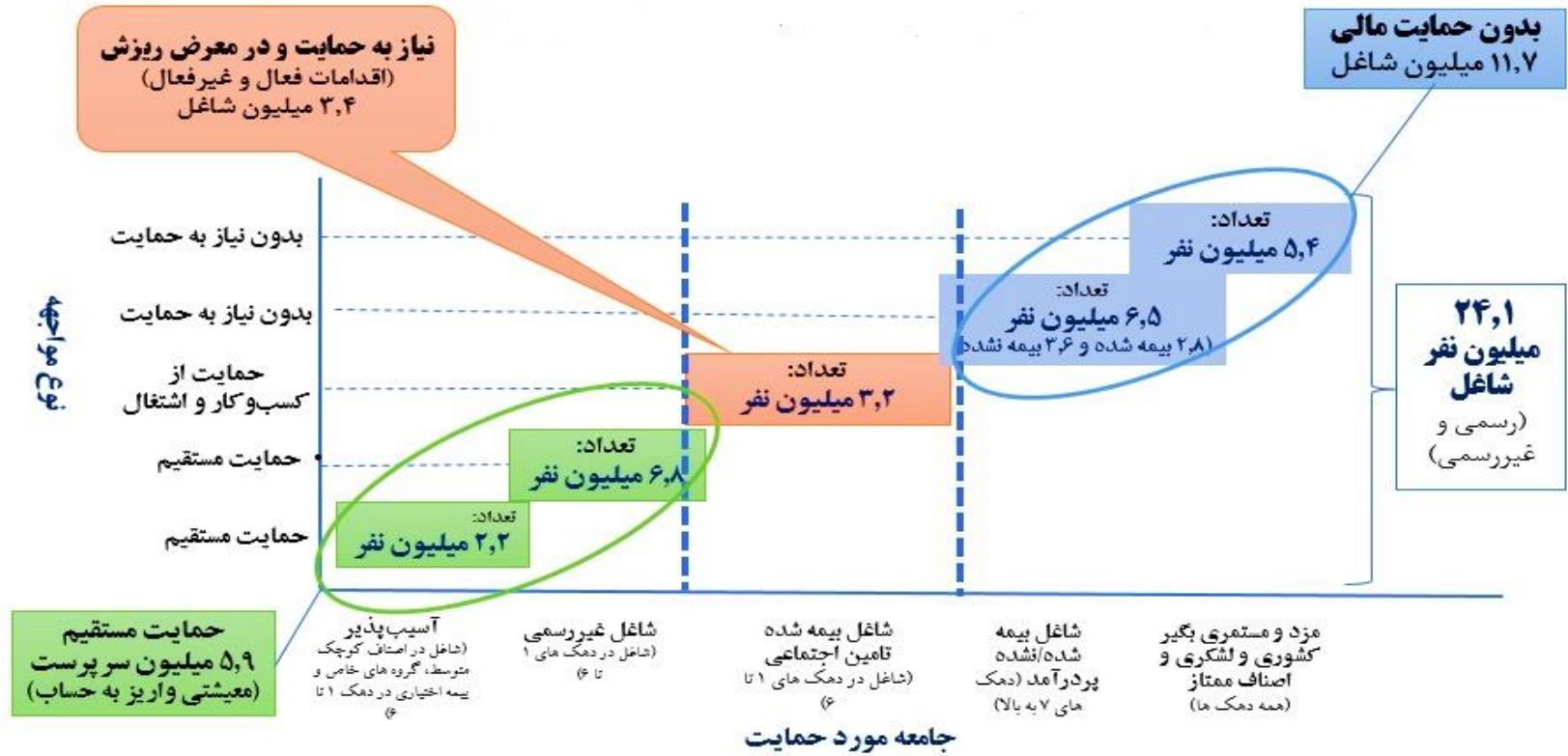
ردیف	رسته‌های مورد حمایت	۸ تا ۲۰ فروردین	۲۰ تا ۳۱ فروردین - تهران	اردیبهشت ۱۳۹۹	خرداد ۱۳۹۹
۱	مراکز تولید و توزیع غذای آماده اعم از رستوران و ...	تعطیل	تعطیل	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی
۲	مراکز مربوط به گردشگری شامل هتل، هتل آپارتمان و ...	تعطیل	تعطیل	تعطیل	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی
۳	حمل و نقل عمومی درون شهری و برون شهری	تعطیل	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی
۴	دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری	تعطیل	تعطیل	تعطیل	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی
۵	تولید و توزیع پوشاک	تعطیل	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی
۶	تولید و توزیع کیف و کفش	تعطیل	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی
۷	مراکز توزیع آجیل، خشکبار، قنادی، بستنی و آبمیوه	تعطیل	تعطیل	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی
۸	مراکز و مجتمع‌های ورزشی تفریحی	تعطیل	تعطیل	تعطیل	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی
۹	مراکز و مجتمع‌های فرهنگی و آموزشی	تعطیل	تعطیل	تعطیل	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی
۱۰	مراکز تولید، توزیع و فروش صنایع دستی	تعطیل	تعطیل	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی	مجاز با رعایت پروتکل بهداشتی

۳-۴- رویکرد پیشنهادی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

با توجه به تقسیم‌بندی شاغلان کشور در نمودار (۳-۳)، از نظر نیاز به اقدامات حمایتی، شاغلان به سه گروه تقسیم شده‌اند. گروه اول شامل ۹ میلیون نفر که نیازمند حمایت مستقیم هستند و ضروری است که به طور مستقیم به حساب بانکی سرپرستان آنها (۵/۹ میلیون سرپرست) کمک نقدی واریز شود. گروه دوم، شامل حدود ۳/۴ میلیون نفر از شاغلان که بیمه تامین اجتماعی نیز دارند. به دلیل تعطیلی واحدهای اقتصادی این قشر از شاغلان، در معرض ریزش اشتغال قرار دارند و ضروری است که از کسب و کارهای آنها حمایت شود. گروه سوم، شامل حدود ۱۱/۹ میلیون نفر از شاغلان که جزیی از اقشار پردرآمد و مستمری بگیران کشوری و لشگری هستند و به حمایت مالی نیاز ندارند. نمودار (۳-۷)، ترکیب کلی گروه‌های هدف و نوع مواجهه با آنها را نشان می‌دهد.

موضوعی که باید به جزییات آن پرداخته شود، نحوه حمایت از گروه دوم شاغلان و کسب و کارهایی است که این افراد در آن بخش‌ها فعال هستند. در این راستا، رویکرد پیشنهاد حمایت مالی ۸ هزار میلیارد تومانی از بنگاه‌ها و کسب و کارهای یادشده، توسط وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی ارایه شد. این موضوع در دو سناریو ارایه شد که جزییات آن در جدول (۳-۷)، بیان شده است.

نمودار ۳-۷: ترکیب کلی گروه‌های هدف و نوع مواجهه با آنها

جدول ۳-۷- کسب و کارهای اولویت دار آسیب دیده و نوع حمایت های آنها برای دوره سه ماهه مدیریت

مبارزه با ویروس کرونا

دستگاه اجرایی مسئول و همکار	کل برآورد مالی	گروه هدف	نوع و چارچوب حمایت	رسته های اقتصادی مورد حمایت
وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (مسئول اجرا)، سازمان برنامه و بودجه کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت، صندوق توسعه ملی، سازمان تامین اجتماعی، اتاق اصناف، اتاق تعاون (همکاران)	تامین اعتبار عمومی: ۲۵۰۰ میلیارد تومان	۱ میلیون بنگاه بخش های خصوصی و تعاونی از طریق پوشش ۱۸۴۰ هزار نفر شاغل	سناریوی اول: پرداخت حق بیمه سهم کارفرما (به میزان ۲۳ درصد حقوق) به مدت سه ماه تا سقف ۵۰ درصد نیروی کار موجود در صورت عدم کاهش نیروی کار نسبت به لیست بیمه تامین اجتماعی در پایان بهمن ماه ۱۳۹۸ و عدم استفاده از بیمه بیکاری	۱۰ رسته مصوب
	تامین اعتبار عمومی: ۵۵۲۰ میلیارد تومان	۱ میلیون بنگاه بخش های خصوصی و تعاونی از طریق پوشش ۱۸۴۰ هزار نفر شاغل	سناریوی دوم: پرداخت یارانه دستمزد ۵۰٪ حداقل دستمزد (برای شاغلان بیمه شده) به مدت ۳ ماه تا سقف ۵۰ درصد شاغلین موجود در هر بنگاه در صورت حفظ نیروی کار شاغل و یا برگشت به کار بیکار شده	
وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (مسئول اجرا)، بانک مرکزی ایران، دستگاه های اجرایی مربوطه، اتاق اصناف، اتاق تعاون (همکاران)	خط اعتباری: ۸ هزار میلیارد تومان	۴۵ هزار بنگاه بخش های خصوصی و تعاونی آسیب دیده رسته ها با فرض حفظ نیروی کار	تامین مالی زنجیره ارزش و پوشش ضمانت و ریسک	

۳-۵- اقدامات مصوب دولت در زمینه حمایت از کسب و کارها

با توجه به محدودیت‌های بودجه‌ای دولت و سایر ظرفیت‌ها، در نهایت منابع ۷۵ هزار میلیارد تومانی برای حمایت از خانوارها و بنگاه‌ها در نظر گرفته شد. مقرر شد که ۲۵ هزار میلیارد تومان این منابع از محل کاهش نرخ ذخیره قانونی بانک‌ها نزد بانک مرکزی و ۵۰ هزار میلیارد تومان هم از منابع داخلی بانک‌ها و موسسات اعتباری تأمین شود. همچنین اعلام شد که در سمت مصارف هم ۲۵ هزار میلیارد تومان صرف حمایت از خانوارهای آسیب پذیر و بیمه بیکاری و تحریک تقاضای خانوارهای یارانه بگیر و حدود ۵۰ هزار میلیارد تومان هم صرف اعطای تسهیلات برای حمایت از کسب و کار و حفظ اشتغال خواهد شد.

در مجموع جلسات کارگروه مقابله با پیامدهای اقتصادی شیوع کرونا، بر مبنای پیشنهادات مطرح شده از سوی همه دستگاه‌های اجرایی و نمایندگان بخش خصوصی (اتاق بازرگانی، اتاق اصناف و اتاق تعاون)، کسب و کارهای مشمول حمایت به تدریج به ۱۴ رسته شغلی (با ۵۵۰ زیررسته) افزایش یافت که عبارتند از:

- ۱) مراکز تولید و توزیع غذاهای آماده اعم از رستوران‌ها، بوفه‌ها، طبخ‌ها، تالارهای پذیرایی، قهوه‌خانه‌ها، اغذیه‌فروشی‌ها؛
- ۲) مراکز مربوط به گردشگری شامل هتل‌ها، هتل آپارتمان‌ها، مجتمع‌های جهانگردی و گردشگری، مهمان‌پذیرها، مهمانسراها، مسافرخانه‌ها، زائرسراها، مراکز بوم‌گردی، مراکز اقامتی، پذیرایی، تفریحی، خدماتی بین‌راهی و موزه‌ها؛
- ۳) حمل و نقل عمومی مسافر برون شهری اعم از هوایی، جاده‌ای، ریلی و دریایی؛
- ۴) حمل و نقل عمومی مسافر درون شهری؛
- ۵) دفاتر خدمات مسافرتی، گردشگری و زیارتی؛
- ۶) تولید و توزیع پوشاک؛
- ۷) تولید و توزیع کیف و کفش؛
- ۸) مراکز توزیع آجیل، خشکبار، قنادی، بستنی و آبمیوه؛
- ۹) مراکز، باشگاه‌ها و مجتمع‌های ورزشی و تفریحی؛
- ۱۰) مراکز و مجتمع‌های فرهنگی، آموزشی، هنری و رسانه‌ای؛

- (۱۱) مراکز تولید، توزیع و فروش صنایع دستی؛
- (۱۲) مؤسسات خصوصی دارای پروانه بهره‌برداری از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی که در حوزه‌های درمانی و تشخیصی اعم از آزمایشگاهی و پاراکلینیکی فعال هستند؛
- (۱۳) آموزشگاه‌های رانندگی، آرایشگاه‌ها، سالن‌های زیبایی و گرمابه؛
- (۱۴) واحدهای پرورش مرغ گوشتی، واحدهای پرورش مرغ مادر گوشتی، مراکز تولید محصولات گلخانه‌ای، سبزی و صیفی جات صادراتی و مراکز تولید و عرضه گل و گیاهان زینتی.
- در نهایت از بین پیشنهادات انجام شده، مجموعه اقداماتی که به تدریج جهت حمایت از بنگاه های تولیدی و اشتغال در برابر آسیب‌های ناشی از شیوع کرونا به تصویب رسیده به شرح زیر است:
- (۱) تصویب اعطای تسهیلات دو ساله بانکی با نرخ ترجیحی ۱۲ درصد به مشاغل آسیب دیده. این تسهیلات در اختیار کارفرمایان ۱۴ رسته شغلی آسیب دیده قرار خواهد گرفت. بازپرداخت اقساط این تسهیلات، دو ساله است و برای شروع بازپرداخت اقساط، تنفس سه ماهه در نظر گرفته شده است. هرچند در ابتدا اعلام شده بود که این تسهیلات در شرایط حفظ کامل اشتغال توسط کارفرمایان پرداخت می‌شود، اما سپس تصمیم بر آن شد که تسهیلات به ازای هر کارکن مشغول به کار که پس از شیوع کرونا حفظ شده است پرداخت شود. واحدهای اقتصادی همچون سینماها، مهدهای کودک و ... که با دستور دولت تعطیل شدند، به ازای هر کارگر مشغول به کار ۱۶ میلیون تومان وام دریافت می‌کنند و برای سایر مشاغل آسیب دیده به ازای هر کارگر شاغل ۱۲ میلیون تومان وام در نظر گرفته شده است. راننده‌های درون شهری و برون شهری خویش فرما هم تسهیلات ۶ میلیون تومانی دریافت خواهند کرد.
- (۲) امهال سه ماهه در پرداخت حق بیمه تامین اجتماعی. این اقدام بار مالی ۲۰ هزار میلیارد ریالی به سازمان تامین اجتماعی وارد کرده است اما برای کاهش خسارت به مردم، این حمایت از واحدهای تولیدی و اصناف در حال انجام است. تعداد متوسط ماهیانه ۳۳۰/۰۰۰ هزار کارگاه و ۱/۰۸۸/۰۰۰ نفر بیمه شده شاغل در هر ماه مشمول این امهال شده‌اند.

- (۳) افزایش مهلت‌های مربوط به فرآیند انعقاد قرارداد و پرداخت حق‌بیمه بیمه‌شدگان صاحبان حرف و مشاغل آزاد، ادامه بیمه به طور اختیاری، بیمه شدگان توافقی فعال انفرادی، رانندگان، خادمین ثابت مساجد، باربران، کارگران ساختمانی، قالیبافان و شاغلان صنایع دستی شناسه‌دار و... از بهمن‌ماه ۱۳۹۸ لغایت اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۹.
- (۴) اعطای ۱۱۰ میلیارد تومان یارانه حمایتی به ۱۴۵ تعاونی تولیدکننده ماسک، مواد ضدعفونی‌کننده و دستکش.
- (۵) امضای تفاهم‌نامه چهارجانبه بین معاونت تعاون وزارت تعاون، بانک توسعه تعاون، صندوق کارآفرینی امید و صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری برای پرداخت یارانه حمایتی به تعاونی‌هایی که در ۲۸ استان در زمینه تولید محصولات مقابله با کرونا فعالیت می‌کنند.
- (۶) تعویق دریافت هزینه‌های آب، برق و گاز مصرفی کارگاه‌های کشور تا پایان اردیبهشت ۱۳۹۹.
- (۷) تامین وسایل حفاظت فردی و مواد ضدعفونی مورد نیاز کارگران در معرض آسیب بیماری کرونا.
- (۸) تعویق ارایه اظهارنامه‌های مالیات بر ارزش‌افزوده برای سه ماه (تا آخر اردیبهشت ۱۳۹۹) که حدود ۷ درصد تولید ناخالص داخلی کشور می‌شود.
- (۹) اختیار دادن به رؤسای سازمان‌های امور مالیاتی کشور به منظور بخشش جرایم مالیاتی در بخش تولیدی تا سقف ۹۰ درصد و در بخش‌های غیرتولیدی ۸۰ درصد.
- (۱۰) تخفیف مالیاتی برای مالیات سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ با کاهش نرخ مالیات از ۲۵ به ۲۰ درصد. واحدهای تولیدی که میزان اشتغال نیروی کار خود را در سال ۱۳۹۹ حفظ کنند یا افزایش دهند از این تخفیف بهره‌مند می‌شوند. واحدهای تولیدی که در اسفند ۱۳۹۸ یا ۴ ماه نخست سال ۱۳۹۹ نسبت به تعدیل نیروی کار اقدام کرده‌اند، می‌توانند با بازگشت نیروی کار تعدیل شده یا جایگزینی اشتغال جدید بر مبنای تعداد نیروی کار در لیست بهمن ۱۳۹۸، از این مشوق مالیاتی بهره‌مند شوند.

شیوع ویروس کرونا همچون بسیاری کشورهای دیگر، فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی در ایران را نیز دچار توقف و اخلال کرد. این موضوع در حالی بود که اقتصاد ایران در دو سال منتهی به پایان ۱۳۹۸، رشد اقتصادی منفی را تجربه کرده و شوک ارزی سال ۱۳۹۷ نااطمینانی در اقتصاد ایران را تشدید کرده بود. گسترش شیوع کرونا در کشور موجب تعطیلی و افت در فعالیت‌های رسته‌های شغلی مختلفی شد. برآوردها حاکی از آن است که حدود ۳/۷ میلیون نفر (۱۵ درصد کل شاغلان کشور) در ۱۰ رسته شغلی که در معرض بیشترین آسیب از شیوع کرنا بوده‌اند، شاغل هستند. در واقع تعطیلی واحدهای اقتصادی این ۱۰ رسته شغلی، می‌تواند اشتغال ۳/۷ میلیون نفر را به طور مستقیم تحت تاثیر قرار می‌دهد. علاوه بر آن، سایر مشاغل کشور نیز به طور مستقیم و غیرمستقیم با شیوع ویروس کرونا تحت تاثیر قرار گرفته‌اند و حمایت از شاغلان با توجه میزان تاثیرپذیری آنها از بحران ایجاد شده، ضروری است.

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در مواجهه با بحران شیوع کرونا شاغلان کشور را به سه گروه تقسیم‌بندی کرده است: ۱- ۹ میلیون نفر شاغل در مشاغل آسیب‌پذیر و غیررسمی که نیازمند حمایت مستقیم هستند ۲- ۳/۴ میلیون نفر از شاغلان که بیمه تامین اجتماعی نیز دارند ولی در معرض ریزش اشتغال قرار دارند و باید از کسب و کارهایشان حمایت شود و ۳- حدود ۱۱/۹ میلیون نفر از شاغلان که جزیی از اقشار پردرآمد و مستمری بگیران کشوری و لشگری هستند و به حمایت مالی نیاز ندارند. همچنین این وزارتخانه اقدامات حمایتی برای مقابله با آثار کرونا پیشنهاد کرده است که در این فصل با تاکید بر آثار شیوع کرونا بر اشتغال و کسب و کارها، راهکارهای حمایت از کسب و کارها مورد بررسی قرار گرفت. در نهایت، مجموعه اقدامات مصوبی که دولت در خصوص حمایت از کسب و کارها انجام شده، ارایه شد. این اقدامات به طور کلی شامل حمایت‌های مالیاتی، بیمه‌ای و اعتباری بوده و دولت حمایت‌های اعتباری را به نسبت حفظ اشتغال به کسب و کارها پرداخت کرده است.

فصل چهارم:

اقدامات حمایتی ایران در حوزه رفاه خانوار و مبانی آن

با همکاری

معاونت رفاه اجتماعی

در فصل گذشته به ابعاد صدمات وارده بر پیکر بنگاه‌های کشور به واسطه شیوع ویروس کرونا جدید پرداختیم و سیاست‌های دولت در جهت حمایت بنگاه‌ها را بررسی کردیم. در این فصل سیاست‌گذاری‌های متمرکز بر خانوارها را تشریح می‌کنیم. چنانکه پیشتر هم بیان شده است، خانوارها نیز از ابعاد گوناگونی تحت تأثیر شیوع بیماری کرونا قرار گرفته‌اند و کشورهای مختلف سیاست‌های اقتصادی گوناگونی در راستای کاهش آسیب‌های وارد شده به خانوارها در پیش گرفته‌اند.

در ادامه ابتدا روند برخی شاخص‌های مرتبط با رفاه خانوارهای ایرانی قبل از همه‌گیری ویروس کرونا جدید را مورد بررسی قرار می‌دهیم تا شناخت کافی از وضعیت رفاهی موجود خانوارها در اقتصاد ایران و روند تحولات رفاه آنها داشته باشیم. پس از آن مروری بر رویکرد وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در مواجهه با بحران بوجود آمده خواهیم داشت و در نهایت بسته‌های سیاستی مصوب در جهت حمایت از وضعیت رفاهی خانوار را بررسی می‌کنیم.

۴-۲- تغییرات وضعیت رفاهی خانوارها در سال‌های اخیر

خانوارها اساس پیکره یک اقتصاد را شکل می‌دهند و وضعیت رفاه و درآمد-هزینه خانوار به شناسایی وضعیت و تحولات اقتصاد کمک شایانی می‌کند، چرا که از سویی سمت تقاضای اقتصاد به طور عمده توسط خانوارها شکل می‌گیرد و از سوی دیگر همین خانوارها صاحبان عوامل تولید و بنابراین یک عامل مهم و تعیین‌کننده جریان تولیدی اقتصاد هستند. همانطور که در نمودار شماره (۴-۱) ملاحظه می‌شود، در طی چند سال اخیر مخارج مصرفی بیش از ۴۰ درصد تولید ناخالص ملی را تشکیل داده است و حتی مشاهده می‌شود که در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ این سهم به بیش از ۵۰ درصد افزایش یافته است.^۱ این موضوع خود به تنهایی اهمیت نقش خانوار و وضعیت رفاهی خانوار در اقتصاد را به خوبی به تصویر می‌کشد.

۱- از آنجاکه حسابهای ملی به تفکیک هزینه‌ای تا سال ۱۳۹۵ منتشر شده است، روند سهم مخارج مصرفی خانوار از مخارج کل برای چندسال منتهی به سال ۱۳۹۵ نشان داده شده است.

نمودار ۴-۱- روند سهم مخارج مصرفی خانوار از مخارج کل (تولید ناخالص ملی) (درصد)

منبع: مرکز آمار ایران.

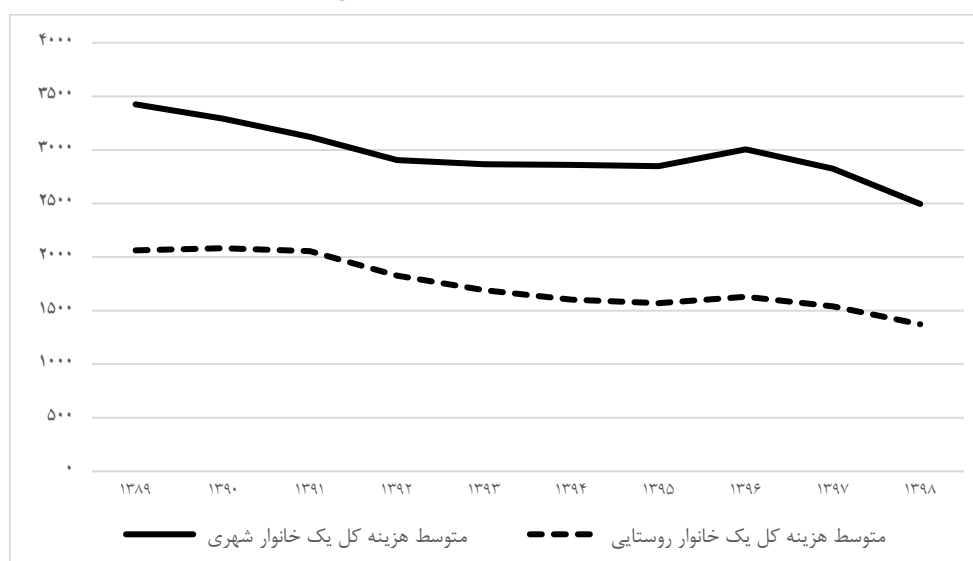
باید اشاره داشت که علاوه بر اثرگذاری آشکاری که خانوار از مسیر مصرف و مخارج مصرفی بر اقتصاد دارد، خانوارها از منظر چگونگی تخصیص عوامل تولیدی خود به فعالیت‌های تولیدی، نقش مهم‌تری بر مسیر تکامل یک اقتصاد دارند که شاید این نقش مهم را به سادگی نتوان به تصویر کشید. در عین حال نقش مهم خانوار و بویژه اهمیت وضعیت رفاهی خانوار بر سیاست‌گذاران پوشیده نیست. در این بخش ابتدا تصویری از وضعیت رفاهی خانوارهای شهری و روستایی کشور در سال‌های اخیر ارائه می‌شود. این تصویر با شناسایی نقاط آسیب‌پذیر، به سیاست‌گذار در جهت بهبود وضع موجود کمک خواهد کرد. سبد مصرفی خانوار یکی از بهترین معیارهایی است که می‌توان بواسطه آن درکی از وضعیت رفاهی خانوارها داشت. در نمودار شماره (۴-۲)، وضعیت هزینه‌های مصرفی حقیقی^۱ خانوار به تفکیک شهری و روستایی در ده سال اخیر ارائه شده است. همانطور که ملاحظه می‌شود بررسی هزینه خانوار شهری و روستایی براساس قیمت‌های ثابت بیانگر این واقعیت است که سطح هزینه کل خانوار شهری روند کاهشی دارد و به جز سال ۱۳۹۶ که متوسط هزینه کل خانوار شهری رشد مثبت ۵/۵ درصدی و روستایی رشد مثبت ۳/۸ درصدی داشته است، توان اقتصادی خانوارهای شهری و روستایی مدام در حال کاهش بوده است. این وضعیت به‌ویژه در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ شدت گرفته است، در حالی که هزینه متوسط خانوارها قبل از سال ۱۳۹۶ رشدهای منفی کمتر از یک درصد را تجربه کرده است اما در طی سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ هزینه حقیقی خانوار شهری به ترتیب رشد ۶- و ۱۱/۶- و هزینه حقیقی خانوار روستایی به ترتیب رشد ۵/۵- و ۱۰/۸- درصدی داشته است. چنانچه در سال ۱۳۹۸ هزینه

۱- یعنی با استفاده از شاخص قیمت تعدیل شده و اثرات رشد قیمت‌ها از آن زدوده شده است.

کل متوسط خانوار شهری با ۲۴ میلیون و ۹۵۶ هزار تومان در سال به قیمت‌های ثابت و خانوار روستایی با ۱۳ میلیون و ۷۳۱ هزار تومان در سال به قیمت‌های ثابت، کمترین رقم خود در حداقل پانزده سال اخیر را تجربه کرده‌اند.^۱

این ارقام آشکارا به معنای کوچک‌تر شدن سبد مصرفی خانوارهای ایرانی است. در واقع می‌توان گفت خانوارها نتوانسته‌اند سطح هزینه‌های خود را متناسب با تورم پوشش دهند و رفاه آنها به طور مداوم از دست رفته است.

نمودار ۴-۲- متوسط هزینه کل سالانه خانوارهای شهری و روستایی به قیمت ثابت ۱۳۹۵ (هزار ریال)

منبع: مرکز آمار ایران.

علاوه بر این، تغییر سبد مصرفی و کاهش رفاه خانوارهای ایرانی را می‌توان بر اساس ترکیب هزینه‌های خوراکی و غیرخوراکی نیز مورد پایش قرار داد. می‌دانیم که براساس قانون انگل^۲ افزایش سهم هزینه خوراکی در سبد هزینه‌ها به معنای کاهش سطح رفاه خانوار است. به عبارت دقیق‌تر کاهش قدرت خرید خانوار باعث می‌شود فرد هزینه‌های غیرضروری‌تر مانند هزینه‌های فراغت، آموزش و غیره را کاسته و منابع درآمدی خود را صرف هزینه‌های ضروری مانند هزینه‌های

۱- رقم اسمی هزینه کل خانوار شهری و روستایی در سال ۱۳۹۸ به ترتیب ۴۷ میلیون و ۴۳۸ هزار تومان و ۲۶ میلیون و ۱۰۱ هزار تومان است.

^۲-Engle law

خوراک کند. بنابراین می‌توان انتظار داشت با کاهش رفاه خانوار، هزینه‌های خوراکی جایگزین هزینه‌های غیرخوراکی شود.

در جدول (۴-۱) سهم هزینه‌های خوراکی و غیرخوراکی برای خانوارهای شهری و روستایی نشان داده شده است. آنچه در ارقام این جدول آشکار است، افزایش سهم هزینه‌های خوراکی خانوارهای ایرانی در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ است. بزرگ شدن نسبت هزینه خوراکی به غیرخوراکی در این سال‌ها هم کاهش رفاه خانوار را تایید می‌کند. آشکارا خانوارها غالباً اولویت را به هزینه‌های خوراکی می‌دهند و بعد از این که نیازهای غذایی خود را تأمین نمودند به برآورده کردن سایر نیازها مانند آموزش، تفریح و ارتباطات می‌پردازند. بنابراین بزرگ شدن نسبت هزینه‌های خوراکی به غیرخوراکی نشان‌دهنده کاهش سطح رفاه خانوارها است. به طور عمده می‌توان این وضعیت را ناشی از افزایش تورم و کاهش رشد اقتصادی در سال‌های اخیر دانست؛ چرا که افزایش تورم از یک سو قدرت خرید خانوارها را می‌کاهد و بنابراین منجر به کاهش رفاه خانوار می‌شود؛ از سوی دیگر نیز کاهش رشد اقتصادی منجر به کاهش درآمد خانوارها به عنوان صاحبان عوامل تولید خواهد شد و خانوار در مواجهه با محدودیت منابع درآمدی به ناچار به سمت تأمین نیازهای ضروری می‌رود. چنانکه در جدول (۴-۱) هم مشاهده می‌شود، در سال‌هایی ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ نیز که اقتصاد رشدهای منفی را تجربه کرد شاهد همین روند یعنی بزرگ شدن نسبت هزینه‌های خوراکی به غیرخوراکی بوده‌ایم.

با توجه به آنچه در جدول (۴-۱) ملاحظه می‌شود در سال‌هایی ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ شاهد افزایش سهم هزینه‌های خوراکی و کاهش سهم هزینه‌های غیرخوراکی هستیم. اما نکته دیگری که در ارقام جدول بالا جلب توجه می‌کند، بزرگتر بودن سهم هزینه‌های خوراکی در خانوارهای روستایی نسبت به خانوارهای شهری است. این امر می‌تواند ریشه در چند موضوع داشته باشد، از جمله کمتر بودن هزینه‌هایی چون مسکن و حمل و نقل در نواحی روستایی که منجر به کوچکتر شدن کل هزینه‌های غیرخوراکی در نواحی روستایی می‌شود. در عین حال به نظر می‌رسد بخشی از این تفاوت ناشی از این باشد که سطح رفاه در خانوارهای روستایی کمتر از خانوارهای شهری است، پیش‌تر نیز مشاهده شد که متوسط هزینه حقیقی خانوارهای روستایی بسیار کمتر از متوسط هزینه خانوارهای شهری است.

جدول ۴-۱- سهم هزینه خوراکی و غیرخوراکی خانوارهای شهری و روستایی (درصد)

روستایی			شهری			سال
سهم هزینه غیر خوراکی	سهم هزینه خوراکی	نسبت هزینه خوراکی به غیر خوراکی	سهم هزینه غیر خوراکی	سهم هزینه خوراکی	نسبت هزینه خوراکی به غیر خوراکی	
۶۱/۸۳	۳۸/۱۷	۶۱/۷۳	۷۶/۹۹	۲۳/۰۱	۲۹/۸۹	۱۳۸۹
۶۰/۷۷	۳۹/۲۳	۶۴/۵۵	۷۵/۳۲	۲۴/۶۸	۳۲/۷۶	۱۳۹۰
۵۷/۶۷	۴۲/۳۳	۷۳/۴۰	۷۲/۸۷	۲۷/۱۳	۳۷/۲۳	۱۳۹۱
۵۶/۷۳	۴۳/۲۷	۷۶/۲۸	۷۳/۳۲	۲۶/۶۸	۳۶/۳۹	۱۳۹۲
۵۸/۸۳	۴۱/۱۷	۶۹/۹۸	۷۵/۲۵	۲۴/۷۵	۳۲/۸۹	۱۳۹۳
۶۰/۶۹	۳۹/۳۱	۶۴/۷۷	۷۶/۲۱	۲۳/۷۹	۳۱/۲۲	۱۳۹۴
۶۱/۹۱	۳۸/۰۹	۶۱/۵۳	۷۶/۶۰	۲۳/۴۰	۳۰/۵۴	۱۳۹۵
۶۲/۷۸	۳۷/۲۲	۵۹/۲۹	۷۶/۷۱	۲۳/۲۹	۳۰/۳۶	۱۳۹۶
۶۲/۵۸	۳۷/۴۲	۵۹/۷۸	۷۵/۹۷	۲۴/۰۳	۳۱/۶۴	۱۳۹۷
۶۰/۶۷	۳۹/۳۳	۶۴/۸۴	۷۵/۲۲	۲۴/۷۸	۳۹/۹۴	۱۳۹۸

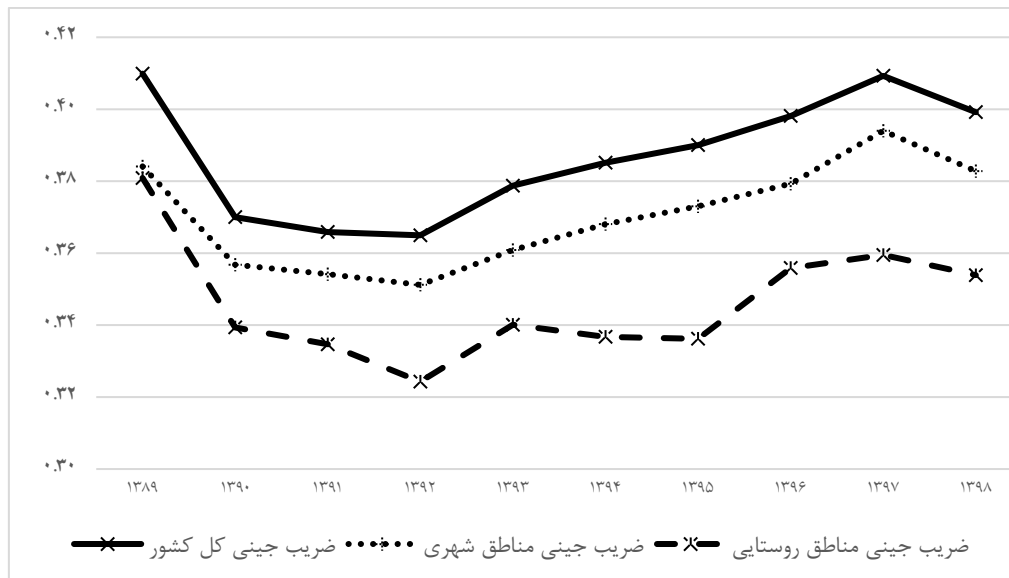
منبع: مرکز آمار ایران.

۴-۳- تغییرات وضعیت نابرابری در سال‌های اخیر

آنچه مرور ارقام مربوط به هزینه خانوار نشان می‌دهد حاکی از کاهش سطح رفاه خانوار در سال‌های گذشته و به‌طور خاص در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ است. با این حال روشن است که تفاوت سطح رفاه و تغییرات رفاه در بین دهک‌های درآمدی هم اهمیت بالایی دارد. ضریب جینی یکی از رایج‌ترین معیارهای نشان‌دهنده نابرابری است. به‌طور خلاصه این شاخص عددی بین صفر و یک است که صفر به معنای برابری کامل است و هر چه این رقم بزرگتر شود افزایش نابرابری را نمایش می‌دهد. در نمودار شماره (۳-۴) ضریب جینی به تفکیک کل کشور، شهری و روستایی نشان داده شده است که به‌طور آشکاری افزایش نابرابری در طول سال‌های اخیر را به نمایش گذاشته است، هرچند سطح نابرابری در نواحی روستایی کمتر از نواحی شهری است. در سال ۱۳۹۸ ضریب جینی با کاهش ۰/۰۱۰۱ واحدی به ۰/۳۹۹۲ درصد رسیده است. به نظر می‌رسد عمده‌ترین دلیل بهبود ضریب جینی در این سال تورم بالاتر برای دهک‌های بالای درآمدی است. بر اساس گزارش مرکز آمار ایران، تورم سال ۱۳۹۸ برای دهک اول ۳۳/۹ درصد و

دهک دهم ۳۶/۶ درصد بوده که به معنای افزایش نسبی بیشتر قیمت کالاهایی است که دهک‌های بالای درآمدی مصرف می‌کنند.

نمودار ۴-۳- ضریب جینی کل کشور، شهری و روستایی

منبع: مرکز آمار ایران.

علاوه بر ضریب جینی، تفاوت سطح هزینه متوسط خانوارها در دهک‌های متفاوت هزینه‌ای هم به نوعی نمایانگر میزان برابری یا نابرابری درآمد و شکاف طبقاتی در اقتصاد است، از این رو در ادامه همانطور که در جدول (۲-۴) نشان داده شده است، بر وضعیت هزینه خانوار در دهک‌های متفاوت هزینه‌ای در دو سال اخیر متمرکز می‌شویم. همانطور که ملاحظه می‌شود هزینه یک خانوار شهری در سال ۱۳۹۸ به طور متوسط ۴۷ میلیون و ۴۳۸ هزار تومان است و بنابراین مقدار هزینه خانوار شهری در هر ماه به طور متوسط ۳ میلیون و ۹۵۳ هزار تومان است. با بررسی دقیق‌تر برآورد متوسط هزینه خانوارهای شهری بین دهک‌های هزینه‌ای مشاهده می‌شود^۱ که هزینه ماهانه یک خانوار شهری دهک اول ۹۰۲ هزار تومان و دهک دهم ۱۲ میلیون و ۳۳۰ هزار تومان برآورد شده است. متوسط هزینه ماهانه خانوار شهری دهک هفتم ۴ میلیون و ۱۱۲ هزار تومان برآورد می‌شود که تقریباً نزدیک به مقدار آن برای متوسط جامعه شهری است.

^۱ این برآوردها با استفاده از نسبت هزینه هر دهک (شهری/روستایی) به متوسط کل خانوارها (شهری/روستایی) در هر سال (شکاف مصرف) و این فرض که سال ۹۸ نیز با همان آهنگ سال ۹۷ تغییر می‌کند، بدست آمده است.

اقدامات حمایتی ایران در حوزه

رفاه خانوار و مبانی آن

همچنین متوسط هزینه یک خانوار روستایی ۲۶ میلیون و ۱۰۱ هزار تومان در سال ۱۳۹۸ است که مقدار ماهانه آن به ۲ میلیون و ۱۷۵ هزار تومان می‌رسد. به علاوه هزینه ماهانه یک خانوار روستایی دهک اول ۴۳۶ هزار تومان و دهک دهم ۶ میلیون و ۴۸۰ هزار تومان برآورد شده است. متوسط هزینه ماهانه خانوار روستایی دهک هفتم ۲ میلیون و ۳۲۷ هزار تومان برآورد می‌شود که تقریباً نزدیک به مقدار آن برای متوسط جامعه روستایی است.

جدول ۴-۲- متوسط هزینه یک خانوار شهری و روستایی در سال ۱۳۹۸ به تفکیک دهک‌های هزینه‌ای

۱۳۹۷		۱۳۹۸		هزینه ماهانه خانوارهای کشور (تومان)
روستایی	شهری	روستایی	شهری	
۱,۷۸۷,۲۶۷	۳,۲۷۶,۸۹۲	۲,۱۷۵,۵۰۰	۳,۹۵۳,۱۵۸	متوسط کل
۳۵۵,۴۵۸	۷۶۸,۲۹۲	۴۳۶,۷۷۶	۹۰۲,۸۹۳	دهک اول
۶۸۱,۴۳۳	۱,۳۲۷,۴۵۰	۸۴۴,۵۶۹	۱,۶۳۳,۳۲۱	دهک دوم
۹۰۴,۷۸۳	۱,۶۶۴,۹۱۷	۱,۱۱۵,۸۳۲	۲,۰۳۳,۵۲۵	دهک سوم
۱,۱۱۰,۵۲۵	۱,۹۸۹,۵۸۳	۱,۳۷۲,۱۸۵	۲,۴۴۳,۶۴۰	دهک چهارم
۱,۳۳۲,۰۳۳	۲,۳۳۳,۹۶۷	۱,۶۶۰,۰۸۱	۲,۸۹۲,۹۰۵	دهک پنجم
۱,۵۷۲,۹۶۷	۲,۷۴۵,۵۴۲	۱,۹۶۷,۱۳۷	۳,۴۲۳,۴۲۲	دهک ششم
۱,۸۵۲,۸۶۷	۳,۲۷۵,۱۳۳	۲,۳۲۷,۴۱۲	۴,۱۱۲,۶۱۲	دهک هفتم
۲,۲۲۷,۷۵۰	۳,۹۸۴,۳۱۷	۲,۸۰۴,۷۸۸	۴,۹۸۷,۴۵۸	دهک هشتم
۲,۸۳۷,۸۹۲	۵,۲۱۰,۹۴۲	۳,۵۷۸,۳۰۴	۶,۶۵۳,۵۷۸	دهک نهم
۴,۹۹۸,۸۲۵	۹,۴۷۲,۱۵۸	۶,۴۸۰,۶۳۰	۱۲,۳۳۰,۰۴۴	دهک دهم

منبع: مرکز آمار ایران. با توجه به اینکه ارقام مربوط به متوسط هزینه دهک‌های هزینه‌ای هنوز منتشر نشده است از محاسبات گزارش وضعیت رفاه و مصرف خانوارهای ایرانی در سال ۱۳۹۸ و ضرورت اصلاحات اقتصادی معاونت رفاه اجتماعی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی استفاده شده است.

اولین نکته‌ای که از این موضوع استنباط می‌شود این است که در سال ۱۳۹۸ در مقابل رشد بیش از ۳۰ درصدی هزینه‌های یک خانوار شهری در دهک دهم، هزینه‌های خانوار دهک اول تنها به مقدار ۱۷/۵ درصد افزایش یافته است. علاوه بر این آشکارا ملاحظه می‌شود که ۶ دهک هزینه کمتر از متوسط جامعه دارند که به معنای شکاف بالای هزینه‌ای بین سه دهک بالای درآمد و سایر دهک‌های هزینه‌ای است. چراکه به‌طور معمول در جامعه‌ای که برابری نسبی در آن برقرار است، انتظار می‌رود متوسط هزینه با دهک پنجم متناسب باشد.

برای درک بهتر این موضوع می‌توان به جدول (۳-۴) نگاه کرد. اطلاعات موجود در این جدول نسبت هزینه دهک‌های هزینه‌ای شهری و روستایی به هزینه متوسط کل شهری و روستایی را ارائه می‌کند.^۱ ملاحظه می‌شود هزینه دهک اول شهری حدود یک چهارم هزینه متوسط کل شهری است و هزینه دهک اول روستایی حدود یک پنجم هزینه متوسط کل روستایی است. همچنین هزینه دهک سوم شهری و روستایی حدود نصف هزینه متوسط کل شهری و روستایی است. این به معنای شکاف بالای هزینه‌ای بین سه دهک اول درآمدی و سطح رفاهی پایین این سه دهک است.

---

^۱ این اطلاعات برای محاسبه متوسط هزینه یک خانوار شهری و روستایی در سال ۱۳۹۸ بکار گرفته شده است. در عین حال بررسی ارقام این جدول به نوبه خود نیز اطلاعات مفیدی را در بردارد.

جدول ۴-۳- برآورد نسبت هزینه دهک‌های هزینه‌ای به کل هزینه‌ها (شکاف مصرف دهک‌های هزینه) در سال ۱۳۹۸

نسبت هزینه خانوار هر دهک به متوسط کل در سال ۱۳۹۸		اختلاف نسبت هزینه‌ها در سال ۹۷ نسبت به ۹۶		نسبت هزینه خانوار هر دهک به متوسط کل در سال ۱۳۹۷		نسبت هزینه خانوار هر دهک به متوسط کل در سال ۱۳۹۶		شرح
روستایی	شهری	روستایی	شهری	روستایی	شهری	روستایی	شهری	
۱۰۰/۰۰٪	۱۰۰/۰۰٪	-	-	۱۰۰/۰۰٪	۱۰۰/۰۰٪	۱۰۰/۰۰٪	۱۰۰/۰۰٪	متوسط کل
۱۹/۳۰٪	۲۱/۸۰٪	-۰/۵۰٪	-۱/۶۰٪	۱۹/۹۰٪	۲۳/۴۰٪	۲۰/۴۰٪	۲۵/۱۰٪	دهک اول
۳۷/۴۰٪	۳۹/۴۰٪	-۰/۷۰٪	-۱/۱۰٪	۳۸/۱۰٪	۴۰/۵۰٪	۳۸/۹۰٪	۴۱/۶۰٪	دهک دوم
۴۹/۴۰٪	۴۹/۱۰٪	-۱/۲۰٪	-۱/۷۰٪	۵۰/۶۰٪	۵۰/۸۰٪	۵۱/۸۰٪	۵۲/۵۰٪	دهک سوم
۶۰/۸۰٪	۵۹/۰۰٪	-۱/۴۰٪	-۱/۷۰٪	۶۲/۱۰٪	۶۰/۷۰٪	۶۳/۵۰٪	۶۲/۴۰٪	دهک چهارم
۷۳/۵۰٪	۶۹/۹۰٪	-۱/۰۰٪	-۱/۴۰٪	۷۴/۵۰٪	۷۱/۲۰٪	۷۵/۶۰٪	۷۲/۶۰٪	دهک پنجم
۸۷/۱۰٪	۸۲/۷۰٪	-۰/۹۰٪	-۱/۱۰٪	۸۸/۰۰٪	۸۳/۸۰٪	۸۸/۹۰٪	۸۴/۹۰٪	دهک ششم
۱۰۳/۰۰٪	۹۹/۳۰٪	-۰/۶۰٪	-۰/۶۰٪	۱۰۳/۷۰٪	۹۹/۹۰٪	۱۰۴/۳۰٪	۱۰۰/۶۰٪	دهک هفتم
۱۲۴/۲۰٪	۱۲۰/۴۰٪	-۰/۵۰٪	-۱/۱۰٪	۱۲۴/۶۰٪	۱۲۱/۶۰٪	۱۲۵/۱۰٪	۱۲۲/۷۰٪	دهک هشتم
۱۵۸/۴۰٪	۱۶۰/۷۰٪	-۰/۴۰٪	۱/۷۰٪	۱۵۸/۸۰٪	۱۵۹/۰۰٪	۱۵۹/۱۰٪	۱۵۷/۴۰٪	دهک نهم
۲۸۶/۹۰٪	۲۹۷/۸۰٪	۷/۲۰٪	۸/۷۰٪	۲۷۹/۷۰٪	۲۸۹/۱۰٪	۲۷۲/۴۰٪	۲۸۰/۴۰٪	دهک دهم

منبع: محاسبات گزارش وضعیت رفاه و مصرف خانوارهای ایرانی در سال ۱۳۹۸ و ضرورت اصلاحات اقتصادی معاونت رفاه اجتماعی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی بر مبنای اطلاعات مرکز آمار ایران.

اگر چه آنچه تا کنون بررسی کردیم نشان از کاهش سطح رفاه خانوارهای ایرانی طی سال‌های اخیر دارد و شواهد بیانگر روند کلی افزایش شکاف درآمدی است، مقایسه رشد هزینه‌های خانوار با تورم می‌تواند تحلیل ارائه شده را بهبود دهد. براساس برآوردهای انجام شده، متوسط تورم شهری ۱۲ ماهه منتهی به دی ماه ۱۳۹۸ برای اقلام غیرخوراکی ۳۲ درصد و برای اقلام خوراکی ۵۳ درصد بوده است. این در حالی است که مطابق با آنچه در جدول (۴-۴) گزارش شده است در سال ۱۳۹۸ خانوار شهری دهک اول با تورمی ۳۴/۷ درصدی و خانوار شهری دهک دهم با تورمی ۳۶/۶ درصدی مواجه بوده است و بیشترین شدت تورم برای خانوار دهک چهارم با ۳۸/۸ درصد محاسبه شده است.

جدول ۴-۴- تورم ۱۲ ماهه منتهی به دی ماه ۱۳۹۸ خانوارهای شهری به تفکیک دهک‌های هزینه‌ای

تورم			سهم از بودجه خانوار			تورم شهری
کل	خوراکی	غیرخوراکی	کل	خوراکی	غیرخوراکی	
۳۷/۴۰٪	۵۳/۸۰٪	۳۲/۰۰٪	۱۰۰٪	۲۴/۷۸٪	۷۵/۲۲٪	کل
۳۴/۷۰٪	۵۲/۱۰٪	۲۱/۲۰٪	۱۰۰٪	۴۳/۶۰٪	۵۶/۴۰٪	دهک اول
۳۷/۱۰٪	۵۱/۸۰٪	۲۹/۵۰٪	۱۰۰٪	۳۳/۹۰٪	۶۶/۱۰٪	دهک دوم
۳۸/۲۰٪	۵۲/۳۰٪	۳۱/۲۰٪	۱۰۰٪	۳۲/۹۰٪	۶۷/۱۰٪	دهک سوم
۳۸/۸۰٪	۵۲/۸۰٪	۳۲/۲۰٪	۱۰۰٪	۳۲/۰۰٪	۶۸/۰۰٪	دهک چهارم
۳۸/۳۰٪	۵۳/۰۰٪	۳۲/۲۰٪	۱۰۰٪	۲۹/۲۰٪	۷۰/۸۰٪	دهک پنجم
۳۸/۷۰٪	۵۳/۳۰٪	۳۲/۵۰٪	۱۰۰٪	۳۰/۱۰٪	۶۹/۹۰٪	دهک ششم
۳۸/۶۰٪	۵۳/۹۰٪	۳۲/۸۰٪	۱۰۰٪	۲۷/۷۰٪	۷۲/۳۰٪	دهک هفتم
۳۷/۵۰٪	۵۴/۳۰٪	۳۲/۲۰٪	۱۰۰٪	۲۴/۰۰٪	۷۶/۰۰٪	دهک هشتم
۳۶/۸۰٪	۵۵/۲۰٪	۳۱/۷۰٪	۱۰۰٪	۲۱/۶۰٪	۷۸/۴۰٪	دهک نهم
۳۶/۶۰٪	۵۴/۷۰٪	۳۲/۶۰٪	۱۰۰٪	۱۷/۹۰٪	۸۲/۱۰٪	دهک دهم

منبع: محاسبات گزارش وضعیت رفاه و مصرف خانوارهای ایرانی در سال ۱۳۹۸ و ضرورت اصلاحات اقتصادی معاونت رفاه اجتماعی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی بر مبنای اطلاعات مرکز آمار ایران.

به علاوه مطابق با برآوردهای انجام شده از تورم روستایی ۱۲ ماهه منتهی به دی ماه ۱۳۹۸، متوسط تورم روستایی اقلام غیرخوراکی ۳۵ درصد و برای اقلام خوراکی ۵۱ درصد بوده است.

اقدامات حمایتی ایران در حوزه رفاه

خانوار و مبانی آن

تورم دهک‌های هزینه‌ای روستایی در جدول (۴-۵) گزارش شده است. ملاحظه می‌شود که در خانوارهای روستایی دهک اول با تورمی ۳۸/۸ درصدی و خانوار روستایی دهک دهم با بیشترین میزان تورم برابر ۴۳/۱۰ درصد مواجه بوده است.

جدول ۴-۵- تورم ۱۲ ماهه منتهی به دی‌ماه ۱۳۹۸ خانوارهای روستایی به تفکیک دهک‌های هزینه‌ای

تورم روستایی	سهم از بودجه خانوار			تورم		
	غیرخوراکی	خوراکی	کل	غیرخوراکی	خوراکی	کل
کل	۶۰/۶۷٪	۳۹/۳۳٪	۱۰۰٪	۳۵/۰۰٪	۵۳/۱۰٪	۴۱/۸۰٪
دهک اول	۴۴/۹۰٪	۵۵/۱۰٪	۱۰۰٪	۲۳/۶۰٪	۵۱/۲۰٪	۳۸/۸۰٪
دهک دوم	۵۲/۹۰٪	۴۷/۱۰٪	۱۰۰٪	۲۹/۷۰٪	۵۱/۱۰٪	۳۹/۸۰٪
دهک سوم	۵۴/۱۰٪	۴۵/۹۰٪	۱۰۰٪	۳۱/۱۰٪	۵۰/۹۰٪	۴۰/۲۰٪
دهک چهارم	۵۶/۲۰٪	۴۳/۸۰٪	۱۰۰٪	۳۱/۷۰٪	۵۱/۶۰٪	۴۰/۴۰٪
دهک پنجم	۵۷/۴۰٪	۴۲/۶۰٪	۱۰۰٪	۳۳/۰۰٪	۵۱/۴۰٪	۴۰/۸۰٪
دهک ششم	۵۹/۶۰٪	۴۰/۴۰٪	۱۰۰٪	۳۳/۵۰٪	۵۲/۶۰٪	۴۱/۲۰٪
دهک هفتم	۶۱/۶۰٪	۳۸/۴۰٪	۱۰۰٪	۳۳/۸۰٪	۵۳/۱۰٪	۴۱/۲۰٪
دهک هشتم	۶۱/۹۰٪	۳۸/۱۰٪	۱۰۰٪	۳۴/۸۰٪	۵۴/۰۰٪	۴۲/۱۰٪
دهک نهم	۶۴/۰۰٪	۳۶/۰۰٪	۱۰۰٪	۳۵/۲۰٪	۵۴/۲۰٪	۴۲/۰۰٪
دهک دهم	۶۹/۳۰٪	۳۰/۷۰٪	۱۰۰٪	۳۸/۲۰٪	۵۴/۳۰٪	۴۳/۱۰٪

منبع: محاسبات گزارش وضعیت رفاه و مصرف خانوارهای ایرانی در سال ۱۳۹۸ و ضرورت اصلاحات اقتصادی معاونت رفاه اجتماعی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی بر مبنای اطلاعات مرکز آمار ایران.

در ابتدای این بخش ملاحظه شد که متوسط هزینه خانوار کل شهری و روستایی بر اساس قیمت‌های ثابت روند کاهشی دارد، اما قضاوتی در خصوص چگونگی تغییر هزینه خانوار دهک‌های هزینه‌ای ارائه نشد. در ادامه سعی می‌شود با مقایسه تغییرات هزینه خانوارهای شهری و روستایی به تفکیک دهک‌های هزینه‌ای با تورم هزینه‌ای هر دهک، تصویری از تغییرات حقیقی هزینه خانوار دهک‌های هزینه‌ای ارائه شود. در یک تحلیل کلی با توجه به رشد هزینه‌های خانوار در مقابل شدت تورمی که هر دهک با آن مواجه بوده، می‌توان استدلال کرد که شدت کاهش مصرف خانوارهای روستایی بیشتر از خانوارهای شهری بوده و البته بررسی تغییرات مصرف به تفکیک

دهک‌های هزینه‌ای نشان می‌دهد ریزش مصرف در دهک‌های پایینی بیشتر از دهک‌های بالاتر بوده است. این موضوع با نگاهی به اطلاعات جدول (۴-۶) کاملاً آشکار است.

جدول ۴-۶- تغییرات هزینه، تورم و ریزش مصرف خانوارهای شهری و روستایی به تفکیک دهک‌های هزینه‌ای در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷

شرح	هزینه ماهانه خانوار در سال ۱۳۹۸ (تومان)		تغییرات هزینه خانوار نسبت به سال ۱۳۹۷		تورم ۱۲ ماهه منتهی به دی‌ماه سال ۱۳۹۸		رشد حقیقی هزینه خانوار	
	شهری	روستایی	شهری	روستایی	شهری	روستایی	شهری	روستایی
متوسط کل	۳,۹۵۳,۱۵۸	۲,۱۷۵,۵۰۰	۲۰/۶٪	۲۱/۷٪	۳۷/۴٪	۴۱/۸٪	-۱۶/۸٪	-۲۰/۱٪
دهک اول	۹۰۲,۸۹۳	۴۳۶,۷۷۶	۱۷/۵٪	۲۲/۹٪	۳۴/۷٪	۳۸/۸٪	-۱۷/۲٪	-۱۵/۹٪
دهک دوم	۱,۶۳۳,۳۲۱	۸۴۴,۵۶۹	۲۳/۰٪	۲۳/۹٪	۳۷/۱٪	۳۹/۸٪	-۱۴/۱٪	-۱۵/۹٪
دهک سوم	۲,۰۳۳,۵۲۵	۱,۱۱۵,۸۳۲	۲۲/۱٪	۲۳/۳٪	۳۸/۲٪	۴۰/۲٪	-۱۶/۱۰٪	-۱۶/۹٪
دهک چهارم	۲,۴۴۳,۶۴۰	۱,۳۷۲,۱۸۵	۲۲/۸٪	۲۳/۶٪	۳۸/۸٪	۴۰/۴٪	-۱۶/۱۰٪	-۱۶/۸٪
دهک پنجم	۲,۸۹۲,۹۰۵	۱,۶۶۰,۰۸۱	۲۳/۹٪	۲۴/۶٪	۳۸/۳٪	۴۰/۸٪	-۱۴/۴۰٪	-۱۶/۲۰٪
دهک ششم	۳,۴۲۳,۴۲۲	۱,۹۶۷,۱۳۷	۲۴/۷٪	۲۵/۱٪	۳۸/۷٪	۴۱/۲٪	-۱۴/۰۰٪	-۱۶/۱۰٪
دهک هفتم	۴,۱۱۲,۶۱۲	۲,۳۲۷,۴۱۲	۲۵/۶٪	۲۵/۶٪	۳۸/۶٪	۴۱/۲٪	-۱۳/۰۰٪	-۱۵/۶۰٪
دهک هشتم	۴,۹۸۷,۴۵۸	۲,۸۰۴,۷۸۸	۲۵/۲٪	۲۵/۹٪	۳۷/۵٪	۴۲/۱٪	-۱۲/۳۰٪	-۱۶/۲۰٪
دهک نهم	۶,۶۵۳,۵۷۸	۳,۵۷۸,۳۰۴	۲۷/۷٪	۲۶/۱٪	۳۶/۸٪	۴۲/۰٪	-۹/۱۰٪	-۱۵/۹۰٪
دهک دهم	۱۲,۳۳۰,۰۴۴	۶,۴۸۰,۶۳۰	۳۰/۲٪	۲۹/۶٪	۳۶/۶٪	۴۳/۱٪	-۶/۴۰٪	-۱۳/۵۰٪

منبع: مرکز آمار ایران. با توجه به اینکه ارقام مربوط به متوسط هزینه دهک‌های هزینه‌ای هنوز منتشر نشده است از محاسبات گزارش وضعیت رفاه و مصرف خانوارهای ایرانی در سال ۱۳۹۸ و ضرورت اصلاحات اقتصادی معاونت رفاه اجتماعی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی استفاده شده است.

به علاوه همانطور که در جدول (۴-۶) ملاحظه می‌شود مصرف حقیقی خانوارهای شهری با توجه رشد ۲۰/۶ درصدی هزینه‌های انجام شده آنها و تورم ۳۷/۴ درصدی، کاهش ۱۶/۸ درصدی داشته و مصرف حقیقی خانوارهای روستایی نیز با رشد ۲۱/۷ درصدی هزینه‌های انجام شده آنها و تورم ۴۱/۸ درصدی حدود ۲۰/۱ درصد کاهش یافته است. همچنین مشاهده می‌شود کاهش مصرف در دهک‌های پایین هزینه‌ای (به ویژه در خانوارهای شهری) بیشتر از دهک‌های بالای درآمدی است. مصرف دهک اول به ترتیب در خانوارهای شهری و روستایی کاهش ۱۷/۲ و ۱۵/۹

درصدی داشته است. این درحالی است که مصرف دهک دهم به ترتیب در خانوارهای شهری و روستایی ۶/۴ و ۱۳/۵ درصد کاهش یافته است.

مشاهدات فوق از آن جهت قابل تأمل است که انتظار داریم مصرف دهک‌های پایین درآمدی کم‌کاهش باشد، چرا که مصرف خانوارهای دهک پایین درآمدی عمدتاً شامل هزینه‌های ضروری است، بنابراین نسبت به تغییرات قیمت واکنش کمتری دارد و سخت‌تر کاهش می‌یابد. در مقابل مصرف دهک‌های بالای درآمدی پرکاهش‌تر است و نسبت به افزایش قیمت واکنش زیادتری نشان می‌دهد چرا که بخش عمده‌ای از مصرف خانوارهای دهک بالای درآمدی را مصارف غیرضروری تشکیل می‌دهد، بنابراین بخش‌های مهمی از مصرف آنها پرکاهش است. اما همانطور که در جدول (۴-۶) تغییرات مصرف در دهک پایین درآمدی در واکنش به افزایش قیمت‌ها بیشتر از دهک‌های بالای درآمدی است. این موضوع ریشه در دو مسئله دارد. اول اینکه به واسطه رکودی که در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ بر اقتصاد حاکم بوده است، عمدتاً صاحبان خانوار دهک‌های پایین درآمدی با کاهش درآمد حقیقی مواجه شده و بنابراین توان خرید را از دست داده‌اند و چون ثروت و دارایی چندانی هم برای جبران کاهش درآمد ندارند به ناچار مجبور به کاهش مصرف شده‌اند، در حالی که خانوارهای دهک‌های بالاتر به واسطه برخورداری از ثروت‌های انباشته و همچنین فرصت استفاده از نوسان‌های قیمتی در بازارهای دارایی، سطح مصرف خود را به‌طور نسبی حفظ کرده‌اند و کاهش مصرف کمتری را تجربه کرده‌اند.

۴-۴- تأثیر کرونا بر وضعیت رفاهی خانوارها

آنچه تا کنون در این بخش از فصل حاضر بررسی شد آشکارا نشان‌دهنده کاهش رفاه و کوچک‌تر شدن سبد مصرفی خانوارهای ایرانی در طی سال‌های گذشته است. در ادامه و قبل از اینکه به بخش بعدی پردازیم سعی می‌شود عوامل اثرگذار بر کاهش توان اقتصادی خانوار را بررسی کنیم. شاید بتوان مسیر سیاست‌گذاری یک کشور و اهدافی که سیاستگذار انتخاب می‌کند را یکی از مهمترین عوامل اثرگذار بر وضعیت همه متغیرهای اقتصادی دانست. در عین حال با یک نگاه کلی، فضای کلان یک اقتصاد تعیین‌کننده مسیر تحول بسیاری متغیرهای اقتصادی از جمله رفاه خانوار است. وقتی بر وضعیت رفاه خانوار متمرکز شویم برخی متغیرهای کلان اهمیت ویژه‌ای

پیدا می‌کنند که تورم، تولید و اشتغال عمده‌ترین متغیرهای تعیین‌کننده و اثرگذار بر وضعیت رفاهی خانوار هستند.

آشکار است که تورم با کاهش قدرت خرید واقعی افراد، توانایی خانوار برای پوشش هزینه‌ها را کاهش می‌دهد و منجر به کوچک شدن سبد مصرفی آنها و در نهایت تنزل سطح رفاه خانوارها می‌شود. همچنین همان‌طور که اشاره شد خانوارها صاحبان عوامل تولید در یک اقتصاد هستند بنابراین رشد تولید و اشتغال منجر به افزایش درآمد خانوارها شده و از این محل وضعیت رفاهی آنها بهبود خواهد یافت. اگر چه به این عوامل می‌توان شوک‌های برون‌زایی که به اقتصاد وارد می‌شود و منجر به بی‌ثباتی در اقتصاد می‌شود (مانند تحریم، جنگ، بلایای طبیعی و سایر شوک‌های برون‌زا) را نیز اضافه کرد. همان‌طور که بروز شوک برون‌زای بحران همه‌گیری ویروس کرونا جدید به اقتصاد جهانی آسیب‌های جدی وارد کرده است و این موضوع به کاهش رفاه اقتصادی کشورها منجر شده است.

در حال حاضر که اقتصاد ایران با شوک برون‌زای ویروس کرونا روبرو شده است، اگر بخواهیم به پیش‌بینی وضعیت رفاهی خانوار در مواجهه با این بحران بپردازیم به نظر می‌رسد بهتر است وضعیت مهم‌ترین متغیرهای تعیین‌کننده وضعیت رفاهی خانوار یعنی تورم، تولید و اشتغال را بررسی کنیم.

بر اساس آخرین برآوردها، تورم در دوازده ماهه منتهی به فرودین ۱۳۹۹ برابر با ۳۲/۲ درصد بوده که گروه خوراکی و آشامیدنی رشد قیمت ۳۶/۸ درصدی داشته است. به عبارتی جزء خوراکی و آشامیدنی که بخش عمده هزینه دهک‌های پایین درآمدی را شکل می‌دهد با رشد قیمت بالاتری از متوسط قیمت‌ها مواجه بوده است. این موضوع به نوبه خود انتظار کاهش بیش از پیش وضعیت رفاهی خانوار ایرانی را بوجود می‌آورد. در عین حال با توجه به اینکه تبعات شوک‌ها بر اقتصاد با وقفه ظاهر می‌شود هنوز اثرات بحران کرونا بر وضعیت تغییر قیمت‌ها به طور کامل ظاهر نشده است اما با توجه به برخی شواهد، انتظار تأثیر مثبت شیوع این ویروس بر تورم دور از ذهن نیست. چراکه وضعیت بودجه دولت به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده تورم در اقتصاد ایران هم از لحاظ منابع و هم از لحاظ مصارف از تبعات بحران کرونا مصون نمانده است.

در سمت منابع بودجه، پیش از بروز بحران کرونا به دلیل شدت گرفتن تحریم‌ها و محدودیت فروش نفت، منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای دولت به شدت محدود شده بود. بروز بحران کرونا و کاهش تقاضای نفت و افت شدید قیمت نفت به تبع آن این محدودیت دولت در

سمت منابع را شدت داده است. از سوی دیگر همان‌طور که در بخش‌های قبلی نیز اشاره شده به دلیل برخی سیاست‌های حمایتی از بنگاه و تولید کشور برخی مالیات‌ها به تعویق افتاده و یا کاهش یافته‌اند (به خاطر کاهش تولید و درآمد بنگاه‌ها) بنابراین در سمت منابع، درآمدهای مالیاتی دولت نیز کاهش یافته است. در نهایت می‌توان انتظار داشت در سال پیش‌رو دولت با محدودیت منابع بسیار شدیدی مواجه خواهد بود این موضوع به نوبه خود احتمال افزایش کسر بودجه دولت را تشدید می‌کند. علاوه بر این در سمت مصارف دولت به واسطه مسئولیت اجتماعی که برعهده دارد هزینه‌های زیادی را خلق کرده است که این موضوع نیز به شدت گرفتن کسری بودجه دولت خواهد انجامید. از این رو انتظار می‌رود شیوع کرونا با تشدید کسری بودجه در ماه‌های آتی منجر به افزایش تورم شود و بنابراین ممکن است وضعیت رفاه خانوار از این مسیر بدتر شود.

علاوه بر این به واسطه کاهش درآمدهای نفتی از یک سو و محدودیت تجارت بین‌الملل و کاهش صادرات غیر نفتی از سوی دیگر به نظر می‌رسد منابع ارزی کشور به شدت محدود شود. کاهش منابع ارزی نیز به نوبه خود احتمال بی‌ثباتی بیشتر بازار ارز و افزایش نرخ ارز را شدت می‌دهد. بنابراین به نظر می‌رسد این موضوع به واسطه وابستگی ارزی تولید در اقتصاد ایران منجر به فعال شدن کانال ارز-تورم شود. در نهایت با توجه به تمام محدودیت‌هایی که ذکر شد انتظار شدت گرفتن تورم در ماه‌های آتی انتظار دور از ذهنی نیست.

دیگر متغیر تعیین‌کننده وضعیت رفاهی خانوارها تولید و اشتغال است. همان‌طور که در فصل قبلی اشاره شد بروز بحران کرونا منجر به کاهش سطح تولید و اشتغال شده است. بروز رکود ناشی از بحران کرونا یک تولید اقتصاد را کوچکتر کرده، یعنی درآمد سرانه کشور نیز کاهش یافته است. بنابراین به طور کلی سطح درآمد صاحبان عوامل تولید (وابسته به سهمی که در تولید دارند) کاهش یافته و به‌طور آشکار منجر به کاهش سطح رفاهی خانوار خواهد شد. ضمن اینکه باید در نظر داشت که به واسطه رکود بوجود آمده و شدت گرفتن بیکاری، بسیاری افراد با از دست دادن منبع درآمد ناشی از کار، آسیب بسیار شدیدتری از لحاظ رفاهی خواهند دید. همچنین با توجه به آنچه در فصل قبلی ملاحظه شد بخش عمده‌ای از اشتغال از دست رفته را مشاغل آسیب‌پذیر و غیررسمی دهک‌های یک تا شش درآمدی شامل می‌شود. این به معنای آن است که دهک‌های درآمدی پایین با کاهش قابل توجه منابع درآمدی خود نیز مواجه هستند. این موضوع چشم‌اندازی بسیار بغرنج از وضعیت رفاهی دهک‌های پایین درآمدی ارائه می‌دهد.

در مجموع همانطور که در فصول گذشته بررسی شد و پیش‌بینی سازمان‌های جهانی اقتصادی و نهادهای داخلی نشان می‌دهد، اقتصاد ایران از آسیب‌های بحران کرونا در امان نخواهد ماند. همانطور که به‌طور مفصل در بخش ابتدایی همین فصل ملاحظه شد، وضعیت رفاهی خانوار ایرانی به ویژه در دهک‌های پایین درآمدی چندان مناسب نبوده و بیم آن می‌رود وضعیت موجود اقتصاد ایران در کنار شرایط بحرانی بوجود آمده، رفاه خانوارهای دهک‌های پایین درآمدی را با بحران جدی و حتی حیاتی مواجه کند. در ادامه رویکرد پیشنهادی ارائه شده توسط وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در جهت کاهش عوارض این همه‌گیری جهانی با تمرکز بر وضعیت خانوار بررسی می‌شود.

۴-۵- رویکرد پیشنهادی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

پس از شیوع کرونا، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی به عنوان ارگان مسئول در قبال افزایش رفاه اجتماعی آحاد افراد جامعه، بسته‌های سیاستی متفاوتی را مورد بررسی قرار داد. در اولین برآوردها با لحاظ کردن معیار ۲ درصدی تولید ناخالص داخلی، بسته مورد نیاز برای اقتصاد ایران به مبلغ بیش از ۶۰ هزار میلیارد تومان پیشنهاد شد. با روشن شدن ابعاد بحران کرونا این مبلغ تا ۲۰ درصد بودجه سال ۱۳۹۹ که حدود ۱۰۰ هزار میلیارد تومان است، افزایش یافت. تخصیص منابع در نظر گرفته شده عمدتاً مبتنی بر اولویت‌هایی مثل حفظ سلامت عموم جامعه در مواجهه با ویروس، حفظ اشتغال در بنگاه‌ها، تداوم فعالیت بنگاه‌های اقتصادی و حمایت از خانوارهای آسیب‌دیده است. در این بخش به بررسی سیاست‌های حمایتی پیشنهاد شده در جهت حمایت از خانوارها که عمدتاً بر خانوارهای آسیب‌پذیر و دهک‌های پایین درآمدی تمرکز دارد، می‌پردازیم.

آنچه درخصوص رویکرد پیشنهادی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، در خصوص خانوار می‌توان اشاره کرد این است که عمدتاً بسته‌های سیاستی اعطای کمک‌های حمایتی دولت را منوط به شناسایی دو گروه پرریسک و آسیب‌دیده از عوارض اقتصادی ناشی از کرونا کرده‌اند. این شناسایی می‌تواند از طریق تحلیل داده‌های مرتبط اعم از داده‌های مالی مانند پرداخت‌های صورت گرفته ذیل شاپرک، داده‌های حوزه‌ی سلامت و همچنین سایر پایگاه داده‌ها و با همکاری بانک مرکزی، وزارت رفاه، صمت و نهادهای حمایتی (کمیت‌ه امداد و بهزیستی) صورت گیرد و بنگاه‌ها و افراد آسیب‌دیده شناسایی شود. در نهایت وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، با توجه به عواقب

اجتماعی- اقتصادی بسیار گسترده بحران کرونا در حوزه خانوار، دو سطح از حمایت‌ها به شرح زیر را پیشنهاد داده است.

(۱) حمایت از افراد و خانوارهای آسیب‌پذیر و نیازمند

(۲) حمایت از شاغلین بیکار شده

با این نگاه خانوارها با توجه به آسیب‌پذیری از تبعات شیوع بیماری و میزان وسع به شکل

زیر دسته بندی شده‌اند:

(۱) خانوارهای نیازمند

• مددجویان نهادهای حمایتی

• دهک‌های اول و دوم

(۲) خانوارهای آسیب‌پذیر

• فعالین در بخش رسمی اقتصاد (غیر از کارکنان دولت و نهادها)

• صاحبان مشاغل غیررسمی و بیکاران

(۳) خانوارهای غیر آسیب‌پذیر

• دهک‌های نهم و دهم

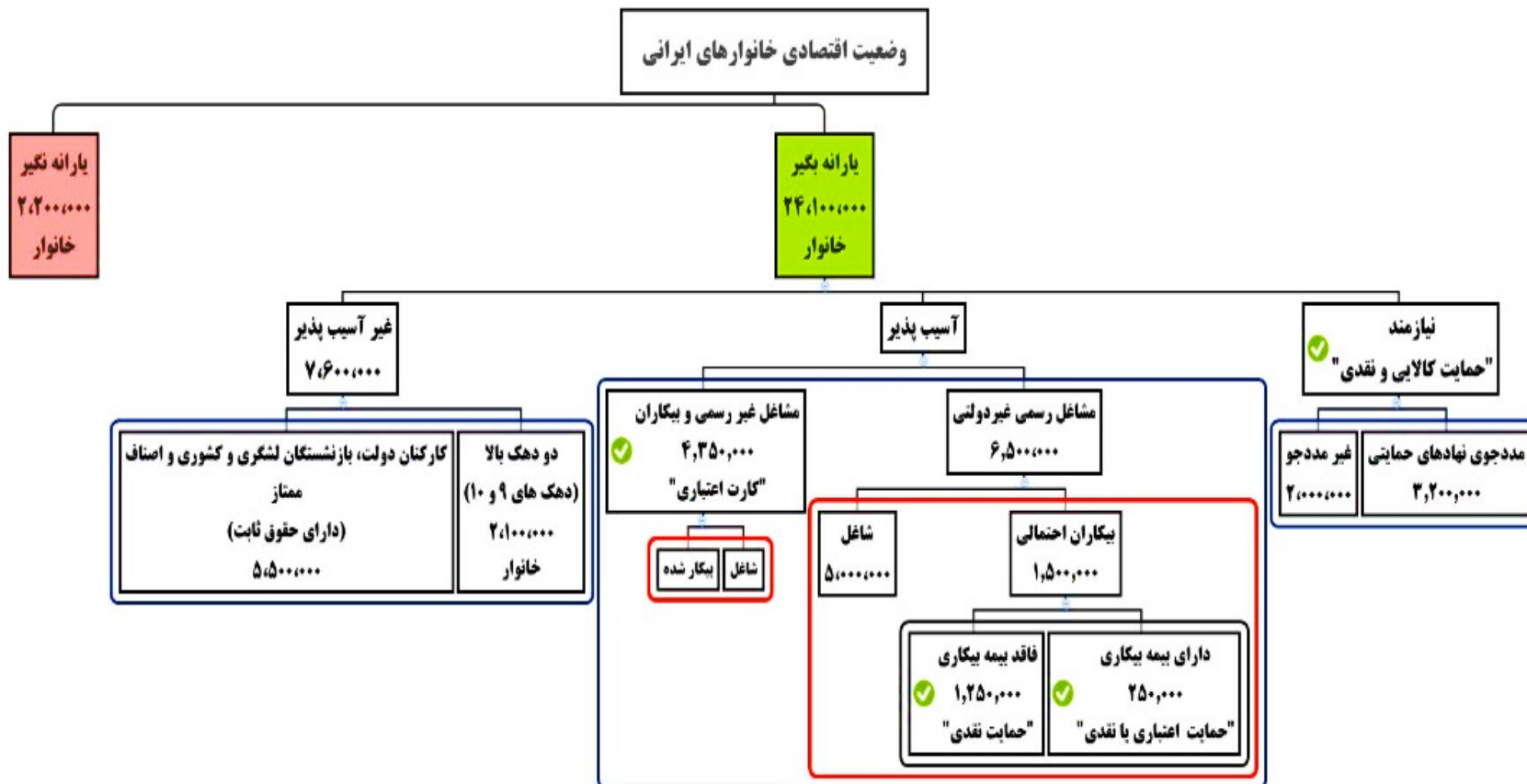
• کارکنان بخش عمومی، بازنشستگان و اصناف ممتاز

با چنین دسته‌بندی از خانوارها، گروه‌های نیازمند و آسیب‌پذیر یعنی گروه ۱ و ۲ هدف

طرح‌های حمایتی هستند. در نمودار (۴-۴) تفکیک خانوارها و برآوردی از وضعیت اقتصادی آنها

ملاحظه می‌شود.

نمودار ۴-۴- وضعیت اقتصادی خانوارهای ایرانی

از حدود ۲۶/۵ میلیون خانوار ایرانی، بیش از ۹۰ درصد آنها یعنی ۲۴/۱ میلیون خانوار یارانه بگیر هستند. گروه یک یعنی خانوارهای نیازمند که شامل مددجویان نهادهای حمایتی و دهک‌های اول و دوم است با توجه به اطلاعات موجود نزد سازمان‌های حمایتی قابل شناسایی هستند. این گروه شامل ۳/۲ میلیون خانوار مددجویان نهادهای حمایتی و ۲ میلیون خانوار غیرمددجو است که نیازمند حمایت مستقیم به شکل حمایت کالایی و نقدی هستند. بنابراین ۵/۲ میلیون خانوار نیازمند حمایت مستقیم شناسایی شدند. گروه غیرآسیب‌پذیر شامل دو دهک بالای درآمدی کارکنان بخش عمومی، بازنشستگان و اصناف ممتاز که دارای حقوق ثابت هستند نیز ۷/۶ میلیون خانوار هستند. این گروه نیازمند حمایت از سوی دولت نیستند.

گروه آسیب‌پذیر که شامل ۶/۵ میلیون خانوار شاغلین در بخش رسمی اقتصاد (غیر از کارکنان دولت و نهادها) و ۴/۳۵ میلیون خانوار صاحبان مشاغل غیررسمی و بیکاران هستند که در دهک‌های سوم تا هشتم درآمدی قرار دارند. دسته دوم یعنی مشاغل غیررسمی و بیکاران در اقدامات پیشنهادی ارائه شده، مشمول بسته‌های حمایتی دولت قرار می‌گیرند که حمایت آنها به صورت اعتباری است، بر خلاف گروه نیازمند که حمایت مستقیم و نقدی هستند.

همچنین پیش‌بینی می‌شد چیزی حدود ۱/۵ میلیون خانوار از شاغلین در بخش رسمی غیردولتی اقتصاد به دلیل بحران بوجود آمده شغل خود را از دست بدهند. در اقدامات پیشنهادی ارائه شده، حمایت این گروه بسته به اینکه دارای بیمه بیکاری یا فاقد بیمه بیکاری هستند، مشمول حمایت به صورت اعتباری یا نقدی شده‌اند. لازم به ذکر است که حمایت اعتباری به صورت وام با نرخ سود مرسوم بانکی پیش‌بینی شده است و همچنین بخشی از حمایت به شکل اعتبار خرید خواهد بود.

آنچه مسلم است پس از شناسایی خانوارهای نیازمند به حمایت، میزان حمایت اهمیت کلیدی دارد. برای این منظور ابتدا لازم است برآوردی از هزینه‌های زندگی فرد شامل خوراک، پوشاک، حمل و نقل، مسکن و سایر هزینه‌های زندگی بدست آید. وزارت بهداشت برآوردی از هزینه‌های زندگی خانوار در غالب دو سبد متفاوت سبد مطلوب و سبد حداقل نیاز ضروری ارائه کرده است. در این برآورد انجام شده با توجه به اهمیت و ضرورت هزینه‌های غذایی نسبت به سایر هزینه‌ها، کل مخارج زندگی به دو دسته هزینه‌های غذایی و سایر امور زندگی تقسیم شده‌اند. در سبد حداقل نیاز ضروری بخش هزینه‌های غذایی به این ترتیب محاسبه شده است که حداقل کالری مورد نیاز برای بدن که توسط سازمان جهانی بهداشت ارائه شده است یعنی ۲۱۰۰ کیلو

کالری روزانه، اساس کار قرار گرفته و با توجه به جدول هرم غذایی لازم برای هر فرد، برآوردی از هزینه آن بدست آمده است. همچنین حداقل‌هایی از سایر امور زندگی در نظر گرفته شده و برآوردی از هزینه آن محاسبه شده است. به همین ترتیب در سبد مطلوب با ۲۴۷۰ کیلو کالری روزانه هزینه‌های غذایی برآورد شده و سایر امور زندگی نیز از استاندارد بالاتری برخوردار بوده و برآوردی از هزینه آن بدست آمده است.

در نهایت با توجه به برآوردی که از هزینه سرانه تأمین حداقل معاش (حداقل کالری) توسط وزارت بهداشت صورت گرفته است، با توجه به سبد حداقل نیاز ضروری، هزینه ماهانه حداقل معاش یک خانوار سه نفره حدود ۱ میلیون تومان برآورد شده است. اگر چه همانطور که اشاره شد وزارت بهداشت در دو سبد متفاوت سبد مطلوب و سبد حداقل نیاز ضروری به برآورد هزینه‌های مورد نیاز برای کسب کالری مورد نیاز پرداخته است. در ادامه مرور سریعی بر دو سبد پیشنهادی و برآورد بار مالی تأمین هر یک از این سبدها برای دولت داریم. ابتدا آنچه سبد مطلوب خوانده شده است را بررسی می‌کنیم. در نمودار (۴-۵) خلاصه‌ای از هزینه سبد مطلوب ارائه شده است.

همانطور که ملاحظه می‌شود در سبد مطلوب، هزینه فقر غذایی ۳۵۳ هزار تومان که با احتساب ۲۴۷۰ کالری روزانه برآورد شده و حداقل هزینه زندگی هر فرد با همین مقدار کالری روزانه و سایر امور ضروری زندگی ۱ میلیون و ۲۹ هزار تومان برآورد شده است. بنابراین برای یک خانوار سه نفره هزینه پوشش فقر غذایی یک میلیون و ۵۹ هزار تومان و هزینه پوشش فقر مطلق سه میلیون و ۸۷ هزار تومان است. در نهایت با برآوردی که از درآمدهای خانوار دهک اول شده است مبلغ لازم برای پوشش فقر غذایی یک خانوار سه نفره دهک اول ماهانه ۴۳۲ هزار تومان و مبلغ لازم برای پوشش فقر مطلق یک خانوار سه نفره دهک اول ۱ میلیون و ۴۷۰ هزار تومان برآورد شده است.

با مقایسه هزینه لازم برای پوشش فقر غذایی و فقر مطلق با ارقام هزینه-درآمد دهکی خانوار ارقام برآورد شده تقریباً با ارقام درآمد خانوار دهک هفتم هم‌خوانی دارد. این به آن معنا است که با در نظر گرفتن سبد مطلوب، دهک درآمدی هفتم به بالا بی‌نیاز از حمایت هستند. بنابراین جمعیت مورد برآورد آن برای پوشش جمعیت ۶ دهک اول درآمدی است که طیف جمعیتی وسیعی را شامل می‌شود. به عبارتی حدود ۱۸ میلیون خانوار تحت پوشش این طرح قرار می‌گیرد

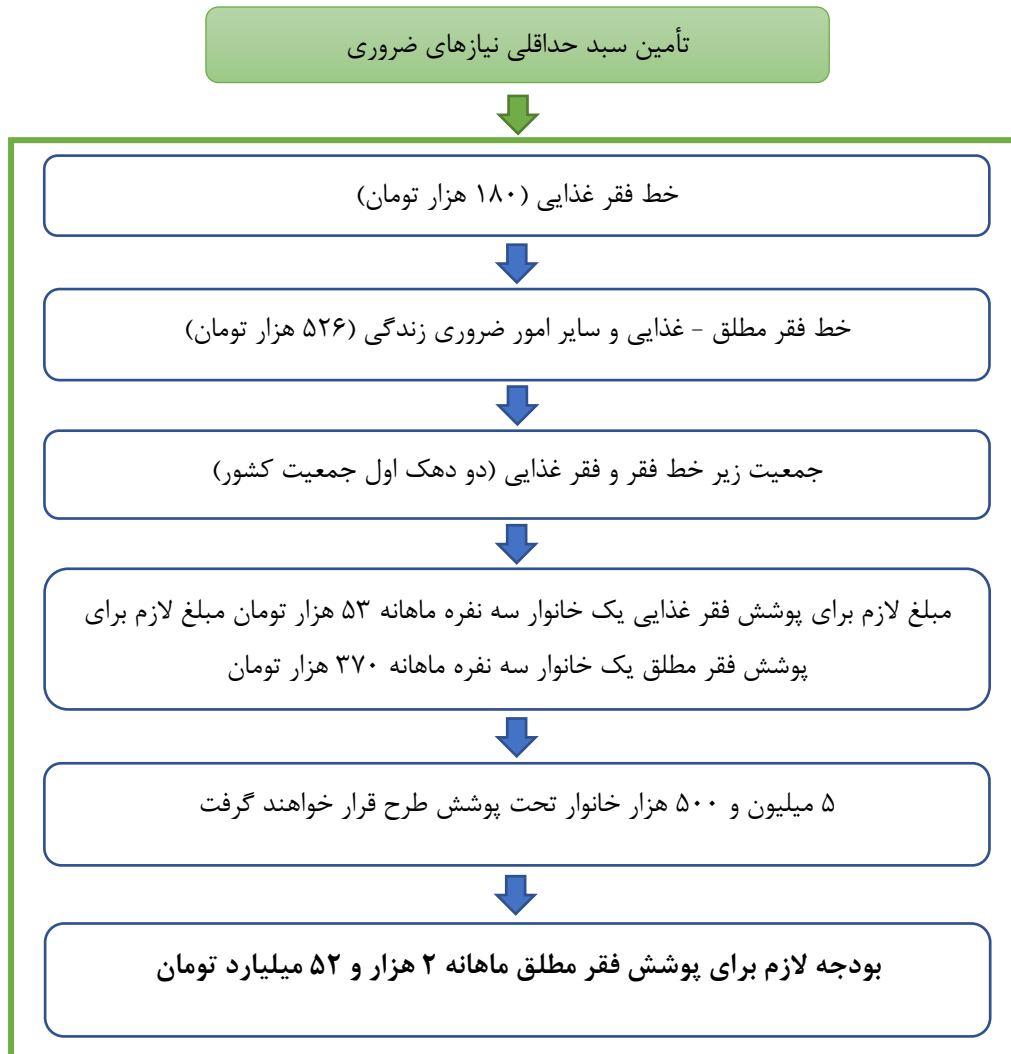
و بنابراین با احتساب سبد مطلوب، بودجه لازم برای پوشش فقر مطلق ماهانه ۱۳ هزار و ۵۰۰ میلیارد تومان است.

نمودار ۴-۵- هزینه سبد مطلوب و بار مالی تأمین آن برای دولت

با توجه به ملاحظات مطرح شده، سبد دومی که توسط وزارت بهداشت ارائه شده است یعنی سبد حداقل نیاز ضروری به عنوان مبنای حمایت دولت در بسته‌های پیشنهادی قرار گرفت که در نمودار (۴-۶) آن را مشاهده می‌کنید.

نمودار ۴-۶- هزینه سبد حداقلی نیازهای ضروری و بار مالی تأمین آن برای دولت

در سبد حداقل نیاز ضروری، هزینه فقر غذایی با احتساب ۲۱۰۰ کالری روزانه ۱۸۰ هزار تومان برآورد شده، همچنین حداقل هزینه زندگی هر فرد ۵۲۶ هزار تومان برآورد شده است که مبتنی بر همین مقدار کالری روزانه و سایر امور ضروری زندگی است. همچنین برای یک خانوار سه نفره هزینه پوشش فقر غذایی ۵۴۰ هزار تومان و هزینه پوشش فقر مطلق یک میلیون و ۵۷۸

اقدامات حمایتی ایران در

حوزه رفاه خانوار و مبانی آن

هزار تومان است. در نتیجه در مقایسه با برآورد درآمدهای خانوار دهک اول، مبلغ لازم برای پوشش فقر غذایی یک خانوار سه نفره دهک اول ماهانه ۵۳ هزار تومان و مبلغ لازم برای پوشش فقر مطلق یک خانوار سه نفره دهک اول ۳۷۰ هزار تومان برآورد می‌شود. به علاوه جمعیت تحت پوشش تنها محدود به دو دهک اول جمعیتی می‌شود که به شدت آسیب‌پذیر هستند. به عبارتی مقایسه هزینه لازم برای پوشش فقر غذایی و فقر مطلق بر طبق معیار سبد حداقلی نیازهای ضروری با ارقام هزینه-درآمد دهکی خانوار، ارقام برآورد شده به طور تقریبی با ارقام درآمد خانوار دهک سوم منطبق است. بنابراین جامعه تحت پوشش این طرح ۵ میلیون و ۵۰۰ هزار خانوار است. در نهایت بودجه برآورد شده برای این طرح ماهانه ۲ هزار و ۵۲ میلیارد تومان است.

اجرای سیاست‌های حمایتی دولت در جهت مقابله با تبعات بحران کرونا بار مالی خاص خود را بر بودجه دولت تحمیل می‌کند. از این رو در بسته‌های پیشنهادی ارائه شده طرح دوم لحاظ شده است. بنابراین با توجه به انواع حمایت‌های نقدی، اعتباری و کالایی که در نظر گرفته شده است در جدول (۴-۷)، برآوردی از مخارجی که برای دولت با توجه به گروه‌های هدف و جمعیت آن برای دوره‌های یک ماهه و سه ماهه ارائه شده است.

جدول ۴-۷- برآورد بار مالی طرح پیشنهادی برای حمایت از خانوارهای نیازمند و آسیب‌پذیر

گروه هدف	جمعیت هدف (میلیون خانوار)	مبلغ ماهانه (هزار تومان)	بار مالی ماهانه (میلیارد تومان)	بار مالی سه ماه (میلیارد تومان)
بیکاران احتمالی	۱/۲۵۰	۱۲۵۰	۱۵۶۲	۴۶۸۸
خانوارهای نیازمند	۱	۳۵۰	۳۵۰	۱۰۵۰
مجموع	۲/۲۵۰		۱۹۱۲	۵۷۳۸
مشاغل غیررسمی	۴	۱۲۵۰	۵۰۰۰	۱۵۰۰۰
مشاغل رسمی	۲	۱۲۵۰	۲۵۰۰	۷۵۰۰
مجموع	۶		۷۵۰۰	۲۲۵۰۰

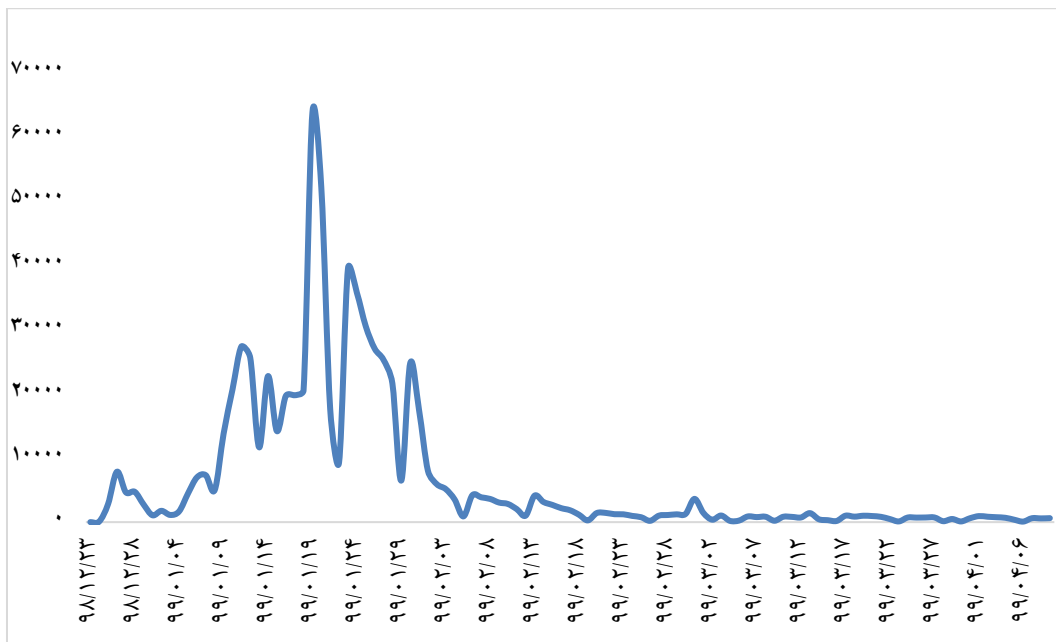
در خصوص تامین مالی منابع مورد نیاز برای حمایت از خانوارها، پیشنهادات زیر توسط وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی مطرح شد:

- استفاده از منابع ارزی (تا سقف ۲ میلیارد دلار) و منابع ریالی صندوق توسعه ملی
- بازگشت منابع ریالی سپرده‌گذاری شده در شبکه بانکی تا سقف ۱۰ هزار میلیارد تومان طی سال ۱۳۹۹: پرداخت تنخواه توسط بانک مرکزی و استفاده از این منابع به منظور کنترل رشد پایه پولی
- فروش دارایی‌های دولت در بورس تا سقف ۲۰ هزار میلیارد تومان
- انتشار اوراق مبتنی بر دارایی یا اوراق بهادار دولتی تا سقف ۲۰ هزار میلیارد تومان
- استفاده از ظرفیت تبصره‌های قانون بودجه سال ۱۳۹۹ به منظور بهادارسازی بدهی‌های دولت به شبکه بانکی و وثیقه‌گذاری این اوراق به منظور دسترسی به خطوط اعتباری بانک مرکزی (بند اول و دوم قسمت «م» از تبصره ۵ قانون بودجه).

در راستای حمایت از شاغلین بیکار شده و برای شناسایی افرادی که به واسطه بحران کرونا شغل خود را از دست داده‌اند و بیمه بیکاری به آنها تعلق می‌گیرد، سامانه بیمه بیکاری توسط اداره کل حمایت از مشاغل و بیمه بیکاری وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی راه‌اندازی شد. پیش از این، آمار بیکاران ابتدا در شهرستان و سپس در استان ثبت می‌شد و در نهایت با یک وقفه زمانی به تهران می‌رسید و اصلاً تجمیع اطلاعات وجود نداشت، اما با راه‌اندازی این سامانه، اطلاعات افراد بیکار شده در یک جا و به صورت روزانه ثبت و جمع‌بندی می‌شود. بر طبق اطلاعات این سامانه در فاصله ۲۳ اسفند ۱۳۹۸ تا ۹ تیر ۱۳۹۹، تعداد ۸۵۴ هزار و ۷۲۹ نفر جهت دریافت بیمه بیکاری ثبت نام کردند که از این تعداد ۷۱۵ هزار و ۴۷۲ نفر مشمول دریافت بیمه بیکاری شناخته شده‌اند. روند ثبت نام روزانه افراد متقاضی دریافت بیمه بیکاری که مشمول قانون بیمه بیکاری هم بوده‌اند در نمودار شماره (۴-۷) ارائه شده است.

به طور آشکار می‌توان ملاحظه کرد که تا تاریخ ۱۹ فروردین تعداد ثبت‌نام کنندگان درخواست بیمه بیکاری روند صعودی داشته و به سقف بیش از ۶۳ هزار نفر در روز رسیده است. اما پس از این تاریخ اگرچه همراه با نوسان، اما شاهد روند نزولی ثبت‌نام کنندگان درخواست بیمه بیکاری هستیم. چنانکه تقریباً در اوایل خرداد ماه تعداد ثبت‌نام کنندگان درخواست بیمه بیکاری در هر روز به زیر هزار نفر کاهش یافته است.

نمودار ۴-۷- روند روزانه ثبت نام درخواست بیمه بیکاری افراد مشمول قانون بیمه بیکاری - نفر

منبع: سامانه ثبت درخواست بیمه بیکاری، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.

۴-۶- اقدامات مصوب دولت برای حمایت از خانوارها

در پی شیوع کرونا، سیاست‌های متنوعی در راستای حمایت از خانوارها و اقشار آسیب پذیر تصویب شده و به مرحله اجرا رسیده‌اند. دولت با وجود قرار داشتن در شرایط تحریم و به رغم محدودیت‌های شدید حاکم بر بودجه تلاش کرد تا با همکاری سایر ارکان حاکمیت سیاست‌های حمایتی ویژه‌ای را بدین منظور در نظر بگیرد. به‌طور خاص، در خصوص حمایت از خانوارهای نیازمند، با توجه به گزارش وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی از گروه‌های نیازمند حمایت سریع در دوران شیوع ویروس کرونا، مقرر گردید کلیه دستگاه‌های عضو کمیته^۱، ظرف مدت یک هفته میزان حمایت خود را از گروه‌های شناسایی شده رسماً به دبیرخانه شورای عالی رفاه اعلام نمایند. همچنین مقرر شد به منظور شناسایی اقشار نیازمند تحت پوشش نهادهای عمومی و موسسات

^۱- کمیته‌ای متشکل از نمایندگان دستگاه‌های اجرایی شامل سازمان بهزیستی کشور، کمیته امداد امام خمینی(ره)، بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی، آستان قدس رضوی، ستاد اجرایی فرمان امام(ره)، سازمان بسیج مستضعفین، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، وزارت کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت و وزارت جهاد کشاورزی؛ ذیل شورای عالی رفاه و تامین اجتماعی به منظور هماهنگی میان دستگاه‌های اجرایی و نهادهای عمومی و موسسات مردمی و خیریه‌ها، و در راستای حمایت اجتماعی از اقشار نیازمند تشکیل شد.

مردمی و خیریه‌ها، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (سازمان بهزیستی کشور)، ضمن تشکیل پایگاه مشترک اطلاعات متمرکز موسسات خیریه و اقشار تحت پوشش، با همکاری وزارت کشور، سازمان هلال احمر ایران و نیروی انتظامی، نسبت به تبادل دوطرفه اطلاعات و داده‌ها، اقدام نماید.

در این بین مسئله‌ای که اهمیت بسیاری دارد، نحوه شناسایی اقشار مورد نظر به منظور حمایت است که با تشکیل شناسنامه اقتصادی اجتماعی توسط وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی بر مبنای اطلاعاتی نظیر تراکنش‌های مالی خانوار، دارایی‌ها و اموال خانوار، شاخص مالی برای هر خانوار ایجاد شده و بر اساس آن مشمول بودن یا نبودن خانوار مشخص می‌شود. به علاوه امکان بررسی مجدد و اعتراض برای خانوارهایی که مشمول نشده‌اند فراهم شده تا احتمال خطای تشخیص و حمایت کاهش یابد. به عبارتی به منظور هماهنگی دستگاه‌های ارائه‌کننده خدمات حمایتی و جلوگیری از هدررفت منابع، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی می‌تواند پس از احراز هویت و اخذ رضایتنامه الکترونیکی که از طریق استفاده از سرویس شاهکار (تطابق شماره تلفن همراه و کد ملی) انجام خواهد شد، شناسنامه اقتصادی خانوارهای نیازمند را جهت شناسایی دقیق‌تر نیازمندان به نهادهای عمومی و موسسات مردمی و خیریه‌های دارای مجوز از دستگاه‌های اجرایی ارائه دهد.

استانداران مکلف شدند ضمن تشکیل کمیته استانی شورای عالی رفاه و تامین اجتماعی، با دعوت از نهادهای عمومی و موسسات مردمی و خیریه‌ها و سازمانهای ذیربط، میزان ظرفیت و توانمندی آنان را برای حمایت از اقشار ضعیف و نیازمند استان مربوطه ظرف مدت ۱۰ روز به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی اعلام نمایند. وزارت مذکور موظف است ظرف حداکثر یک هفته کد ملی و ویژگی‌های خانوارهای نیازمندی که تحت پوشش نهادهای حمایتی (کمیته امداد امام خمینی(ره) و سازمان بهزیستی کشور) نمی‌باشند، را در اختیار کمیته استانی قرار دهد تا حمایت‌ها و کمک‌های لازم از طریق نهادهای عمومی و موسسات مردمی و خیریه‌ها صورت پذیرد. مدیران کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان‌ها بعنوان دبیر کمیته استانی شورای عالی رفاه و تامین اجتماعی، مسئولیت پیگیری و تجمیع اطلاعات خانوارهای مذکور را عهده‌دار شدند. به علاوه، در خصوص حمایت از خانوار و اقشار آسیب‌پذیر بسته‌های حمایتی و معیشتی شامل کمک ماهیانه ۲۰۰ تا ۶۰۰ هزار تومانی، بیمه بیکاری، اعطای وام به خانوار و کمک‌های

اعتباری به تصویب رسیده است و اقداماتی به اجرا درآمده است که در ادامه سعی می‌شود برخی از مهمترین آنها مرور شود.

۱- پرداخت مبلغ ۲۰۰ الی ۶۰۰ هزار تومان به یک میلیون خانوار با جمعیت سه میلیون نفر که عضو کارمند یا بازنشسته نداشته و تحت پوشش بیمه یا نهادهای حمایتی هم نیستند (ماهانه ۳۵۰ میلیارد تومان به این بند اختصاص خواهد یافت). میزان کمک بین ۲۰۰ هزار تا ۶۰۰ هزار تومان بسته به بعد خانوار به این ترتیب که خانوار یک نفره ۲۰۰ هزار تومان، دو نفره ۳۰۰ هزار تومان، سه نفره ۴۰۰ هزار تومان، چهار نفره ۵۰۰ هزار تومان و پنج نفره و بیشتر ۶۰۰ هزار تومان، در ۴ مرحله پرداخت شده است که آخرین مرحله آن ۳۱ خرداد ۱۳۹۹ توسط سازمان هدفمندی یارانه‌ها، واریز شد.

۲- پرداخت تسهیلات بانکی به شکل وام قرض‌الحسنه ۱ میلیون تومانی به خانوارهای یارانه بگیر از دیگر مصوبات حمایتی است. در این مصوبه خانوارهایی که تا پایان فروردین ۱۳۹۹ یارانه بگیر باشند، مشمول این مصوبه خواهند بود و کافی است از طریق ابزارهای اعلام شده توسط دولت شرایط وام قرض‌الحسنه را بپذیرند. همچنین تضمین وام قرض‌الحسنه موضوع این مصوبه، یارانه نقدی ماهانه واریزی به حساب سرپرست خانوار است. مبلغ وام ۱ میلیون تومان و نرخ کارمزد ۴ درصد است که اقساط آن از ابتدای تیر ماه به مدت ۳۰ ماه و هر قسط ۳۵ هزار تومان از یارانه سرپرست خانوار کسر می‌شود. از بین ۲۴ میلیون خانوار یارانه‌بگیر که واجد شرایط دریافت این تسهیلات بوده‌اند، تا تاریخ ۱۰ خرداد، بیش از ۲۰ میلیون و ۱۸۴ هزار خانوار این تسهیلات را دریافت کردند و با واریز آخرین مرحله این تسهیلات به حساب سرپرستان خانوار، تا پایان خرداد تعداد خانوارهای دریافت‌کننده این تسهیلات به ۲۱ میلیون و ۵۱ هزار و ۳۹۳ خانوار رسید.

۳- اختصاص ۵ هزار میلیارد تومان به منظور پرداخت بیمه بیکاری. اولین مرحله بیمه بیکاری به بیمه‌شدگان آسیب دیده از کرونا یعنی مقرری بیمه بیکاری اسفند ماه این افراد که ۱۲۸۶ میلیارد تومان از ۵ هزار میلیارد اختصاص یافته است در نیمه اول خرداد ماه پرداخت شد و دو مرحله دیگر هم بیمه بیکاری پرداخت خواهد شد.

۴- پرداخت ۵۰ درصد غرامت دستمزد به کارگران دارای استراحت پزشکی بدون نظر کمیسیون پزشکی توسط سازمان تامین اجتماعی.

۵- دولت برای خانوارها یک فرصت سه ماهه (اسفند، فروردین و اردیبهشت) برای پرداخت قبوض گاز، برق، آب و عوارض شهرداری در نظر گرفت.

- ۶- بر اساس مصوبه شورای پول و اعتبار، تعویق سه ماهه برای پرداخت اقساط تسهیلات قرض الحسنه دریافتی توسط خانوارها در نظر گرفته شد.
- ۷- سازمان بهزیستی کشور ضمن تشکیل جلسات متعدد کمیته پیشگیری از بیماریهای واگیردار و اقدامات پیشگیرانه، اقدامات زیر را جهت حمایت از اقشار آسیب پذیر در شرایط شیوع کرونا در نظر گرفت:
- مبلغ ۱۰ میلیارد تومان به حساب ۴۰ هزار نفر معلولان ضایعه نخاعی شدید و خیلی شدید مستقر در منزل برای تهیه اقلام بهداشتی و ضدعفونی جهت پیشگیری از کرونا واریز شد.
  - اختصاص ۵۸ میلیارد ریال از سوی سازمان بهزیستی کشور به مراکز اقامتی درمان و بازتوانی معتادین، برای اجرای دستورالعمل‌های پیشگیری و کنترل کووید ۱۹ با سرانه هر مرکز پنج میلیون تومان.
  - تخصیص ۲۴۰ میلیارد ریال از سوی سازمان بهزیستی کشور به مراکز شبانه‌روزی نگهداری سالمندان و معلولان با ظرفیت ۴۸۰۰۰ نفر، سرانه ۵ میلیون ریال برای هر نفر.
- ۸- سازمان تامین اجتماعی نیز در کنار سایر اقدامات حمایتی، بهداشتی و سلامت در حوزه حمایت از خانوار و اقشار آسیب‌دیده برای حمایت از بیمه شدگان در مقابل آثار کرونا تسهیلاتی در نظر گرفت که شامل موارد زیر است:
- پرداخت غرامت دستمزد ایام بیماری به کلیه بیمه‌شدگان مبتلا به بیماری کووید ۱۹ صرفاً به استناد گواهی مراجع پزشکی مربوطه و بدون نیاز به انجام سایر تشریفات مقرر تا زمان بهبود کامل.
  - تعلیق بازرسی احراز اشتغال قالیبافان، کارگران ساختمانی و سایر بیمه شدگان خاص تا پایان فروردین ماه ۱۳۹۹.
  - تعلیق بازرسی بیمه بیکاری برای استمرار مقرر.
  - فراهم نمودن زمینه پرداخت علی‌الحساب غرامت دستمزد ایام بیماری و بارداری بدون نیاز به تأیید مراجع پزشکی سازمان (پزشک معتمد و شورای پزشکی).
  - ابلاغ دستورالعمل اداری مشترک فی مابین سازمان تأمین اجتماعی و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مبنی بر فراهم بودن امکان استفاده از سامانه الکترونیک جهت ثبت درخواست متقاضیان بیمه بیکاری و حذف مراحل حضور و غیاب مقرر بگیران تا پایان اردیبهشت ماه ۱۳۹۹.

- توقف اجرای ماده ۴۷ قانون تامین اجتماعی در شناسایی بیمه شدگان جدید و دستمزدهای مشمول کسر حق بیمه.
- ۹- صندوق بازنشستگی کشوری اقدام به پرداخت ۴ میلیون ریال به بازنشستگان کشوری مبتلا به کرونا و همچنین ارسال بسته‌های بهداشتی شامل مواد ضدعفونی کننده، دستکش یکبار مصرف و ماسک به تمامی بازنشستگان صندوق مبتلا به کرونا کرد.
- ۱۰- تمدید اجاره نامه‌های مسکونی. ستاد ملی مبارزه با کرونا در مصوبه‌ای اعلام کرد که کلیه قراردادهای اجاره مربوط به املاک مسکونی استیجاری که تا تاریخ ۱۳۹۹/۴/۸ هنوز تمدید نشده است، در صورت عدم توافق بین طرفین و تمایل مستاجر تا سه ماه پس از اعلام رسمی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی نسبت به پایان شیوع کرونا و اتمام شرایط اضطراری تمدید می‌گردد. حداکثر افزایش میزان اجاره بها یا مبلغ رهن برای شهر تهران تا ۲۵ درصد، سایر کلان شهرها (مشهد، تبریز، اصفهان، شیراز، کرج، اهواز، قم و کرمانشاه) تا ۲۰ درصد و سایر شهرهای کشور تا ۱۵ درصد خواهد بود. این مصوبه تبصره‌هایی دارد که شرایط خاص را از این تصمیم مستثنی کرده است.
- تبصره ۱- املاک مورد اجاره که قبلاً یا در مدت تمدید قرارداد به طور قطعی و رسمی مورد معامله قرار گرفته باشند، مستاجر باید ظرف مدت دو ماه از تاریخ انتقال سند رسمی نسبت به تخلیه و تحویل آن اقدام کند.
- تبصره ۲- مستاجرینی که در دوره قرارداد اجاره براساس این مجوز، به تشخیص دادگاه صالح به تعهدات خود عمل نکنند و موجب تضییع حقوق موجر شوند، مشمول این مصوبه نخواهند شد.
- تبصره ۳- چنانچه مستاجر با افزایش مبلغ اجاره با نرخ‌های فوق‌الذکر موافقت نکند، واحد قابل تخلیه است.
- تبصره ۴- چنانچه در قرارداد اجاره مدت زمان بیشتری نسبت به این مصوبه برای انقضای قرار داد در نظر گرفته شود، مدت زمان آن قرارداد معتبر است.

۴-۷- جمع‌بندی

بررسی تغییرات وضعیت رفاهی خانوار طی سال‌های گذشته حاکی از وضعیت آسیب‌پذیر خانوارها است، چنانچه متوسط هزینه خانوارهای شهری و روستایی به قیمت‌های ثابت تقریباً در ده سال اخیر یک روند نزولی را طی کرده است که به طور آشکار کوچک شدن سبد مصرفی خانوار را نشان می‌دهد. اگر چه بررسی سایر ملاک‌ها همچون نسبت هزینه‌های خوراکی به غیرخوراکی، ضریب جینی و سایر شاخص‌های بررسی شده به طور کلی روند نزولی وضعیت رفاهی خانوار و افزایش نابرابری را نمایش می‌دهد، اما به‌طور خاص مقایسه متوسط هزینه‌های خانوارهای شهری و روستایی به تفکیک دهک‌های هزینه‌ای نشان می‌دهد که رقم متوسط هزینه خانوار شهری و روستایی کشور تقریباً با دهک هفتم هزینه‌ای شهری و روستایی (به ترتیب) تناسب دارد که به معنای آن است که شش دهک هزینه‌ای در وضعیت بدتر از متوسط جامعه قرار دارند.

بررسی رشد حقیقی هزینه خانوار در دهک‌های هزینه‌ای در سال ۱۳۹۸ نشانگر آن است که تمام دهک‌های هزینه‌ای با رشد حقیقی منفی روبرو بوده‌اند که به معنای آن است که سبد مصرفی خانوارهای ایرانی کوچک‌تر شده است. اما با دقت‌تر شدن در دهک‌های هزینه‌ای، ملاحظه شد دهک اول شهری و روستایی به ترتیب رشد $۱۷/۲-$ و $۱۶-$ درصدی و دهک دهم شهری و روستایی به ترتیب رشد حقیقی $۶/۴-$ و $۱۳/۵-$ درصد را تجربه کرده‌اند که گویای آن است که دهک‌های پایین درآمدی از تورم آسیب بیشتری دیده‌اند.

عوامل عمده اثرگذار بر وضعیت رفاه خانوار تورم و رشد اقتصادی است که در چند سال اخیر با شدت گرفتن تحریم‌ها از هر دو کانال وضعیت رفاهی خانوارها آسیب دیده است. در چنین شرایطی بروز بحران همه‌گیری ویروس کرونا بی‌شک منجر به بدتر شدن رفاه خانوار خواهد شد، چراکه از سویی به‌واسطه طرح‌هایی از جمله فاصله‌گذاری اجتماعی و همچنین رکود بوجود آمده ناشی از بحران، درآمد بسیاری از شاغلین کاهش یافته و درموردی حتی با بیکار شدن صفر شده است. از سوی دیگر با توجه به اینکه درآمدهای دولت نیز در نتیجه رکود ناشی از بحران و همچنین کاهش درآمدهای نفتی محدود شده و از سوی دیگر بار هزینه‌ای جدیدی بر دوش دولت گذارده شده است، انتظار شدت گرفتن کسری بودجه دولت دور از ذهن نیست. بنابراین انتظار می‌رود در ماه‌های آتی شاهد افزایش تورم باشیم. این دو موضوع در کنار یکدیگر بیش از پیش به افت وضعیت رفاهی خانوار خواهد انجامید.

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی به منظور کاهش ابعاد بحران بوجود آمده و در جهت ترمیم وضعیت رفاهی خانوارهای آسیب‌دیده، اقدام به ارائه بسته‌های پیشنهادی متفاوتی نموده است. در این راستا خانوارهای کشور بر مبنای وضعیت آنها از نظر قرار گرفتن در بین مددجویان و نهادهای حمایتی، دهک‌های درآمدی، فعالین در بخش رسمی و غیررسمی اقتصاد، بیکاران و کارکنان بخش عمومی، بازنشستگان و اصناف ممتاز به سه گروه نیازمند، آسیب‌پذیر و غیرآسیب‌پذیر تقسیم شدند و اقدامات حمایتی شامل حمایت‌های نقدی و مستقیم تا حمایت‌های اعتباری برای حمایت از خانوارهای نیازمند و آسیب‌پذیر پیشنهاد شد. در نهایت دولت با بررسی جامعی از شرایط موجود بسته‌های سیاستی پیشنهاد شده، اقدامات حمایتی مانند حمایت نقدی، پرداخت تسهیلات به خانوارهای یارانه بگیر، راه‌اندازی سامانه بیمه بیکاری و کمک به پرداخت بیمه بیکاری را اجرایی کرده است. همچنین سازمان بهزیستی، سازمان تامین اجتماعی و صندوق بازنشستگی هم اقدامات جداگانه‌ای در راستای حمایت از خانوارها و بیماران مبتلا به کرونا در نظر گرفته‌اند.

- اکبرپور روشن، نرگس (۱۳۹۹)، "تأثیرات بحران کرونا بر سازمان تأمین اجتماعی؛ درآمدی بر تأثیرات کرونا ویروس بر منابع و هزینه‌های سازمان تأمین اجتماعی" موسسه عالی پژوهش‌های تأمین اجتماعی، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۹.
- رجبی‌نژاد، مهسا (۱۳۹۹)، "سیاست‌گذاری سرمایه‌گذاری خارجی در دوران شیوع ویروس"، معاونت بررسی‌های اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران، فروردین‌ماه ۱۳۹۹.
- صادقی و همکاران (۱۳۹۹)، "درباره مقابله با شیوع ویروس کرونا (۴۰)؛ ارزیابی ابعاد اقتصاد کلان شیوع ویروس کرونا"، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ویراست یکم، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۹.
- کفایی محمدعلی، ایدا مهدی‌زاده (۱۳۹۲)، "تأثیر افزایش قیمت کالاها بر رفاه اجتماعی خانوار"، اقتصاد و الگوسازی، دوره ۴، شماره ۱۴-۱۵، صفحه ۷۵-۹۶.
- وضعیت رفاه و مصرف خانوارهای ایرانی در سال ۱۳۹۸ و ضرورت اصلاحات اقتصادی. معاونت رفاه اجتماعی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
- مجموعه تحقیقات، گزارش‌ها و آرایه‌های تهیه شده در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در خصوص اقدامات مقابله با کرونا.
- Asian Development Bank, "Asian Development Outlook (ADO) 2020: What Drives Innovation in Asia?" April 2020.
- ESCAP, U., UPU, U. P. U., & World Health Organization (WHO). (2020). How COVID-19 is Changing the World: A Statistical Perspective.
- FGE reports, March and April.
- IEA (2020), "Oil Market Report", April 2020.
- ILO. (2020). COVID-19 and the world of work: Updated estimates and analysis (ILO Monitor 2nd Edition, 7 April).
- ILO. (2020). COVID-19 and the world of work: Updated estimates and analysis (ILO Monitor 3rd Edition, 29 April).
- IMF (2020). World Economic Outlook Database. April 2020.
- IMF (2020). "World Economic Outlook Update", June 2020.
- Jacobs, D., & Lawson, M. (2020). Dignity Not Destitution: An 'Economic Rescue Plan for All' to tackle the Coronavirus crisis and rebuild a more equal world.

-
- OECD, (2020), Coronavirus: The world economy at risk (OECD Interim Economic Assessment).
  - OECD, (2020), “OECD Economic Outlook”, June 2020.
  - Rystad Energy (2020), “COVID 19 REPORT (7TH EDITION)”, April 2020.
  - World Bank (2020), “Commodity Markets Outlook”, April 2020.
  - World Bank (2020), “Global Economic Prospects”, June 2020.
  - WTO (2020), “Trade Set to Plunge as COVID-19 Pandemic Upends Global Economy”, April 2020.
  - www.amar.org.ir
  - www.bankofcanada.ca
  - www.bmi.ir
  - www.cabinetoffice.ir
  - www.cbi.ir
  - www.ecb.europa.eu
  - www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19
  - www.oecd.org/coronavirus/en

مجموعه گزارش‌های معاونت امور اقتصادی و برنامه‌ریزی

نشریه شماره ۶

حکمرانی سیستم پیچیده‌ای از تعاملات بین ساختارها، سنت‌ها، کارکردها (مسئولیت‌ها) و فرآیندها (عملکردها) است که به وسیله سه ارزش کلیدی یعنی پاسخگویی، شفافیت و مشارکت مشخص می‌شود. حکمرانی خوب به طور خاص به موضوع مدیریت منابع عمومی جهت ایجاد اقتصادی

پایدار و شیوه‌های توزیع عادلانه مربوط می‌شود.

تضمین شفافیت، انصاف، راستی، رعایت حقوق تمامی ذی‌نفعان، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی، اهداف اصلی نظام حکمرانی شرکتی است. با لحاظ وظیفه و مأموریت نظام تأمین اجتماعی و بیمه بازنشستگی عمومی در تجمع و حفظ ارزش سرمایه‌های خرد (حق بیمه‌های دریافتی) و الزام به ایفای تعهدات و برقراری عدالت بین‌النسلی، موضوعات معطوف به هیأت راهبری و مدیریتی، صیانت از ذخایر امانی، تضمین حقوق ذی‌نفعان (اعم از بیمه‌پردازان، مستمری‌بگیران، کارکنان و در نهایت جامعه)، پاسخگویی و شفافیت در کانون توجه حکمرانی و راهبری آن‌ها قرار می‌گیرد. به نحوی که با اتخاذ رفتاری فراکنشی امکان حفاظت از ارزش ذخایر امانی نزد خود را در مواجهه با آثار و پیامدهای منفی بی‌ثباتی‌های سیاسی و اقتصادی فراهم می‌کنند.

نشریه شماره ۵

شاخص کل بورس از ابتدای سال ۱۳۹۸ تا تاریخ انجام مطالعه حاضر، رشد بی‌سابقه و پرشیب ۷۰۰ درصدی را تجربه کرده است. شاخص‌های مهم بورس جهانی در سال ۲۰۱۹ رشد ملایم و متعادلی را تجربه کرده‌اند اما در نیمه‌ی اول سال ۲۰۲۰ با توجه به عواملی چون کاهش قیمت کالاهای اساسی، افزایش قیمت جهانی طلا،

جنگ تجاری چین و آمریکا، کاهش شدید قیمت جهانی نفت و مهم‌تر از همه شیوع ویروس کرونا و تبعات منفی آن روندی نزولی را در پیش گرفته اند، در حالی که بورس ایران همچنان روند صعودی خود را حفظ کرده و واکنش چندانی به این تحولات از خود نشان نداده است. مطالعه حاضر ابتدا تصویری از مهم‌ترین تحولات بورس و صنایع بورسی کشور طی یک سال اخیر را ارائه کرده و سپس اثرگذاری متغیرهای کلان اقتصادی کشور بر بورس را مورد بررسی قرار می‌دهد. در ادامه به بررسی وضعیت پورتفوی بورسی صندوق‌های بازنشستگی وابسته به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی پرداخته و در نهایت چشم‌اندازی از وضعیت بورس و تحولات پیش رو در سال ۱۳۹۹ ارائه می‌کند. نتایج حاصل از این مطالعه می‌تواند در تصمیمات سرمایه‌گذاری و بهینه‌سازی پورتفوی صندوق‌های بازنشستگی وابسته به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مورد استفاده قرار گیرد.

نشریه شماره ۴

در این گزارش تلاش شده است تا نگاهی از منظر مولفه‌های کلان اقتصادی به وضعیت استان‌های کشور در توانایی و عملکرد جذب تسهیلات اشتغال صورت گیرد و مقایسه‌ای میان این مولفه‌ها در استان‌ها با دو شاخص نسبت تسهیلات به سپرده و شاخص فضای کسب‌وکار مورد ارزیابی قرار گرفته است.

در نهایت تاثیر اقدامات وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در قالب طرح‌های اشتغال فراگیر و اشتغال روستایی بررسی شده و استان‌هایی که ظرفیت بالایی برای جذب این تسهیلات دارند، شناسایی شده‌اند. سپس برای بهبود شرایط استان‌هایی که از حیث شاخص‌های اتخاذ شده، وضعیت نامطلوبی دارند، پیشنهادهایی ارائه شده است.

نشریه شماره ۳

استان سیستان و بلوچستان با ۱۴۰۰ کیلومتر مرز آبی و خاکی در شرق و جنوب کشور و استقرار در مسیر شاهراه ارتباطی ایران با شبه‌قاره هند و شرق آسیا از طریق اقیانوس هند، ظرفیت‌های بالقوه‌ای برای توسعه مبتنی بر تجارت خارجی و صادرات مجدد، صنایع دریایی و شیلات دارد. لیکن به‌رغم تدوین و اجرای برنامه‌های متعدد توسعه زیرساخت‌ها و بهبود

خدمات اجتماعی در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی و تلاش‌های سازمان‌های مردم‌نهاد، همچنان در اغلب شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی شرایط نامطلوبی دارد. مطالعه حاضر بر آن است تا شاخص‌های توسعه‌یافتگی استان سیستان و بلوچستان بررسی کند و تصویری نمایان از شکاف توسعه‌ای این استان ارائه دهد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که استان سیستان و بلوچستان اگر چه طی دهه‌های گذشته در کانون توجه برنامه‌های توسعه بوده است اما همچنان از فقر و محرومیت رنج می‌برد و از منظر شاخص‌های مختلف، اغلب در بدترین وضعیت در بین استان‌های کشور قرار دارد.

نشریه شماره ۱

این نشریه دربرگیرنده برنامه جهش تولید در قلمرو وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در سال ۱۳۹۹ است.

با عنایت به کارکردهای چندگانه این وزارتخانه در اعمال حاکمیت و تعیین استانداردها، بهبود محیط کسب و کار، توسعه اشتغال و کارآفرینی، راهبری بنگاه‌های اقتصادی (وابسته به صندوق‌های بازنشستگی) و نیز تدارک

سیاست‌ها و اقدامات رفاهی و حمایتی، برنامه جهش تولید در دو حوزه اصلی زیر تهیه و تدوین شده است: سازوکارهای اصلاحی برای بهبود محیط کسب و کار، تثبیت اشتغال و توسعه کارآفرینی، تسریع در اجرای پروژه‌های سرمایه‌گذاری و عمرانی و افزایش بهره‌وری در بنگاه‌های تولیدی و سازمان‌های خدمات‌رسان اجتماعی.

نشریه شماره ۲

شناسایی آینده‌های محتمل و تعریف آینده مطلوب، مستلزم وجود برنامه آینده‌نگاری در دو بعد ایده پردازی و اجرا، ایجاد نگاه کل نگر و همه جانبه اقتصادی، اجتماعی و فناورانه است. از این رو طرح پیشنهادی تشکیل «اندیشکده آینده‌نگاری وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی» با اولویت بندی گزینه

های در دسترس، شناسایی تهدیدها و فرصت‌های بالقوه در آینده، ایجاد ساختار و فرآیند تحقیق و بررسی موضوعات و ارائه سناریوهای مختلف تاثیر گذار بر آینده، با بازخوانی تجارب مرتبط داخلی و بین‌المللی توسط معاونت امور اقتصادی و برنامه ریزی در چهار حوزه «اقتصاد و سرمایه گذاری»، «بازار کار، اشتغال و مهارت»، «رفاه و تامین اجتماعی» و «نوآوری و تحولات فناوری» تهیه و تدوین شده است